

KITAB ZAINU'L-AKHBAR

Composed by

Abu Sa'id 'Abdu'l-Hayy b.
ad-Dahhak b. Mahmud

Gardizi

about 440 A. H.

4604

edited by

Muhammad Nazim

M. A., Ph. D. [Cantab.]

Muslim University

Aligarh.

955
Gar/Naz

LUZAC & CO.,

46, GREAT RUSSELL STREET,
LONDON, W.C.1.

(Opposite British Museum.)

4604

9. 4. 56

955/Gan/ Naz

Preface

The Zainu'l-Akhbar is one of the very few historical works of the 5th century A. H. that have come down to us. It is a general history of Persia from the پیشدادیان dynasty, and deals particularly with the governors and rulers of Khurasan up to the time of Sultan Zainu'l-Millah 'Abdu'r-Rashid, of Ghazna (440—444 A. H.); but unfortunately a large portion of this valuable work has been lost.

Only two manuscripts of the Zainu'l-Akhbar are known to exist, one in the library of King's College, Cambridge (No. 213), and the other in the Bodleian library Oxford (Ouseley. 240). Of these two, the King's College manuscript is the oldest. The date of its transcription is given thus in the colophon: و من سنه ۹۲ هجریه نسویه, but the dot of the word سنه is placed so near ۹۲ that Professor Barthold has misread it as ۹۲۰ (1) In my opinion the number ۹۲ stands for ۱۰۹۲, because the scribes of the 11th century A. H. when giving the date, usually omitted the figures denoting the thousand. Moreover, on the first page, the copyist himself has written two quatrains of his own composition, (2) and one of the poet حکیم رکنآ who died (circa) 1066 A. H., which shows that the copyist lived in or after the time of حکیم رکنآ that is, long after the year 930 A. H. On the first page there is a note recording the purchase of the manuscript on Thursday, 14th Rabi'-II, in the 27th year of the reign of Muhammad Shah, the mughol emperor

1 Barthold, Turkestan (G. M. S.), 21, n. 1.

2 The following are the quatrains:

لکاتبه

بر هر چه ز اسباب جهان دل بپنهی حاصل غم و رنج و محنتست و تبهی
ترکش ده و فارغ بنشین ورندهی هرگز ز غم و وسوسه او نرنهی

لکاتبه

ملکی که گهش دیو و گهی جم دارد کس دل ز غمش بهره چه درهم دارد
عاقل باید که سینه منعم دارد دنیاست مدو ملک فراهم دارد [کذا]

of India, (i. e. 1158 A. H. May 1745 A. D.). The manuscript is in good state of preservation, but ff. 187 a-202 a have been much damaged by damp. This manuscript is called Ms. A in the notes to the text.

The Bobleian manuscript was transcribed in Dhu'l-Hajja, 1196 (Nov. 1782 A. D.) probably for Tonathon Scott, the translator of the Bahar-i-Danish whose name is written on the first page. It is highly probable that this manuscript was copied from the king's college manuscript, as even its errors have been closely followed. (1) The variations in the texts of the two manuscripts are very insignificant and almost negligible. The Bodleian copy however appears to have been made befor the King's College manuscript was damaged by damp. The Bodleian manuscript is called Ms. B in the notes to the text.

The Zainu'l-Akhbar does not appear to have been a well-known work. So far as I have been able to ascertain, it is not mentioned by any writer till the beginning of the 11th century A. H. when the authors of the طبقات اکبری and تاریخ فرشت utilized it in their account of the Ghaznawid sovereigns. In modern times Sir H. M. Elliot pointed out the importance of the Zainu'l Akhbar as early as 1867, but he was not aware of its existence. In 1868, Mr. Palmer called attention to the King's Collge manuscript in the J. R. A. S. (pp. 105-31), and in 1889, Dr. Ethé gave a long description of the Bodleian manuscript in his Catalogue of the Persian Manuscripts in that library, pp. 9-11. Major H. G. Raverty used this work in the compilation of notes on his translation of the طبقات ناصری, but he has made some statements on the alleged authority of the Zainu'l-Akhbar (2) which are not supported by the extant manuscripts. This

1. A note by Mr. A. R. Benten, Asstt: Librarian, King's College, dated 5. 3. 1913 says that "after collating the King's College manuscript in March 1913, Dr. Ross (Calcut'a) and Professor Browne (Cambridge) state that without doubt it is the original manuscript and the Bodleian, a copy." Also cf. Barthold, ib.

2. Tabaqat-i-Nasiri, Raverty's transl., pp. 900-6; and the Early History of India by V. A. Smith, p. 384, note.

however does not imply that Major Raverty had a different and possibly a better manuscript of the Zainu'l-Akhbar as he was very loose in his references to authorities. From his posthumous papers which his widow has deposited in the Library of the India Office, it does not appear that he ever possessed a manuscript of the Zainu'l-Akhbar. In 1898, Professor W. Barthold published scattered portions of the Zainu'l-Akhbar from the Bodleian manuscript, in the first volume of his "Turkestan" (pp. 1-18); and used in the compilation of his article on the Saffarids, in Professor Nöldeke's Festschrift, (2nd March, 1906), vol. I, pp. 171-191, and his numerous articles in the Encyclopaedia of Islam.

In the preparation of this edition, I have followed the King's College manuscript. It begins abruptly without any introduction, with an account of طهمورث of the پیشدادیان dynasty. There are numerous lacunas, and it appears that some pages had been transposed in the original from which this manuscript was copied. The chapters 1—6, which probably related to the history of the Prophets and the Kings of Ancient Persia, chapters 12th, 13th and some portions of chapters 10th and 27th are wanting; while chapter 27th comes between chapters 9th and 10th, and chapter 12th breaks off in the account of the Abbasid Caliph القائم بالله and then follows a brief account of the rulers of Khurasan from the time of افریدون to its conquest by the Arabs. The manuscript again breaks off abruptly in the account of Sultan Maudud, (1) son of Sultan Masud of Ghazna, and then follows an account of جالینوس and بقراط and other Greek philosophers which is probably a fragment of the 27th chapter. Apart from these important defects, the manuscript is frequently confused and unintelligible.

Nothing is known about the author of the Zainu'l-Akhbar except what is mentioned in the work itself, His name was ابو سعید (2) عبدالحی بن الضحاک بن محمود گردیزی. He was a

1. Ethé Catal. of Pers. Mss. in Bodl. Library, p. 10 incorrectly says Sultan 'Abdu'r Rashid.

2. On f. 177 a, it is given as ابوسعید

contemporary, and most probably an acquaintance or a pupil of the famous scholar ابوريحان محمد بن احمد البيروني from whom he has cited a verbal communication about India on f. 175 b. As the work is dedicated to Sultan 'Abdu'r-Rashid, it may be surmised that Gardizi was probably attached to the court of Ghazna.

Gardizi does not mention his authorities for the historical portion of his work, but Professor Barthold has been able to find out that one of his sources was تاريخ ولاية خراسان ابوالحسين علي بن احمد السلاوي. He says Gardizi's text is sometimes very close to Ibnu'l-Athir, and in certain passages presents an almost literal translation of it, which can of course be explained only by the fact that both authors made use of one and the same source. This source was undoubtedly Sallami's work. Gardizi's dependence on Sallami is confirmed by the fact that Gardizi's narratives of 'Amr b. Laith [see p. 16] are repeated word for word in the extracts from Sallami inserted in Ibn Khallikan (De Slane's transl. IV, 322, 326) [1]. Another probable source was تاريخ النيشاپوري حكيم ابو عبدالله محمد بن عبدالله البيهقي النيشاپوري which contained numerous references to the rulers of Khurasan [2]. In his account of Sultan Mahmud and his successors, Gardizi mainly depends on personal knowledge (p. 61), and the reports of acquaintances who had served under the Sultan (pp. 77, 90).

In the last portion of his work, which is not included in the present edition, Gardizi has usually stated his sources. He quotes from the works of ابوريحان محمد بن احمد البيروني (ff. 143 b, 175 b); كتاب مسالك و الممالك of ابو عبدالله محمد بن احمد الجيهاني (ff. 197 a, 197 b, 199 b); كتاب توضيح الدنيا or زيغ الدنيا of ابو عمرو عبدالله بن المقفع (ff. 177 b, 197 a); and on f. 198 b, relates the story of a snakecharmer of India from احمد بن ولك گرديزي.

1. Turkestan, (G. M. S.), p. 21.

2. Ibid, p. 16.

The Zainu'l-Akhbar is a chronicle of dry facts. The complete absence in it of criticism is astonishing specially in contrast with the contemporary تاریخ مسعودی of أبو الفضل بیهقی. It is however an important work for the history of the 3rd and the 4th centuries and especially for the early part of the 5th century A. H. Most of the material preserved in it, is derived from works which have not come down to us, or from he personal knowledge of the author. It is the only extant thistory which gives a contemporary account of the later halb of the reign of Sultan Mahmud, but unfortunately, owing to his ideas of brevity (pp. 61-62), Gardizi scrupulously avoids giving details of even the most important exploits of the Sultan. He is however very careful in giving dates to almost all the events he has recorded. With the exception of a few brief references to Alptigin and Subuk-tigin under the Samanids, he has altogether omitted the predecessors of Sultan Mahmud.

It has not been possible to correct the text by collation because the Bodleian manuscript is a copy of the King's college manuscript. I have corrected minor errors of the copyist without making any reference to them, so as not to encumber the book with unnecessary and confusing foot-notes; but in doubtful or important instances, I have given the readings of the manuscripts along with my emendations, and occasionally the readings of other works dealing with the same period. Additions to the text to give meanings to incomplete or confused sentences have been enclosed in square brackets. To increase its usefulness, I have given historical references, though owing to lack of space, they are not as many as could be desired.

In conclusion. I thank the Trustees of the E. G. Browne Memorial Fund for their generous help which enabled me to send this edition to the press. I hope it will be possible in the near future to publish the remaining portion of the Zainu'l-Akhbar which deals with topics of great interest to Oriental scholars. I also take this opportunity of thanking

Professor Reynold A. Nicholson, at whose suggestion I undertook this work, and whose advice and guidance have throughout been of inestimable value to me.

Berlin, 14 th Agust, 1928.

M. Nazim

صورت کتابهاییکه در تصحیح و مقابله این کتاب بآنها رجوع شده

LIST OF BOOKS

1. BAIHAQI — Tarikh -i - Mas 'udi. [ed. Morley].
2. BARTHOLD — Turkestan, Vol. 1. Texts. [Petersburg 1898].
3. BARTHOLD [G. M. S.]. — Turkestan English Transl. [Gibb Memorial Series].
4. Farrukhi — Diwan [India Office Ms.]
5. FIRISHTA — Tarikhi -i - Firishta.
6. IBNU 'L - ATHIR - Al-Kamil fi,t- Tawarikh [ed. Tornberg]
7. IBN HAWQAL — Kitabu'l- Masalik wa'l Mamalik [ed. De Goeje].
8. IBN KHALIKAN — Wafayatu'l-A, Yan [de Slane's transl.]
9. THE KAVAH — Vol. II, No 2. [Berlin, 1921].
[ed. de Goeje]
10. MAQDISI — Ahsanu't- Tagasim fi ma'rifat 'el- Aqalim
11. NARSHAKHI — Tarikhi Bukhara [ed. Schefer].
12. QANUNU'L — MAS'UDI of Albiruni [Staatsbibliothek Berlin, Ms.]
13. TABARI — Tarikhu'r- Rusul wa'l- Muluk {ed. de Goeje}
14. TAJARIB — Tajaribu'l- Uman {ed. Margoliouth}.
15. ATH- THA 'ALIBI — Yatimatu'd- Dahr {Damascus ed. }
19. 'UTBI — Kitabu'l- Yamini {Lahore ed. }
17. YAQUT — Mu'jamu'l Buldan {ed. Wüstenfeld}.

وردی-۳۸	نوز: باورد-۱۰۷
ورغان-۶۴	نسا-۳۳، ۴۴، ۴۶، ۵۱، ۵۹
ولج-۹۵	۶۸، ۸۹، ۱۰۱، ۱۰۶
ویهند-۶۶	تدنه-۷۳
	نور-۷۸، ۷۹
هانی-۱۰۳، ۱۰۴	نوشاد-۱۱
هرات-۱۲، ۱۴، ۱۵، ۲۰	نوقان-۴۳
۲۲، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۴۶، ۴۸	نیشاپور-۶-۹، ۱۲-۱۵، ۱۸
۵۱، ۵۲، ۵۴-۵۶، ۶۰، ۶۳	۲۱، ۲۷، ۲۹-۳۱، ۳۳، ۳۴
۶۵، ۶۸، ۷۴، ۹۵، ۹۶، ۹۸	۳۸-۴۳، ۴۵، ۴۶، ۴۸، ۴۹
۱۰۶، ۱۰۷	۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۹
هزار اسپ-۵۷، ۷۴	۶۳، ۶۵، ۶۸، ۶۹، ۹۰، ۹۴
هندوستان-۲۶، ۶۱، ۶۳، ۶۵	۹۶، ۱۰۰، ۱۰۷
۶۹، ۷۱، ۷۲، ۸۴، ۸۶، ۸۷	
۹۶، ۹۷، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۳	نیمروز-۶۱، ۸۷
۱۰۸، ۱۰۹	والشتان-۶۶

ماتوره- ۷۵	کشمیرین- ۶۴
مادون النهر- ۳۸، ۴۱، ۵۳، ۵۸	کشمیر- ۶۷، ۷۲، ۷۳، ۷۹، ۹۹
۶۳، ۶۸	کشنور- ۶۹
ماریکله- ۱۰۹، ۱۱۰	کمکانان- ۳۶
ماوراء النهر- ۱۷، ۱۸، ۲۰	کنج رستاق- ۵۱
۶۳، ۶۹، ۸۱، ۸۲، ۸۵، ۱۰۵	کندشان- ۱۳
محکن- ۴۵	
مرو- ۲۰، ۲۷، ۲۹، ۳۳، ۳۴	گردیز- ۵۷، ۵۴، ۱۱
۴۴، ۴۶، ۵۴، ۶۰، ۶۲، ۶۴	گرگان- ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۲۱
۶۵، ۱۰۵، ۱۰۶	۲۲، ۲۹، ۳۰ - ۳۲، ۴۰
مروالروود- ۶۸، ۱۰۸	۴۴ - ۴۶، ۵۰، ۵۲، ۵۶
مربج- ۱۰۹	۶۳، ۹۰
مستگ- ۷۱	گرگانج (گرگانجه) - ۴۶
مصر- ۲۶	۵۷، ۷۴
مکران- ۹۷	کنگ- ۷۷
مکه- ۷۰، ۸۶	گوالیار- ۷۹
ملتان- ۶۷، ۶۹، ۸۷، ۸۸، ۱۰۹	گوزگانان (گوزگانیان) - ۳۶
مندیش- ۱۰۹	۵۶، ۶۶، ۷۴، ۹۲، ۱۰۵
منصوره- ۸۷، ۱۰۳	گویان- ۳۹
مولیان- ۵۳	
مهاون- ۷۵	لاهور- ۱۰۴
مهنه- ۱۰۷	لستانه- ۱۰۷
میله- ۳۶	لوهر کوت- ۷۹
	لوهکوت- ۷۲
	لوهور- ۷۹
نخشب- ۳۶، ۵۴	

غورك- ۷۰	شاهپار- ۸۰
	شادياخ- ۱۳
فارس- ۱۴	شام- ۹۶ ، ۲۶
فرا- ۱۴	شومان- ۳۸ ، ۳۶
فراوه- ۸۹ ، ۹۰ ، ۹۸	
فرغانه- ۴۱ ، ۳۰ ، ۸	طاببران- ۴۳
فرهاد- ۱۲	طاق- ۶۶
	طبرستان- ۸ - ۱۰ ، ۲۱ ، ۲۲
قرر- ۲۴	۲۴ ، ۳۱ ، ۴۰ ، ۴۵ ، ۴۶ ، ۱۰۰
قرين- ۱۰	طبس (طبتن)- ۵۶
قزوین- ۲۱	طوس- ۴۳ ، ۵۶ ، ۸۵ ، ۸۹ ، ۹۰
قنوج- ۷۵ ، ۷۶	۱۰۷ ، ۱۰۱
قوس (قوش)- ۳۱ ، ۴۶	
قهستان- ۵۱ ، ۵۲	عدن- ۸۶
قهندز- ۳۰ ، ۵۷	عراق- ۸ ، ۲۶ ، ۶۱ ، ۹۴
قیرات- ۷۸ ، ۷۹	عرب- ۲۶
کابل- ۱۱ ، ۲۶ ، ۵۴	غرجستان- ۷۱
کاشغر- ۸۲	غزنه- ۵۴
کالنجر- ۷۹	غزنین- ۱۱ ، ۴۴ ، ۵۴ ، ۵۸ ،
کتر (کتر)- ۶۹ ، ۱۰۵	۵۹ ، ۶۳ ، ۶۵ - ۷۳ ، ۷۶
کرمان- ۶۳ ، ۷۱	۷۸ - ۸۰ ، ۸۴ ، ۸۶ - ۸۷ ،
کروخ- ۱۲	۸۹ ، ۹۱ - ۹۴ ، ۹۷ - ۱۰۰ ،
کسری- ۱۱۰	۱۰۲ - ۱۰۴ ، ۱۰۷ - ۱۱۰
کشن- ۵۴	غور- ۴۶ ، ۴۷ ، ۱۰۸

خوارزم- ۵۴ ، ۵۷ ، ۷۳ ، ۷۴ ،	زنگان- ۲۱
۹۸ ، ۸۷	ساری- ۹۹ ، ۱۰۰
دجله- ۱۴	ساریه- ۳۱
دنداقان- ۱۰۸ ، ۱۰۷	ساسند- ۶۷
دهستان- ۹۰	سالوس- ۴۶
دیدى-رو- ۱۰۹	سپاهان ر-ك- به اصفهان
دير العاقول- ۱۴	سپنداقان- ۱۰۱
ديره رام، ۱۰۴	سرخس- ۳۴ ، ۵۱ ، ۶۰ ، ۶۳
دینارداری- ۹۰	۱۰۷ ، ۹۸ ، ۸۵ ، ۶۸
دینور- ۶ ، ۱۱۱	سرستی- ۹۹
	سرشنه- ۲۰
	سفد- ۶۴
رخود- ۱۱ ، ۲۳	سمرقند- ۱۹ ، ۲۰ ، ۲۲ ، ۲۶ ،
رزمروود- ۱۸	۳۰ ، ۳۴ ، ۳۶ ، ۵۲ ، ۵۸ ، ۶۳
رقه- ۵	۸۲ ، ۶۴
رمل سم- ۱۵	سنگان- ۳۶
روم- ۲۶	سنباب- ۳۰
رویان- ۱۳ ، ۴۶	سند- ۱۰۳ ، ۸۷ ، ۲۶
ری- ۱۳ ، ۱۷ ، ۲۱ ، ۲۲ ، ۳۰ ،	سنگ- ۳۴
۳۱ ، ۳۳ ، ۳۸ ، ۴۵ ، ۴۷ ، ۵۲ ،	سومنات- ۷۶ ، ۸۸
۵۶ ، ۹۰ ، ۹۱ ، ۹۸	سونی پت- ۱۰۴
	سیحون- ۸۷ - ۸۹
زابل- ۲۶	سیستان- ۱۰ - ۱۵ ، ۱۸ ، ۲۳ ،
زابلستان- ۱۱	۲۴ ، ۲۶ ، ۲۸ ، ۴۷ ، ۵۰ ، ۵۶ ،
زنج- ۲۶	۶۳ ، ۶۶ ، ۶۷ ، ۸۱

جندی شاپور-۱۴	بوزگان-۶۳
آب جون-۷۵	بهاطیه-۶۶ ، ۶۷ ، ۸۸
جیحون-۳۰ ، ۳۳ ، ۳۴ ، ۳۶	بہبان (بہسان)-۱۰۹ ، ۱۱۰
۱۰۵ ، ۸۲ ، ۸۱ ، ۶۸	بہیم نگر-۶۹
چاچ-۲۰	بامدکوت (سامدکوت)-۱۰۹
چغانیان-۳۶ - ۳۸ ، ۴۰ ، ۵۳	پارس بزرگ-۲۲
۸۱	پای لامان-۱۰۹
چین-۲۶	پروان-۵۴
حریح-۲۷	پوشنگ (پوشنگ) - ۱۲ ،
خرجنگ-۲۶ ، ۵۳	۵۰ ، ۵۶
حصار-۶۷	پیشاور-۶۵
حوران (خوزان؟)-۲۹	تاکیشر-۷۹
خوشان-۴۵	فانیسر-۷۰ ، ۷۱
ختلان-۳۶	تخارستان-۳۶ ، ۴۴
ختن-۶۸	ترکستان-۲۶ ، ۵۳ ، ۸۲ ، ۸۴
خراسان-۵ - ۱۲ ، ۱۴ ، ۱۵ ،	۸۵
۱۹ - ۲۲ ، ۲۵ ، ۳۰ - ۳۲ ،	ترمز-۳۶ ، ۳۸
۳۸ - ۴۳ ، ۴۵ ، ۴۷ ، ۴۹ -	تکین آباد-۱۱ ، ۹۴
۵۳ ، ۵۵ ، ۵۹ ، ۶۱ ، ۶۲ ، ۶۷ ،	جاجرم-۴۰
۷۱ ، ۸۵ ، ۸۷ ، ۹۱ ، ۹۲ ، ۱۰۴	جاسه-۴۳
خرجنگ ر - ک - به خرجنگ	جبال-۴۰ ، ۴۷
خلم-۴۴	جعفر بند-۷۳

يعقوب بن الليث بن معدل - ۶، ۱۰، ۱۲، ۱۴

فهرست اماکن

باورد - ۴۴، ۵۱، ۵۹، ۶۳،	اررني - ۱۰۱
۶۴، ۶۸، ۸۵، ۸۹، ۹۸، ۱۰۷،	ارکان - ۴۰
بیان - ۱۱۰	ازادوار - ۳۹
صاحبه - ۶۷	اسیجواب - ۵۳
بخارا - ۱۸، ۲۰، ۲۲ - ۳۱،	استرآباد - ۴۶، ۵۰، ۹۹
۳۳، ۳۴، ۳۶ - ۳۹، ۴۱، ۴۳ -	اسفراین - ۶۳
۴۶، ۴۸، ۵۰، ۵۲ - ۵۴،	اصهبند - ۶۳
۵۶، ۵۷، ۵۹ - ۶۱، ۶۴،	اصفهان (سیاهان) - ۳۰، ۴۰،
برغند - ۱۰۹	۹۱، ۹۲، ۹۸
برقه - ۷۵	آمل - ۱۳، ۴۵، ۹۸ - ۱۰۰
بست - ۱۱، ۱۲، ۲۳، ۵۴، ۷۱،	آموی - ۱۸، ۳۳، ۵۴، ۵۹، ۶۴
۸۹، ۹۴	ده اندرخ - ۵۶
بغداد - ۱۴، ۱۹ - ۲۱، ۲۳،	اوزگند - ۶۰، ۶۱
۳۰، ۳۱، ۶۲، ۹۷	اوک - ۶۷
بلخ - ۱۱، ۱۸، ۳۰، ۳۶، ۴۲،	اهواز - ۱۴
۴۴، ۵۱، ۵۳، ۵۸، ۶۰، ۶۲،	ایقان - ۳۴
۶۳، ۶۸، ۶۹، ۷۳، ۷۴، ۸۱،	
۸۶، ۸۸، ۹۲، ۹۶، ۹۸،	بادغیس - ۵۰، ۵۱
۱۰۳ - ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۰۹	باری - ۷۷
بلخان - ۹۰، ۹۸	باشذره - ۳۷
بنجواي - ۱۱	بامیان - ۱۱

الحميد ابو محمد فوح بن نصر

بن احمد- ۳۲ - ۳۴ ، ۳۶ - ۳۹

الواق- ۸ ، ۹

وشمگیر بن زیار- ۳۱ ، ۳۸ ،

۴۰ ، ۴۴ ، ۴۵

ابو موسى هارون بن ايلك خان

۵۲ - ۵۴

هردت- ۷۵

هندو بچه- ۶۳

يغو- ۶۴ ، ۱۰۶

يحيى بن احمد بن اسماعيل-

۲۹ ، ۳۰

يحيى بن اسد- ۲۰

يحيى الذهلي- ۱۴

يحيى بن زيدويه- ۲۳

يحيى بن محمد- ۱۴

يزدجرد- ۲۷

يوخا طبيب- ۴۴

ابو منصور يوسف بن اسحق-

۴۱ ، ۴۲ ، ۴۷

عضدالدولة و مؤيدالملة ابو

يعقوب يوسف بن سبكتكين

۸۸ ، ۹۳ ، ۹۵

۱۰۳ ، ۱۰۸ ، ۱۱۰ - ۱۱۲

الموفق- ۱۴

المهتدى- ۱۰

مهدي (متنبى)- ۳۷

مهدي بن محسن- ۱۲

نصر شرابدار- ۳۸

نصرالمختارى- ۱۷

نصر بن احمد بن اسد- ۲۰

السعيد نصر بن احمد بن

اسماعيل- ۲۵ ، ۲۶ ، ۲۹ - ۳۲

ابو منصور نصر بن احمد بن

محمد- ۳۸

ابوالحسن نصر بن اسحاق

الكتاب- ۲۵

نصر بن ناصرالدين سبكتكين-

۶۰ ، ۶۳

نصر بن شيب- ۵

نصر بن صالح- ۱۱

نصر بن ملك- ۴۶

نصر بن فوح بن نصر- ۳۹

تدا- ۷۶ - ۸۰

فوح بن اسد- ۲۰

الرضى ابوالقاسم فوح بن منصور

۴۸ ، ۴۹ ، ۵۳ - ۵۹ ، ۶۰

- ١٠٩ - ١١٢
 ابو بكر محمد بن المظفر- ٢٣
 ٣٠ ، ٣١
 محمد بن المهلب بن زراء المروزي
 ٢٧
 محمد بن فوله- ١٢
 محمد بن هارون- ٢١
 محمد بن هرمز (مولى صندلي)
 ٢٣ ، ٢٤
 امير سيد يمين الدولة و امين الملة
 كهف الدولة والاسلام ابوالقاسم
 ولي امير المؤمنين بن فاصر الدين
 سبكتگين- ٥٦ - ٩٣ ، ٩٦ ،
 ٩٧ ، ١٠٩
 مرداويز- ٣٠
 مرس قيب- ٦٤
 ابو سهل مرسل بن منصور بن
 افلح گريدزي- ٩٥ ، ٩٦
 المستعين- ٩ ، ١٠
 المستكفي- ٣٣
 مسرور- ١٥
 امير شهيد ناصر دين الله حافظ
 عباد الله و ظهير خليفة الله ابو
 سعد مسعود بن يمين الدولة محمود
 ٧٤ ، ٨٧ ، ٩١ - ١١١
- مصب بن عبدالله- ٩
 المطيع- ٣٩ ، ٤٠ ، ٤٦
 المتصم- ٧ ، ٨
 المتضد- ١٧ ، ١٩ - ٢١
 المتضد- ١٠ ، ١٤
 معدل بن الليث- ٢٣
 المقندر- ٢٢
 المكتفي- ١٧ ، ٢١ ، ٢٢
 منات (نام بت)- ٨٦
 المنتصر- ٩
 منصور بن احمد بن اسماعيل- ٢٩
 ابو صالح منصور بن اسحق- ٢١ ،
 ٢٣ ، ٢٤
 ابو منصور بن باقرا- ٤١
 منصور بن قرانگين- ٣٤ ، ٣٨
 منصور بن علي- ٢٧
 منصور بن محمد بن عبدالرزاق
 ٥٢
 ابوالحارث منصور بن نوح بن
 منصور- ٥٨ - ٦٠
 السديد ابو صالح منصور بن فوح
 بن نصر- ٤٣ - ٤٦
 منكيتركراك- ٩٦
 شهاب الدين والدولة و قطب الملة
 ابوالفتح مودود بن مسعود-

- مجدود بن مسعود- ١٠٤ ، ١٠٩ ،
 محمد الامين- ١٩
 ابوالمظفر محمد بن ابراهيم
 البرغشي- ٥٨ ، ٥٩
 محمد بن ابراهيم الطائي- ٧٣
 ناصر الدولة ابو الحسن محمد بن
 ابراهيم بن سيمجور- ٤٠ ، ٤١ ،
 ٤٤ - ٥٢
 محمد بن اجهد- ٢٧
 ابو العباس محمد بن احمد- ٣٦
 ابو عبدالله محمد بن احمد
 الجيهاني- ٥٩
 ابو الفضل محمد بن احمد الحاكم
 الجليل- ٣٢ - ٣٤
 ابو عبدالله محمد بن احمد
 الشيلي- ٤٢
 ابو الحزن محمد بن احمد بن
 فريغون- ٤٨ ، ٥٦
 محمد بن بشر- ١٥ ، ١٦ ، ١٨
 محمد بن حاتم المصعبي- ٣٢
 ابو سهل محمد بن الحسين
 الزوزني- ٧٤
 ابو منصور محمد بن الحسين
 بن مت- ٥٨
 محمد بن حميد الطاهري- ٦
- محمد بن زيد بن محمد- ٢١
 محمد بن سهل- ٢٧
 محمد بن طاهر بن عبدالله- ٦ ،
 ١٠ ، ١٢ - ١٤
 محمد بن طفي الماجت- ٣٣
 محمد بن العباس (يسر حفار)
 ٢٣ ، ٢٤
 ابو علي محمد بن العباس
 تولكي- ٤٦
 ابو منصور محمد بن عبدالرزاق
 ٤١ - ٤٥
 محمد بن عبدالصمد- ٢١
 ابو الفضل محمد بن عبيدالله
 البلعي- ٣٠ ، ٣٢
 ابو منصور محمد بن عزيز- ٣٩ ،
 ٤١
 ابو علي محمد بن عيسى الدامقاني
 ٥٢
 ابو علي محمد بن البلعي- ٤٢ ،
 ٤٣ ، ٤٦
 ابو الحسين محمد بن محمد المزني
 ٥١
 جلال الدولة و جمال الملة ابو
 احمد محمد بن يمين الدولة
 محمود- ٧٤ ، ٨٧ ، ٩٢ ، ٩٥ ،

القادر بالله- ٥٨ ، ٦٢ ، ٨٧ ،

٨٨ ، ٩٥ ، ٩٧

صاحب ابوالقاسم بن عباد- ٥٦

ابوالقاسم بن ابوالحسن محمد

سيمجورى- ٥٢ ، ٥٥ ، ٥٩ ،

٦٣ ، ٦٥

القاهر بالله- ٣٠

قتا خان- ٨٧

قتكين (مكين) خزينه دار- ٤١

يوسف قدر خان- ٧١ - ٨٤ ،

١٠٥

قرا تكين- ٢٩ ، ٥٤

كناكار- ٢٧

كشن بن باسديو- ٧٥

كلچندر- ٧٥

ماكان (بن كاكى)- ٣٠ ، ٣١

پسر ماكان- ٤٠

ابوالعباس المأمون بن المأمون- ٧٣

ابو على المأمون بن محمد- ٥٧

المأمون بن هارون الرشيد- ٥ -

٢٠ ، ٢١

المتقى- ٣١

التوكل- ٩

ابراهيم سيمجورى- ٤٩ - ٥٧ ،

٦٩

على بن المرزبان- ٤٩

على بن المعتضد (المكفى)- ١٧

على بن هاشم- ٦

على تكين- ٨١ ، ٨٤

عمرو بن الليث- ١٤ - ٢١ ،

٢٧ ، ٢٨

عمرو بن يعقوب بن محمد بن

عمرو بن الليث- ٢٣ ، ٢٤

غازى آخر سالار- ٦٨ ، ٩٠

غسان بن عباد- ٢٠

فايق الخاصة- ٤٨ ، ٥٠ - ٥٦ ،

٥٨ - ٦٠

ابوالفتح بن العميد- ٤٠

فتكين- ١٠١

فضل بن صالح سكرى- ١٢

ابوالفضل بن العميد- ٤٧

فضل بن صالح سكرى- ٤٧

فتكين (مكين؟) خازن- ٦٩

ابو شجاع فنا خسرو- ٤٧ ، ٥٠

ابوالفوارس بن بهاء الدولة- ٧١

ابوالفوارس بن ابى شجاع- ٥٢

قابوس بن وشمكير- ٥٠

3/4/1967

٩٨

عبدالله بن سليمان-١٧

عزيز بن فوح-٦

ابوالعسكر بن معدان-٩٧

پسر علمدار-٦٤

علي حاجب-٩٠، ٩١، ٩٥، ٩٦

علي دامغانی-٤٥

علي قهندزی-١٠٥، ١٠٦

علي بن احمد بن عبدالله-٣٦

علي بن ايل ارسلان القريب -

٧٨، ٩٢

ابوالحسن علي بن حسن بن

بويه-٥٠، ٥٢، ٥٦، ٥٨

علي بن شروين-١٨

علي بن طاهر-٦

ابوالحسن علي بن عبدالله (علي

دايه)-٩٣، ٩٥، ١٠٨

ابو علي بن علي بن الليث-٢٣

علي بن عيسى-٥، ٦

علي بن قاسم العارض-٤٥

علي بن قدر راحوق-٧٨

علي بن كامه-٥٠

ابوالحسن علي بن محمد

العارض-٢٣، ٢٤

ابو علي بن ابوالحسن محمد بن

عزالدولة و زين الملة سيف الله معز

دين الله ابو منصور عبدالرشيد بن

سلطان محمود-٦١، ١١١

عبدالعزيز بن فوح بن نصر-٣٩،

٥٣

ابوالحسين عبدالله بن احمد

عتبي-٤٨ - ٥١

ابوالمظفر عبدالله بن احمد بن

محمد چغانيان-٣٧، ٣٨، ٥١

ابو عبدالله بن حفص غازي-٤٨

عبدالله بن صالح سگزی-١٢،

١٣

عبدالله بن طاهر-٥ - ٩

عبدالله بن الفتح-١٩

ابوالعباس عبدالله بن محمد-٢٢

عبدالله بن محمد بن عبدالرزاق

٥١

عبدالله بن محمد بن عزيز-٥٤،

٥٧، ٥٨

ابو عبدالله خوارزمشاه-٥٧

ابوالفوارس عبدالملك بن فوح بن

منصور-٦٠، ٦١

الرشيد ابوالفوارس عبدالملك بن

فوح بن نصر-٣٩ - ٤٢

ابو سعد عبدوس بن عبدالعزيز-

سباشی نگین - ۶۹ ، ۶۸ ، ۶۴
ناصرالدین والدولة ابو منصور
سبکتگین - ۵۴ - ۵۸
سبکری - ۲۸
پسر سرخک - ۶۵
معد خادم - ۲۵
ابو سعید شیبی - ۵۱
سلیمان بن عبدالله بن طاهر - ۱۰
سلیمان بن یوسف بن سبکتگین
۱۱۴
سوندهرای - ۹۴
سهل بن حمدان عارض - ۱۶
سیف الدولة - رک - به محمود بن
سبکتگین
میمجور دویتدار - ۲۴
شار - ۷۱
شادان - ۱۵
ابو شجاع سلطان الدولة - ۷۱
شوکیال نسیه شاه - ۶۹
شهر اکیم بن سوریل - ۹۹ - ۱۰۰
شهر و بن سرخاب - ۱۰۰
شهریار بن زرین کمر - ۴۶
ضاللی - ۱۳

طاهر بن الحسین بن طاهر - ۱۲
طاهر بن الحسین بن المصعب
ذوالیمینین - ۵ ، ۶ ، ۲۰
طاهر بن حفص - ۱۲
طاهر بن خلف - ۵۶
ابوالطیب طاهر بن عبدالله - ۹
۱۷
طاهر بن علی - ۲۲
ابوالحسن طاهر بن الفضل - ۵۳
الطایع لله - ۴۷
طغرل - ۱۰۷
طلحه بن طاهر - ۵ ، ۶
عباس بن داؤد - ۳۸
عباس بن شقیق - ۳۰ ، ۳۱
ابوالقاسم العباس بن محمد
البرمکی - ۵۹
ابوالعباس صعلوک - ۲۴
ابو سعید عبدالحی بن الضحاک
بن محمود گردیزی - ۶۱
ابو محمد عبدالرحمن بن احمد
الفارسی - ۵۱
عبدالرحمن خارجی - ۱۲
ابو منصور عبدالرزاق - ۴۵

- ٢٣ ، ١٥ ، ١٤
 خلف بن احمد - ٤٧ ، ٥٠ ،
 ٥٦ ، ٦٣ ، ٦٦
 خمار قاش - ٧٣
 دارا بن قابوس - ٥٥ ، ٦٠
 داؤد ترکمان - ١٠١ ، ١٠٢ ،
 ١٠٥
 داؤد بن العباس بن هاشم بن
 ماهجور - ١١
 داؤد بن نصر - ٦٧ ، ٦٩
 ديسال هريانه - ١٠٤
 راجبال - ٧٦
 الراضى بالله - ٣٠
 رافع - ١٧
 رام - ٧١ ، ١٠٤
 رتيل - ١١
 شاهنشاه مجدالدولة ابو طالب
 رستم بن فخرالدولة - ٩٠ ، ٩١ ،
 ٩٧
 ابوساج - ١٧
 سالار بن شيردل - ٤٦
 سامان خداة - ١٩ ، ٢٠
 حاجب بزرک سباشي - ١٠٨
 حسن بن محمد الميكالي الحسنك
 ٩٦
 ابوالحسن شعرائي - ٩
 حسين بن سهل - ٢٧
 حسين بن طاهر - ٥٠
 يسر حسين بن علي - ٣٠
 حسين بن علي المروزي - ٢٣ ،
 ٢٤ ، ٢٦ ، ٢٧
 ابوالحسين بن ابو علي سيمجوري
 ٥٧
 حسين بن علي بن طاهر التيمي -
 ٤٧
 حسين بن علي بن عمرو بن علي
 بن الحسين بن علي بن ابي طالب
 المعروف به حسين اطروش - ٢٤
 حسين بن علي بن ميكائيل - ١٠٠ -
 ١٠٢
 ابوالحسين بن محمد بن علي
 الحمولي - ٥٩
 حسين بن معدان - ٩٧
 حفصه بنت سهل - ٢٨
 حمزه خارجي - ٥ ، ٨
 حمويه بن علي - ٢٦ ، ٢٩
 خجستاني (احمد بن عبدالله) -

- ابو بکر بن عمی الخباز- ۲۹ ، ۳۰
 ابو سعید بکر بن ملک- ۳۹- ۴۱
 ابو بکر قهستانی- ۷۴
 بکوره- ۷۵
 بلکاتکین- ۸۵
 بندار ماه روی- ۶۵
 مؤیدالدولة بویه بن الحسن- ۵۰
 بدم پاندو- ۷۰
 ظهیرالدولة بیستون بن وشمگیر-
 ۴۵ ، ۴۶
 یرم دیو- ۸۷
 یر حاجب- ۱۰۶
 یروز- ۱۱
 یورتگین- ۱۰۵
 حسام الدولة ابو العباس ناش
 الحاجب- ۴۸- ۵۲
 ناش فراش- ۹۷
 نروجیال- ۷۱ ، ۷۲ ، ۷۶
 تلك بن جهلن- ۱۰۲ ، ۱۰۳
 توز ناش الحاجب- ۶۳
 تولک- ۴۶
 التوتاش الحاجب خوارزمشاه -
 ۷۱
 حسن بن فیروزان- ۴۰
 چند رای- ۷۶
 حسن بن بویه- ۳۸ ، ۴۰ ، ۴۴
 ۴۵ ، ۴۷
 حسن زید العلوی- ۱۰ ، ۱۳
 حسن بن طاهر بن مسلم العلوی-
 ۷۱
 حسن بن فیروزان- ۴۰
 ۶۸ ، ۷۴ ، ۸۱
 تهارتی- ۷۱
 پسر تهنیت (تهیت)- ۶۵
 جامع عربی- ۱۰۱
 داشت جعفر بن شامینقوا- ۳۶
 جعفر بن فعلافر الحاجب- ۱۷
 ابو جعفر بن محمد الحسین العقیبی
 ۴۱ ، ۴۶ ، ۴۷
 ابا طلحه جعفر بن مردانشاه- ۳۷
 ابو جعفر خواهرزاده- ۶۴
 ابو جعفر زبادی- ۴۶
 ابو جعفر صعلوک- ۲۲ ، ۲۸
 ابو جعفر غوری- ۲۸
 جکر سوم (نام بت)- ۷۰ ، ۷۱
 جنکان قاری- ۱۴
 جنکی- ۹۶
 جیال- ۷۷

- ۱۰۲ ، ۱۰۳
 ادکونمش - ۲۱
 ابوالحرث ارسلان جاذب - ۶۵ ،
 ۶۸ ، ۸۵ ، ۸۹
 ازتکین الحاجب - ۲۲ ، ۱ ، ۲
 اسحاق بن احمد - ۲۲ - ۲۶
 ابو اسحاق زرکانی - ۳۶
 اسد بن سامان - ۲۰
 اسرائیل بن سلجوق - ۸۴
 الماضی اسماعیل بن احمد - ۱۸ -
 ۲۲ ، ۲۸
 اسماعیل دیر - ۷
 اسمعیل بن ابوالحسن - ۳۶
 اسمعیل بن طغیان - ۳۹
 اسمعیل بن سبکتگین - ۵۹
 اسمعیل بن نصر بن احمد - ۳۳
 اسناس - ۱۹
 اشعث بن محمد الشکری - ۴۶
 اصرم - ۱۵
 ابو منصور افلح بن محمد بن
 خاقان - ۱۱
 الیتگین - ۴۱ - ۴۴ ، ۵۴
 الیتگین بخاری - ۷۴
 الیادوق الحاجب - ۹۷
 الیاس بن اسحاق بن احمد - ۲۶
 الیاس بن اسد - ۲۰
 امیرک طوسی - ۵۷
 اقتدبال بن اجیال - ۶۳ - ۶۹
 ابوالنجم ایاز بن ایماق - ۹۳ - ۹۵
 ایض حاجب - ۵۳
 ایزد یار - ۱۰۹
 ایغر خان - ۸۷
 ایکوتکین الحاجب - ۹۵
 ابوالحسن ایلک بن نصر - ۵۸ ،
 ۶۰ ، ۶۱ ، ۶۳ - ۶۵ ، ۶۸ ، ۶۹
 ایلمنکو - ۵۷
 بابجور حاجب - ۳۶
 بابلک خرم دین - ۶ ، ۸
 باختان - ۲۲
 باکالنجار - ۱۰۰
 بانفه بن محمد بن مللی - ۱۰۲
 بیداح - ۴۴
 بجر او - ۶۷
 بجکم - ۳۷
 بدر الکیر - ۱۷
 بروچیال - ر - ک - به - قروچیال
 بکتغدی حاجب - ۱۰۰ - ۱۰۲ ،
 ۱۰۸
 بکتوزون - ۵۳ ، ۵۷ ، ۵۹ ، ۶۰

فهرست اسماء الرجال

الميمندی- ٩٦ ، ٩٨	ابراهيم- ٢٣
ابو العباس احمد بن حمويه-	ابراهيم بن احمد- ١٢ ، ١٣
٣٢ ، ٣٤	ابراهيم بن احمد بن اسماعيل-
احمد بن الحسين- ٤٩	٢٩ ، ٣٤
احمد بن الحسين القتيبي- ٣٦	ابراهيم بن الپنگين- ٤١
احمد بن سهل- ٢١ ، ٢٣ ، ٢٧-	ابراهيم بن زيدويه- ٢٢
٢٩	ابراهيم بن ابو عمران سيمجوري
ابو نصر احمد بن محمد بن	٣٣ ، ٣٤
ابو زيد- ٥٢ ، ٥٦	ابراهيم بن صالح المروزي- ١٢
ابو نصر احمد بن محمد بن عبد	ابو ابراهيم ساماني- ٦٣ - ٦٥
الصمد- ٩٩ ، ١٠٥ ، ١٠٨ ، ١١٠	اجيال- ٦٦
احمد بن محمد بن يمين الدولة	احمد حاج- ٧
محمود- ١١٢	احمد دزاز- ١٨
ابو علي احمد بن محمد بن	ابو العباس احمد بن اسحاق-
المظفر چغاناني- ٣١ ، ٣٣ ، ٣٤ ،	ر- ل- به القادر بالله
٣٦ - ٤٠	احمد بن اسد- ٢٠
احمد بن منصور بن قراتكين-	الشهيد ابو نصر احمد بن
٤٥	اسماعيل- ٢١ - ٢٦ ، ٢٨
احمد بن منه- ١٥	احمد بن جعفر- ٣٦
احمد بن موجب- ١٢	ابو سهل احمد بن الحسن
احمد بن فوح بن نصر- ٣٩	الحدوي- ٩٣
احمد نيالتكين خازن- ٩٧ ،	ابو القاسم احمد بن الحسن

بزرگی را هزیمت کرد و ازتکین حاجب با غلامان سرای از پس قفای ایشان اندر نشستند و همیکشتند و همیزدند و همیگرفتند تا بسیار مردم کشته و گرفته شد و امیر محمد را دستگیر کردند و پسر او احمد را و سلیمان بن یوسف را و قومی از بزرگزادگان دولت را دستگیر کردند. پس امیر مودود بفرمود تا همه را بکشتند و بعضی را تیرباران کردند و بعضی را بر دم اسب مرید بستند. (۱)

فهرست مطالب کتاب زین الاخبار ازینجا تا آخر کتاب

- ورق ۱۴۱ آ [حصه از باب بیست و هفتم اندر معارف (۴)]
 ورق ۱۴۲ آ باب چهاردهم (۲) [مقاله اول] اندر استخراج چهار تاریخ از یکدیگر
 ورق ۱۴۳ آ مقاله دوم اندر جدولهای عید و اسباب آن اندر رسمهای حج [کذا] است
 ورق ۱۴۳ ب باب پانزدهم اندر جدول عیدهای مسلمانان خواجه
 ورق ۱۴۴ آ باب شانزدهم اندر اسباب عیدهای.
 ورق ۱۵۰ ب باب هفدهم اندر شناختن عیدهای جهودان بجدول.
 ورق ۱۵۳ آ باب هژدهم اندر اسباب عیدهای جهودان.
 ورق ۱۵۸ ب باب نوزدهم اندر عیدهای ترسایان بجدول.
 ورق ۱۶۲ ب [باب بیستم] شرح و اسباب عیدهای ترسایان و چگونگی هر عیدی
 ورق ۱۶۵ ب باب بیست و یکم اندر عیدهای و رسمهای مغان بجدول.
 ورق ۱۶۸ آ باب بیست و دوم اندر شرح جشنها و عیدهای مغان.
 ورق ۱۷۱ ب باب بیست و سیوم اندر عیدهای هندوان بجدول.
 ورق ۱۷۳ ب باب بیست و چهارم اندر شرح عیدهای هندوان.
 ورق ۱۷۷ آ [اندر معارف و انساب].
 ورق ۱۷۷ ب [باب بیست و پنجم اندر] معارف ترکان.
 ورق ۱۹۷ ب تا ورق ۲۰۹ آ باب [بیست و] ششم اندر معارف هندوان.

رحمة الله ایشان را نیکوی گفت و امیر همه زمستان کار همی ساخت و تدبیرها همی کرد چون بهار آمد لشکر بساخت و روی بحرب عم نهاد و چون بدینور رسید لشکر امیر محمد نیز آنجا رسیده بودند پس صفها بکشیدند و هر دو لشکر تعیه کردند و حرب به پیوستند و آن روز همه روز حرب همی کردند تا شب اندر آمد از یکدیگر باز شدند و چون امیر مودود بجای خویش باز آمد وزیر و سالاران را بخواند و تدبیرها کرد پس اندر سر کس فرستاد سوی امیر اجل سید ابو منصور عبدالرشید بن یمن الدولة ادام الله ملکه و سوی وی پیغامها داد که من دانم که تو یکبار توانی گشتن و بنزدیک من آمدن اما اگر تو بر جا باشی و حرب نکنی تا من با خصم خویش پیاویزم و انصاف خویش از وی بخواهم ترا منی بزرگ بر من بود، اگر من بمقصود خویش رسم نام بر من باشم و همه شغل و فرمان ترا باشد و من آن کنم آن وقت که تو فرمای و برین جمله سوگندان خورد بایمان مغلظ و وثیقا کرد که آن وثیقت تاویل و رخصت احتمال نکند و گفته بود که ترا با پدر من امیر شهید رحمة الله عهد است که با فرزندان او بد نکنی و چون پیغام بنزدیک امیر اجل ادام الله دولته رسید و وثیقا محکم دید دلش سوی امیر مودود مایل گشت و زبان داد که من حرب نکنم و شمشیر نکشم و برجای شوم تا این کار فیصل گیرد و چون روز دیگر بود صفها بکشیدند میمنه و میسر و قلب و جناحین (ورق ۱۴۱ آ) راست کردند و مبارزان حرب همیکردند تا چاشتگاه و امیر اجل عبد الرشید ادام الله دولته بر گوشه استاده بود و هیچ حرب نکرد و چون امیر مودود رحمة الله چنان دید بن خویش حمله برد و بر میمنه از سپاه زد و بسیاری از مردم میمنه یفگند و میمنه بر میسر زد و میسر بر قلب زد و یک حمله آن لشکر بدان

بازگشت و رباط را حصار کرد پس لشکر کرد حصار
بگرفت، از مردم و فیل بس جمعی اندر رباط آمدند و مر امیر
مسعود را رحمة الله بیرون آوردند و بند بر نهادند او را و از آنجا
بقلمه کسری بردندش و او آنجا همی بود تا بتاریخ یازدهم جمادی
الاولی سنه اثنی و ثلثین و اربعمائه. آخر همان جماعه که در خلع
او سعی کرده بودند حیلتي بساختند و کس فرستادند و سوی
کوتوال کسری از زبان امیر محمد پیغام رسانیدند و امیر محمد را
از آن خبر نبود تا کوتوال کسری او را بکشت و سر او برداشت
و بنزدیک امیر محمد رحمة الله فرستاد و امیر محمد بسیار بگریست
و آن کسان را ملامت کرد.

ولایت امیر شهاب الدین و الدوله و قطب

الملله ابو الفتح مودود بن ناصر دین الله

مسعود بن محمود رحمة الله علیهما

و چون خبر واقعه ماریکله و وفات امیر شهید رحمة الله بامیر
مودود رسید بهیان تافته شد و قصد آن کرد که آنجا رود و آن
حال را تدارك کند و کین پدر خویشی بخواهد پس ابو نصر احمد
بن محمد بن عبدالصمد رحمة الله او را ازان تدبیر باز داشت و
گفت صواب آنست که بابتدا بغزنین رویم و آن را ضبط کنیم چون
غزنین بدست ما آمده باشد آن سپاه زود بدست آید و از بیان
با لشکر خویش بغزنین آمد و مردمان غزنین همه یش او آمدند و
او را تعزیت کردند و او بماتم نشست و چون فارغ (ورق ۱۴۰ ب)
شد همه اهل غزنین پیامدند و خویشتن را عرضه کردند و امیر مودود

او داد و چهار هزار سوار با او فرستاد و او سوی بلخ رفت و چون بهسان (۱) رسید آنجا مقام کرد و امیر مجدود را رحمة الله با دو هزار سوار سوی ملتان فرستاد و امیر ایزدپار را سوی کوه پایة غزنین فرستاد که آنجا افغانان و عاصیان [کذا] بودند و گفت آن ولایت نگاه دار تا خللی نباشد و پس بفرمود تا همه خزینها و گنجها که امیر محمود رحمة الله نهاده بود اندر قلعهها و جایها همه بغزنین آوردند چون قلعه دیدی رو و مندیش و پای لامان و مریح و مامد کوت، پس هر چه مال از جواهر و زر و سیم و جامه و فرش و اوانی بود همه بر اشران بار کردند و لشکر بکشید و روی سوی هندوستان نهاد با آن خزینه و حرم و بنة و هم از راه کس فرستاد تا برادر او امیر محمد را رحمة الله از قلعه برعد (۲) سوی لشکرگاه یارند و چون بنزدیکی رباط ماریکله رسید خزینه پیش او همیبردند، چندتن از غلامان بی ادب و لشکریان بی باک با خزینه رسیدند، یک جهان اشر و استر دیدند همه جواهر و زر و سیم بار، دست بدان دراز کردند و مقداری از آن برداشتند و لشکر بشورید و بیکبار آن همه خزینه را بر دریدند و پاك بردند و چون بی ادبی کرده بودند دانستند که این از پیش نشود مگر امیری دیگر باشد، اتفاق را امیر محمد فرا رسید پس قومی از مجرمان فراز آمدند و بر امیر محمد بیادشاهی سلام کردند و چون امیر شهید رحمة الله چنان دید و جای (ورق ۱۴۰ آ) سیاست بکار بردن (۳) و حرب کردن نبود اندر رباط ماریکله رفت و آن شب اندر رباط بود و چون روز دیگر بود بیرون آمد و بسیاری بکوشید، قضا آمده بود هیچ توانست نکرد،

I — Baihaqi, 818-20. به بیان

2 — Baihaqi, 827. نفر :

3 — A. بستن

۱۳۹ آ) و قومی از لشکر غزنین بگشتند و سوی دشمن رفتند و امیر شهید رحمة الله بن خویش جرب کردن ایستاد و چند مردی کاری را یفکند و بعضی را بنیزه و بعضی را بشمشیر و بعضی را بگرز و آن روز کارزاری کرد که هیچ بادشاه بن خویش آن نکرده بود و کس فرستاد بنزدیک سالاران لشکر خویش و ایشان را جنگ کردن فرود، ایشان حرب نکردند و پشت بدادند و بهزیمت رفتند و او بن خویش همچنان حرب همیکرد تا بنزدیک او بس کس نماند و چون دید که کار قباه گشت باز گشت و نیز هیچ ترکمانان را زهره نبود که بر اثر او پیامدی زیرا که دست برد او دیده بودند و این واقعه دنداقان روز ادینه بود هشتم ماه رمضان سنه احدى و ثلثین و اربعمائه. و امیر شهید رحمة الله از آنجا روی سوی مرو الرود نهاد تا بعضی از لشکر بنزدیک او آمد و از مرو [الروء] روی بغزنین آورد و براه غور بیرون آمد و بغزنین آمد، اول کاری بغزنین آن کرد که آن سالاران را که اندر مصاف بی فرمانی کرده بودند و در حرب احتمال (۱) ورزیده چون سپهسالار علی دایه و حاجب بزرگ سبازی و دیگر بکفندی حاجب این هر سه سالار را بند کرد و مال ایشان بستد و ایشان را سوی هندوستان بقلعها فرستاد و هم اندرین روز هر سه تن بمردند. و پس امیر شهید تدبیر کرد تا تدارك آن چگونه کند، اتفاق بران اوفتاد که سوی هندوستان شود و از آنجا لشکری قوی جمع کند و بیاید و این حال را تدارك کند، پس امیر مودود رحمة الله را امیری بلخ داد و خواجه [احمد بن] محمد بن عبدالصمد (ورق ۱۳۹ ب) الوزیر را با او به بلخ فرستاد و از تکین (۲) الحاجب را حاجبی

بدید عذر خواست و آن بی ادبان را ملامت کرد و جواب داد که
 ما را ازین خبر نبود و آنچه ما خواستیم بکرد امیر خود بکرد. و
 امیر شهید رحمة الله روزی چند بهرات مقام کرد و از آنجا سوی
 نیشاپور رفت و چون بطوس رفت فوجی از لشکر ترکمانان پیش
 او آمدند و حرب کردند و بسیار ترکمانان کشته شد و از آنجا
 سوی نسا و باورد رفت و اندران نواحی (ورق ۱۳۸ ب) هیچ
 ترکمانان نبود. پس خبر آوردند امیر شهید را که مردمان باورد
 حصار خویش بترکمانان دادند و با ایشان مطابقت کردند، در وقت
 قصد باورد کرد و پس روزگاری نشد که آن حصار را پیش امیر
 آوردند [کذا] و بیشتر ایشانرا بفرمود تا بکشتند و دل از آن فارغ کرد
 و سوی نیشاپور آمد و زمستان به نیشاپور بود اندر سنه ثلثین و
 اربعمائه. و چون بهار آمد از نیشاپور سوی باورد آمد که خبر یافته
 بود که طغرل ترکمان آنجاست و چون طغرل خبر آمدن امیر شهید
 بشنید سوی نزن باورد برفت و پیش امیر مسعود نیامد و چون امیر
 شهید او را اندر یافت از راه مهنه سوی سرخس آمد و مردمان
 سرخس خراج ندادند و شهر حصار کردند، امیر بفرمود تا او را
 از حصار بیرون آوردند و آن حصار را ویران کردند و مردمان
 حصار را بعضی بکشتند و بعضی را دست ببریدند و از آنجا بلستانه
 رفت و چند گاه آنجا مقام کرد و از آنجا روی سوی دنداقان
 نهاد و چون بدنداقان رسید لشکر فرود آمدند و چون بامداد بود
 همه دشت و کوه را ترکمانان گرفته بودند و راهها بر لشکر غزنین
 بسته بودند و چون امیر شهید رحمة الله چنان دید بفرمود تا کار
 حرب ساخته کردند و لشکر تعبیه کرد و صفها بکشیدند و ترکمانان
 نیز روی بحرب نهادند و بر رسم خویش پیاراستند که ایشان حرب
 بکردوس کنند همه کردوس کردوس شدند و حرب همیکردند (ورق

خواندند و چون کس بنزدیک او شد نیامد و قلعه بود اندر آن ناحیت آن قلعه را پناه گرفت و عیال و بنه بران قلعت برد و آن قلعه را حصار گرفت و امیر شهید فرمود تا آن حصار را بستند و ویران کردند و علی قهندزی را بزیر آوردند و چون پیش امیر شهید آوردندش در وقت بفرمود تا بر دارش کردند و این اندر سنه تسع و عشرين و اربعمائه بود (۱). و چون ترکمانان خبر حرکت امیر شهید رحمة الله سوی مرو بشنیدند بترسیدند، در وقت رسول بفرستادند بنزدیک او و گفتند ما بندگایم و فرمان برداریم، اکنون اگر امیر ما را پذیرد و چراخور ما پدید کند تا ما ستور و بنه خویش بچراخور بگذاریم و خود به تنهای خویش بخدمت رکاب عالی مشغول گردیم رأی امیر برتر. امیر شهید کس فرستاد تا وثیقه‌ای که (ورق ۱۳۸ آ) واجب آمد با یغو کردند و او را سوگند آن دادند که نیز سر از طاعت نکشد و فرمان بردار باشد و قوم و قبیله را منع کند ازین فسادها و چراخوری که امیر شهید رحمة الله پدید کند بدان اختیار کنند و برین جمله عهد کردند و پیمان بستند و سوگندان خوردند و آن همه سران و سالاران ترکمانان اندر آن عهد آمدند و برین جمله ضمان کردند و امیر شهید از آنجا روی سوی هرات نهاد، پس ترکمانان چند اندر راه هرات بر بنه لشکر امیر شهید زدند و بسیاری کالا بردند و تنی چند را بکشتند و مجروح کردند و امیر شهید رحمة الله بفرمود تا لشکر بر اثر ایشان برفت و شمشیر اندر ترکمانان نهادند و بسیاری از ایشان بکشتند و قومی انبوه را دستگیر کردند و اسیران را با سرهای کشتگان پیش امیر شهید آوردند، او بفرمود تا آن سرها را بر خران بار کردند و بنزدیک یغو فرستادند و یغام داد که هر که عهد بشکند جزای او این باشد و چون یغو آن

بلخ رسید ترکمانانی که اندران حوالی بودند از جایهای خویش (۱) برفتند و ولایت بلخ از ترکمانان خالی شد. و خبر آوردند در امیر شهید را رحمة الله علیه که سوی ماوراء النهر شورش خاسته است از جهت پورتگین و لشکریان او که بر رعایا ازیشان رنج همیرسد امیر شهید قصد کرد که آن را تدارک کند زیرا که خان بزرگ قدر خان برده بود و از پورتگین رعایا نفرت گرفته، اندیشید که مگر اندرین فرصت ماوراء النهر خویشی را گرداند پس بفرمود تا بر جیحون پل بستند و لشکر را بر پل گذاره کرد و سوی ماوراء النهر رفت و همه سرکشان و یش روان ماوراء النهر جایها خالی کردند و برفتند و هیچکس پیش او نیامد. و چون چند روز در ماوراء النهر بود نامه خواجه احمد بن [محمد بن] عبدالصمد الوزیر آمد سوی امیر شهید رحمة الله از بلخ که داؤد ترکمان با همه سپاه خویش قصد بلخ کرده است و با من بسی سپاه و حشم و آلت نیست که با ایشان مقاومت توانم کرد (ورق ۱۳۷ ب) و اگر تو باز نیایی خلل آید. اندر وقت امیر مسعود رحمة الله از ماوراء النهر باز گشت و بدشت کمر (۲) آمد و لشکر تعبیه کرد و مر جنگ ترکمانان را بیاراست و چون داؤد ترکمان خبر یافت که امیر از آب گذاره آمد در وقت لشکر بکشید و سوی مرو بشد و چون امیر شهید خبر وی بشنید بلخ آمد و از بلخ سوی کوزگان رفت و چند تن از مردمان آن ناحیت پیش امیر شهید آمدند و از علی قهندزی (۳) تظالم کردند و این علی قهندزی مردی عیار و مفسد بود و اندرین نواحیا بسیار دست درازیا کرده بود، پس امیر شهید رحمة الله بفرمود تا کس فرستادند و این علی را بدرگاه

۱ — A: خوش

۲ — Cf. *supra*, p. 69.

۳ — A: بعدی, cf. Baihaqi, 699.

یافتند و برده بسیار گرفتند. و از آنجا روی به قلعه سونی پت نهادند که جای دیبال هریانه بودی و چون دیبال هریانه خبر یافت بگریخت و روی سوی صحرا و بیشه نهاد و آن قلعه را با مال و کالا بگذاشت و چون لشکر اسلام آنجا رسیدند امیر شهید رحمة الله بفرمود تا آن قلعه را غارت کردند و بتخانها بسوختند و هر چه یافتند از زر و سیم و غله و متاع همه بتاراج بردند و پس جاسوسان بیامدند و از دیسال هریانه خبر آوردند که او بفلان بیشه اندر است، امیر شهید آنجا برفت تا نزدیک لشکر او رسید، چون دیسال خبر یافت در وقت بگریخت و لشکر را بگذاشت و لشکر اسلام اندر لشکر کفار افتادند و بسیار مردم بکشتند و بسیاری را دستگیر کردند و برده بی اندازه بگرفتند و از آنجا باز گشتند و روی سوی دیره رام نهادند چون رام خبر یافت کس فرستاد و از امیر شهید عذر خواست گفت مردی یرم و طاقت آن ندارم که بخدمت آیم و بدست کس خویش مال بسیار بفرستاد و امیر شهید عذر او قبول کرد و تار او پذیرفت و از آنجا باز گشت و روی بغزنین نهاد پس امیر مجدود (۱) بن مسعود را رحمهما الله ولایت لاهور داد (۲) و طبیل و علم داد و او را با حشم و حاشیت سوی لاهور (ورق ۱۳۷ آ) بفرستاد و خود سوی غزنین آمد و فتح هانسی اندر سنه ثمان و عشرين و اربعمائه بود. (۳) و چون بغزنین قرار گرفت بهر وقت فریاد خواهان از خراسان همی آمدند و از ترکمانان همی نالیدند و منہیان و صاحب بریدان نامها پیوسته همی بنشستند که فساد ترکمانان از حد بشد، پس آخر سنه ثمان و عشرين و اربعمائه از غزنین سوی بلخ رفت از جهت بصلاح آوردن اسباب خراسان و تدارك فساد ترکمانان و چون

۱ — Baihaqi, 622; but A, and B, میرابوالملحد

۲ — Baihaqi, 622, gives it in ذی قعد ۴۲۷

۳ — Baihaqi, 644, ربيع الاول ۴۲۹.

نکال کردی تا مردم بسیاری را بدین دستور نکال کرد (ورق ۱۳۶ آ) و احمد نیال تگین بگریخت و روی سوی منصوره و سند نهاد و خواست از آب سند گذاره شود، اتفاق بد را سیلی پیامد و او را بر گرفت و غرقه کرد و بمرد و چون آب او را پاره برد بر گوشه انداخت و از لشکریان و معاندان او کسی او را نیافت و بشناخت و سر او را ببرید و نزد يك ت لك آوردند و ت لك بلخ فرستاد و امیر مسعود رحمة الله بفرمود تا میلی کردند و آن سر اندر آن میل نهادند. و هم اندرین وقت یعنی سنه سبع و عشرين و اربعمائه كوشك نو تمام شد بغزین با تخت زرین که از بهر این كوشك ساخته بودند مرصع بجواهر پس امیر شهید رحمة الله بفرمود تا آن تخت زرین را بنهادند اندر كوشك و تاج زرین بوزن هفتاد من از زر و جواهر ساخته بودند از بالای تخت پیاویختند بزنجیرهای زرین و امیر مسعود رحمة الله بران تخت بنشست و آن تاج آویخته بر سر نهاد و حشم و رعیت را بار داد. و [همدرین سال پسر خود امیر مودود را] (۱) طبل و علم داد و او را سوی بلخ فرستاد. و اندر ذی القعدة سنه سبع و عشرين و اربعمائه لشکر سوی هندوستان کشید و قلعه بود منیع و محکم و مردم انبوه اندر وی، او را هانسی گفتندی، امیر شهید قصد آن قلعه کرد و چون نزد يك آن قلعه رسید بفرمود تا لشکر گرد آن قلعه بگرفتند و حرب به پیوستند و اهل حصار از بالای حصار حرب میکردند، چنان دانستند مردمان حصار که هرگز هیچ آدمی را بران حصار دست نباشد از استواری آن حصار و چون شش روز حرب کردند يك باره (ورق ۱۳۶ ب) حصار پیفکندند و حصار عورت شد و اندر او فتادند لشکر اسلام حصار را غارت کردند و مال بسیار غنیمت

ایستادن نیست ، حسین رئیس گفت بهیچ حال من بهزیمت پیش امیر
نشوم یا ظفر یابم یا کشته شوم و بکشتی پشت بداد و برفت و حسین
بیستاد و حرب همی کرد تا همه لشکر او بگریختند و او تنها بماند ،
ترکمانان اندر آمدند و گرد فیل او بگرفتند و او را از فیل فرود
آوردند و خواستند که او را کشتندی تا داؤد خبر یافت و کس
فرستاد تا او را نکشتند و پیش او بردند (ورق ۱۳۵ ب) و بردست و
پای او بند بپادند و اندر خرگاهی باز داشتند و چند تن را از
ترکمانان بر وی نگاهبان کردند و تا بدین غایت اندر میان ایشان
مانده است و بکشتی باز گشت و پیش امیر شهید آمد و امیر تنگدل شد
و از آنچه گروگان و اسیران دیلمان با او بودند مقام نتوانست کرد
و سوی غزنین آمد و اسیران را بیاورد و بقلعه و شهرها بفرستاد
اندر ماه رمضان سنه ست و عشرين و اربعمائه . و بهر وقت از
هندوستان خبر همی رسید که احمد اندر ولایت هندوستان دست
درازیها میکند و عمال را دست بر بسته است و مالها خیانت همیکند ،
پس امیر شهید مر بانته بن محمد [کذا] بن مللی که سالار هندوستان
بود بفرستاد با لشکر انبوه و چون برابر یکدیگر رسیدند بر
آویختند و حرب کردند و مردم بسیار از هر دو لشکر کشته شدند
و بانته اندر میان کشته شد و لشکرانش همه هزیمت شدند و
دست احمد فیالتکین قوی گشت و چون امیر شهید این خبر بشنید
مر تلک بن جهلن را که سپهسالار هندوان بود بفرستاد و تلک با
سپاه انبوه از هندوان برفت و با احمد نیال تگین حرب کرد و چند
بار میان ایشان آویزش و حرب بود و بهمه وقتها ظفر مر تلک را
بود و احمد نیال تگین بهزیمت رفت و لشکر او زیر و زیر شدند ،
مر تلک هر کسی را از لشکریان و بازرگانان که پیوسته احمد نیال
تگین و کسان او بودند بگرفتی یکدست و پینی او را بریدی و

برفتند و بطوس آمدند و از آنجا سوی نسا رفتند و چون بجای رسیدند که آن جای را سبداقان گویند رسول ترکمانان آمدند و بیغام ایشان بنزدیک بکتغدی آوردند که ما بند گانیم و طاعت داریم اگر ما را پذیرید و چراخور ما پدید کنید، ما دست ازین کارها کوتاه کنیم و نیز کسی را از ما رنجی نباشد. پس بکتغدی بانگ بران رسول زد و بسیار درشتی گفت او را و ایشان را گفت میان من و شما شمشیر است اگر شما طاعت دارید و فرمان برید کس خویش بنزدیک ملک مسعود فرستید و این عذر از وی خواهید و سوی ما نامه آورید (ورق ۱۳۵ آ) تا از شما باز شویم و اگر نه ما بهیچ حال باز نشویم. پس بکتغدی رسول را باز گردانید و لشکر تعبیه کرد، میمنه مر فتکین خزینه دار را داد و میسره مر پیر حاجب را و خود اندر قلب بیستاد و مر جامع عربی را بر طلایع سپاه بفرستاد با پانصد سوار که خیل جامع عربی بود و چون جامع بارزنی (۱) رسید بر طلایع ترکمانان فیروزی یافت و بسیاری از ایشان کشته شدند و ترکمانان بهزیمت شدند و لشکر بکتغدی بر اثر ایشان همی شدند تا به بنه ایشان رسیدند و همه بنه را غارت کردند و مال بسیار غنیمت یافتند و ستور و کالا بیرون آوردند و بلشکر گاه باز آمدند که آنجا جای تنگ بود و اندرین وقت لشکر بکتغدی بیشتر غایب بودند چه بتاختن بودند و چه بغنیمت مشغول بودند و چون خبر به داؤد ترکمانان شد داؤد با لشکر انبوه از تنگیهای کوه بیرون آمد و اندر برابر لشکر راست کرد و صفها بکشیدند و دو شبا روز حرب کردند و ترکمانان همی غلبه کردند. پس بکتغدی حسین بن علی [بن] میکائیل را گفت که جای

بزد و پهلوی فیل سوراخ شد و فیل بقتاد و چون امیر شهید از پشت فیل نگاه کرد و آن بدید ژوینی بینداخت و مرشهر اکیم را بروی بزد و بیفگند و حشم بیامدند و او را دستگیر کردند و مردمان او نیز آمده بودند و بساری (۱) حرب کردند آخر هزیمت شدند و امیر شهید شهر بگرفت و بی باکان لشکر بعضی از شهر غارت کردند و مردمان یشن آمدند و بنالیدند و گفتند ما مردمان بازرگانیم و بصلاح و بر ما از لشکر تو ستم رود، بفرمود تا لشکریان دست از غارت و تاراج بکشیدند. و سرای پرده بر در آمل بزد و باکالنجار امیر طبرستان رسولان فرستاد و کسان اندر میان آمدند تا صلح کردند بران جمله که اندر عاجل سیصد هزار دینار بدهد و هر سال خراج بدهد و خطبه همه طبرستان بر امیر مسعود رحمة الله کند و گروگان بدهد پس این مال ضمان حمل کرد و بنزدیک امیر شهید فرستاد و پسر خویش را و پسر برادر خویش شهر و بن سرخاب را بگروگان بفرستاد. و چون آمل و ساری و طبرستان مر امیر شهید را رحمة الله شد از آنجا روی بغزنین نهاد و چون به نیشاپور رسید (ورق ۱۳۴ ب) مظلومان پیش آمدند و از ترکمانان بنالیدند و امیر شهید رحمة الله بنشست با وزرا و ندما و سالاران اندر معنی ترکمانان تدبیر کردند و گفت بی ادبی ایشان بسیار گشت و هر کس رای زدند و بکتنغدی حاجب گفت که تباهی این از سالار بسیار است اگر یک تن بدین شغل فرستی تیمار این بواجبی دارد و این شغل را تمام کند. امیر شهید مر بکتنغدی را گفت ترا بیاید شد و حسین بن علی بن میکائیل با تو بیاید، پس ایشان را فرستاد و لشکر بسیار از هند و کرد و عرب و ترک و از هر دستی با ایشان بفرستاد و فیلان جنگی نیک، و از نیشاپور

الله فرمان یافت (۱) و امیر شهید (ورق ۱۳۳ ب) با مدبران خویش
 اندر معنی وزیر تدبیر کرد و چند تن را نام بردند اتفاق بر خواجه
 ابونصر احمد بن محمد بن عبدالصمد افتاد که نیکمردی و داهی
 بود و تمام خرد و روشن رأی و مصیب تدبیر و چند گاه وزارت
 کرده بخوارزم اندر و آن مملکت را بتدبیر روشن و رأی مصیب
 آبادان گردانیده بود. پس امیر شهید رحمة الله نامه کرد و او را از
 خوارزم بخواند و شغل تدبیر بدو داد و او را خلعتی بواجبی بداد
 و پس روی سوی غزنین نهاد و بمستقر عز خویش باز پیامد و اندر
 سنهٔ اربع و عشرين و اربعمأة قصد هندوستان کرد و قلعه بود اندر
 درهٔ کشمیر آن را سرستی گفتندی، همی بدان قلعه رفت و آن
 را حصار کرد و مردمان آن بسیار حرب کردند، آخر بکشاد و
 لشکر از آن قلعه غنیمت بسیار یافت از مال و برده چون بهار اندر
 آمده روی سوی غزنین نهاد. و اندر سنهٔ خمس و عشرين و
 اربعمأة (۲) قصد آمل و ساری کرد و لشکر بر آن جانب کشید
 و آنجا رفت با لشکری ساخته و آراسته و خبر وی بدان دیار
 رسیده بود و همهٔ مردم آن دیار مر حرب را مهیا گشته بودند
 و لشکر انبوه گرد کرده بودند از شهری و کوهی و گیلی و دیلم
 و بر راه آمده بودند و اندر میشها و وادیها فوج فوج کمین ساخته
 بودند چون لشکر غزنین آنجا رسید از هر سوی بیرون همی
 آمدند و حرب همیکردند و امیر شهید رحمة الله بر فیلی نشسته بود
 پس شهر اکیم بن سوریل امیر استر آباد یش (ورق ۱۳۴ آ)
 او آمد (۳) سلاح پوشیده و فیلی همی آمد، شهر اکیم جستی

۱ — Baihaqi, 447-51; and Ibu'l-Āthir, IX, 294: ۴۲۴ سنهٔ محرم

۲ — Baihaqi, 566-69, ۴۲۶ سنهٔ جمادی الاولی

۳ — B: آمد و سلاح

بنشانند (۱) و پس امیر مسعود رحمه الله از بلخ قصد غزنین کرد و چون مردمان غزنین این خبر بشنیدند بسیار شادی کردند و همه بطرب و شادی مشغول گشتند و بازارها آئین بستند و مطربان بیرون بردند و چند روز آنجا بودند و شبانروزی همی طرب کردند بر انتظار آمدن ناصر دین الله رحمه الله، اعیان و رؤسا (ورق ۱۳۳ آ) و پیشروان شهر همه باستقبال رفتند و خدمت کردند و شادی نمودند و چون بغزنین رسید مردمان غزنین دم ریز و دینار ریز کردند و دیگر روز که بنشست و بارداد همی آمدند و تارها همی آوردند رسم رسم [کذا] و امیر مسعود رحمه الله همچنان همه را لطف کرد و نیکو گفت و امیدهای نیکو کرد و همه مردم غزنین پیکبار زبان بکشادند و او را ثنای بسیار گفتند و دعا کردند و از خدای عز و جل بقاء دولت او خواستند و خدمت کردند و باز گشتند. و چون دل امیر از حدیث غزنین فارغ تر گشت او را نشاط آمل و اصفهان و ری خواست و قصد آنجا کرد و چون بهرات رسید فریادخواهان از سرخس و باورد آمدند و از ترکمانان بنالیدند پس امیر مسعود رحمه الله سالاری را نامزد کرد با لشکر انبوه مر ابوسعید عبدوس بن عبدالعزیز را با او بفرستاد بکدخدای و تدبیر آن لشکر و این اندر سنه اثنی و عشرين و اربعمائه بود. چون لشکر بترکمانان رسیدند بفراوا [ه] برآویختند و حرب کردند و بسیار مردم کشته شدند و ترکمانان بنه و عیال برداشتند و سوی بلخان بفرستادند و سواران جریده بیستادند و هر روز فوج فوج همی آمدند و حرب همیکردند و چون یکجندی بودند این لشکریان باز گشتند. و چون سنه ثلث و عشرين و اربعمائه اندر آمد خواجه احمد بن الحسن رحمه

1 — Baihaqi, 71, 72; and Ibnul-Athir, ib., say that Abu'l-M'askar complained to Sultan Mas'ud against 'Isa who was defeated and put to death by the Ghaznawid forces.

او را متهم کردند که او بغزین مصر میل کرد و بدین تهمت رجم بر وی لازم شد پس امیر مسعود فرمود تا خودی بر سر او نهادهند و او را بردار کردند و سنگ ریز کردندش و پس سر او را برداشتند و بسغداد نزدیک قادر فرستادند و هر کسی که امین مسعود را رحمة الله خلاف کرده بود و با خصم او مطابقت کرده بود همه را بدست آورد و هر یکی را ازیشان عقوبتی کرد و همه را مستأصل گردانید. و مر احمد نیالتگین خازن را که خازن محمود بود بگرفت (ورق ۱۳۲ ب) و مصادره کرد و مالی عظیم از وی فرمود ستن و چون مال بداد او را سوی هندوستان فرستاد و سالاری هندوستان بدو داد و او را بجای الیاریق (۱) الحاجب آنجا فرستاد و آن غضب و مصادره و رنج و استخفافها که بر احمد نیالتگین رسید [ه] بود اندر دل احمد بود، چون بهندوستان رسید سر از طاعت بکشید و عصیان پدید کرد. و امیر ناصر دین الله فرمود تا ابوطالب رستم مجدالدوله را از هندوستان بیاورند و او را پیش خویش خواند و نیکوی گفت و فرمود تا هم بغزین از بهر او جای ساختند و مثال داد تا بهر وقت بخدمت درگاه همی آید و تا آخر عمر بغزین بود. و اندرین وقت حسین بن معدان (۲) که امیر مکران بود پیامد و از برادر خویش ابو العسکر (۳) شکایت کرد و گفت بادشاهی فرود گرفته است و حق من برده است و انصاف من می ندهد. پس امیر ناصر دین الله مر تاش فراش را مثال داد و با او بفرستاد تا بمکران شد و انصاف از برادر او بستد و مر حسین را بولایت

۱ — Baihaqi, 169, اریارق

۲ — Baihaqi, 71, 291, and Ibnu'l-Athir, IX, 281 عیسی بن معدان

۳ — Baihaqi, ib: ابو العسکر and Ibnu'l-Athir, ib: ابو العسکر

آورد. امیر مسعود مر مرسل را نیکوی گفت و امیدها نیکو کرد و یکچندی به نیشاپور مقام کرد و از آنجا سوی هرات آمد و چون روزی چند بهرات بود علی حاجب پیش امیر مسعود آمد، دست او بگرفت و او را از راه پرسید. و برادر علی منکیتراک (۱) پیش از وی آمده بود و امیر مسعود منکیتراک را حاجبی داده بود و بچشم احترام همی درو نگریست و چون علی حاجب از پیش امیر باز گشت او را سوی حجره بردند و منکیتراک دست بقبضه شمشیر کرد، علی حاجب بانگ بر وی زد [و] گفت خداوند و خداوندزاده اوست هر چه فرماید فرمان برداریم، و پس از آن روز نیز کس آن هر دو برادر را ندید و چون حشم و خزینها بنزدیک امیر مسعود رسید از هرات قصد بلخ کرد و زمستان آنجا مقام کرد و اشغال مملکت را نیکو ضبط کرد. و ابتدا بادشاهی او (ورق ۱۳۳ آ) اندر شوال سنه احدی و عشرين و اربعمائه بود. اول کارها تدبیر وزیر کرد تا کیست که مر وزارت را شاید، هیچ کس نبود کافی تر و ادیب تر و داناتر از خواجه ابوالقاسم احمد بن الحسن میمندی رحمه الله و خواجه احمد را بقلعه جنکی اندر هندوستان باز داشته بودند، امیر مسعود کس فرستاد و او را از آن قلعه بیرون آورد و وزارت بدو داد و او را خلعت نیکو بداد و همه تدبیرهای سپاه بدو داد. و مر حسن بن محمد المیکالی را باز داشته بود بفرمود تا او را مصادره کردند و مالی از وی بحاصل آمد پس بفرمود تا او را بشهر بلخ بردار کردند، و سبب آن بود که اندر آن وقت که امیر حسنک از امیر محمود دستوری خواست و بحج رفت و چون از حج باز آمد براه شام از آنچه راه بادیه شوریده بود و از شام بمصر رفت و از عزیز مصر خلعت ستد،

که همه جهان شیعه و متابع اویند و ما یقین دانیم که تو با وی مقاومت توانی کرد، ثواب آنست که تو بجای بنشینی تا ما پیش او رویم و عذر خویش بخواهیم و سخن تو بگوئیم تا دل بر ما خوش کند و از تو نیز خوشنود گردد و ترا بنزدیک خویش خواند و تو و ما از وی بجان ایمن گردیم و چون امیر محمد رحمة الله دید که همه لشکر بگشتند دانست که این را جبر توان کرد و جز اجابت علاج نیست، در وقت بدانچه خواستند اجابت کرد و او را بر قلعه ولح [کذا] آوردند و بنشانند. و پس امیر یوسف و علی حاجب (ورق ۱۳۱ ب) و آن بزرگان و سالاران خزینها و زرادخانه برداشتند و لشکر برانند و روی سوی امیر مسعود نهادند و بر جانب هرات برفتند.

ولایت امیر ناصر دین الله حافظ عباد الله و ظهیر خلیفه الله ابو سعید مسعود بن یمین الدوله امیر المؤمنین رحمه الله علیهما

و چون ایاز بن ایماق و علی دایه [به] نیشابور رسیدند امیر مسعود رحمة الله قوی دل گشت و بار داد و بمظالم نشست و سخن رعیت شنید و انصاف از یکدیگر ایشان بستد و چون روزی چند بگذشت عهد و لوا امیر المؤمنین القادر بالله بیاوردند و این عهد و لوائ ابو سهل مرسل بن منصور بن افلیح کردیزی

و علی دایه اجابت کرد برفتن سوی آن لشکر و روز دیگر غلامان سرای بیرون آمدند و به ستورگاه رفتند اسپان بکشدند و برنشتند با سلاحهای تمام و رویا روی از در کوشک بیرون آمدند و همچنان بمکابره برفتند و سوی بست شدند و چون خبر بامیر [محمد] رحمة الله رسید لشکر را از پس ایشان بفرستاد و از جمله حشم سوندهرای که سپهسالار هندوان بود با سوار چند بر اثر ایشان برفت و ایشان را اندر یافت و برآویخت و غلامان حرب کردند و بسیار هندو را بکشتند و سوندهرای نیز کشته شد و بسیاری از غلامان سرای کشته شد و سرهای ایشان پیش امیر محمد آوردند. و ابوالنجم ایاز بن ایماق و علی دایه همچنان با آن غلامان انبوه بتعجیل همیرفتند تا همه به نیشاپور پیش امیر مسعود رحمة الله آمدند و چون امیر را بدیدند همه نماز بردند و خدمت کردند و بر وی بیادشاهی (ورق ۱۳۱ آ) سلام کردند و ایشان را پذیرفت و نیکو گفت و عذر خواست و از راه پرسید و امیدهای نیکو کرد. و امیر محمد اندر غزنین فرو نشست و دست بطرب و نشاط برد و بشراب خوردن مشغول گشت تا نزدیکان او مر او را گفتند که این همه خطاست که همی تو کنی و عامه مردمان ترا اندر زبان گرفته اند و بدین که تو میکنی ترا نکوهش همیکند که خصم تو از عراق پیامد و قصد تو کرد و تو از وی غافل روی بشراب و خود کامی آورده، اگر پیش او باز نشوی این بادشاهی از تو بشود و چون چهار ماه از بادشاهی او بگذشت، امیر محمد رحمة الله قصد رفتن کرد و بفرمود تا سرای پرده بر جانب بست بیرون بردند و بزدند و لشکر را صله بداد و پس با لشکری آراسته و توانگر از غزنین بیرون رفت و چون بتکیناباد رسید، همه سران و سالاران لشکر گرد آمدند و سوی وی پیغام دادند که ما را همی بری پیش خصم

بن ایل ارسلان الحاجب که خویش امیر محمود رحمة الله بود
 شغل سیاست را نیکو ضبط کرد و احوال پادشاهی را برقرار
 بداشت و نگذاشت که هیچکس بر کسی افزونی کند و شهر غزنین
 چنین شد که بمثل گرگ و میش همی آب خورد و کس فرستاد
 و امیر محمد رحمة الله بیاورد و بامارت بنشست بر جای پدر و اول کار
 های مظالمی ساخت و سخن متظلمان بشنید و داد ایشان از یکدیگر بستد
 و پس اندر جراید و دفترهای نواحی بفرمود تا نگاه کردند و هر
 جای که خراب بود و [به] سبب خراج آن بر خداوندان رنج بود
 آن خراج را نظر کرد و رعایا را تألف کرد و بفرمود تا در خزانه
 را بکشادند و همه حشم و لشکریان را از وضع و شریف و مجهول
 و معروف خلعت و صله داد و سپهسالاری بر عم خویش ابو یعقوب
 یوسف بن ناصرالدین رحمة الله بداشت و او را خلعت نیکو بداد
 و مالی عظیم صله داد و مر خواجه ابوسهل احمد بن الحسن
 الحمدوی را بوزارت بنشانند و کارها بتدیر او کرد و کارهای
 ولایت بکشاد و عیش بر مردمان خوش گشت و فرخها ارزان شد
 و لشکری و بازاری بیکبار مسرور گشتند و چون خبر توانگری
 و فراخی شهرها رسید بازرگانان از جاهای دور دست روی بغزنین
 نهادند و از همه متاع و آخریان بازرگانی (ورق ۱۳۰ ب) بیاوردند
 و فرخها فرود آمد و ارزان گشت و با این همه نیکوی که بجای
 رعیت و لشکری کرد حشم و رعایا را میل بامیر شهاب الدولة ابو
 سعید مسعود بن یمین الدولة رحمة الله علیهما بود و او را خواستند
 و چون پنجاه روز از وفات امیر محمود رحمة الله بگذشت امیر ایاز
 با غلامان تدیر کرد و ازیشان بیعت ستد بر رفتن بسوی امیر مسعود
 رحمة الله و همه اجابت کردند و سوگند آن خوردند و کس
 فرستاد بنزدیک ابوالحسن علی بن عبدالله که او را عالی دایه گفتندی

و مر امیر را رحمة الله علت دق پدید کرد و چند گاه بر آن بر آمده بود و آن علت قوی گشت و هر روزی امیر محمود از آن علت ضعیف تر همیشه و همبران نالانی خویشتن را بتکلف و حیلت همی قوی داشت و چنان نمود بمردمان که او را رنجی و بیماری نیست و همبر آن حال بخراسان آمد و ببلخ رفت و زمستان آنجا پیود و چون وقت بهار آمد نالانی بر وی سخت قوی گشت و روی سوی غزنین نهاد و چند روز در غزنین پیود و هر چند حیلت کرد خویشتن را اندر نتوانست یافت و بغایت ضعیف گشت و اجل فراز آمد و هیچ گونه بر جامه نضت الا که همچنان نشسته عی بود و اندر آن حال جان بداد رحمة الله علیه نور حضرت و وفات امیر محمود رحمة الله روز پنجشنبه بود بیست و سوم ماه ربیع الآخر سنه احدى و عشرين و اربعمائه و بمرگ او جهانی روی بویرانی نهاد و خسیسان عزیز گشتند و بزرگان (ورق ۱۳۰ آ) ذلیل شدند.

ولایت امیر جلال الدوله و جمال المله

ابو احمد محمد بن یمین الدوله

رحمة الله تعالى علیهما

و چون امیر محمود رحمة الله فرمان یافت امیر مسعود رحمة الله بسپاهان بود و امیر [محمد] رحمة الله بگوزگانان بود پس علی

بیرون آمد و با پیاده چند از رکابدار و سپرکش و ژوین دار و آنچه بدان ماند. و چون حاجب (۱) علی او را بدید کس فرستاد گفت فرود باید آمد تا پیغامی که دارم بگذارم، در وقت مجدالدوله رسید ناخریشتها و خیمه زدند و فرود آمدند و علی حاجب فرمود تا درهای شهر بگرفتند و هیچکس را رها نکردند و نگذاشتند که از در شهر کس بیرون آمدی و یا در شهر شدی تا خبر مجدالدوله پوشیده بماند و علی حاجب او را اندر آن خریشته موقوف کرد و سلاحی که با وی آورده بودند همه بستد و ابوطالب چهار روز اندر آن خیمه موقوف بود و حاجب علی سوی امیر یمینالدوله نامه نوشت و از صورت حال خبر داد و جواب باز آمد پس ابوطالب را با شست مرد دیگر بر سر اشتر نشاند و بنزدیک امیر محمود فرستاد و امیر محمود فرمود تا او را سوی غزنین بردند و تا آخر عهد آنجا بماند (۲). و امیر یمینالدوله بری آمد و شهر بگرفت بی هیچ رنج و تکلف و خزینههای بویان که از سالهای بسیار نهاده بودند همه برداشت، مالی یافت که آن را عدد و منتها پدید نبود. و چنین خبر آوردند امیر محمود را رحمة الله که اندر شهر ری و نواحی آن مردمان باطنی مذهب و قرامطه بسیار اند بفرمود تا کسانی را که بدان (ورق ۱۲۹ ب) مذهب متهم بودند حاضر کردند [و سنگریز کردند و بسیار کس را از اهل آن مذهب بکشت و بعضی را بست و سوی خراسان بفرستاد، تا مردند اندر قلعهها و حبسهای او بودند و چند گاه بری قرار کرد تا همه شعلهای آن پادشاهی را نظام داد و کرداران نصب کرد و آن ولایت ری و اصفهان بامیر مسعود رحمة الله سپرد و خود سوی غزنین باز گشت و فتح ری اندر جمادی الاولی سنه عشرين و اربعمائه بود.

باستقبال آمد و خدمت کرد و چون امیر محمود از وی پرسید او صورت حال ترکمانان بحقیقت باز نمود (ورق ۱۲۸ ب) پس امیر محمود رحمة الله بفرمود تا فوجی انبوه از لشکر با سالاری چند بامیر طوس برفتند بحرب ترکمانان و چون بنزدیک رباط فراوا^[ه] رسیدند اندر مقابل یکدیگر آمدند و ترکمانان دلیر گشته بودند، جنگ به پیوستند و لشکر چون خیره شد و بر ایشان ظفر یافتند و شمشیر اندر نهادند و چهار هزار سوار معروف از ترکمانان بکشتند و بسیاری را دستگیر کردند و باقی بهزیمت رفتند سوی بلخان و دهستان و فساد ایشان اندر آن ولایت سهل تر گشت. و چون امیر محمود را رحمة الله دل از حدیث ترکمانان فارغ گشت قصد ری کرد و روی سوی گرگان نهاد و براه دره دینارداری (۱) بگرگان شد و از آنجا سوی ری کشید و چنین گفت مرا معتمدی که امیر محمود رحمة الله مر ایکوتکین الحاجب را با دو هزار سوار از نیشاپور سوی ری بفرستاد و هیچ مثال نداد و چون ایکوتکین بدو منزل رسید بدو نامه نوشت که قرار کن تا غازی حاجب بتو رسد با دو هزار سوار و غازی را هم مثال نداد و چون ایشان دو تن به پنج منزلی رسیدند نامه (۲) کرد^[به] ایشان که قرار کنید تا علی حاجب بشما رسد و علی حاجب را مثالها بداد و چهار هزار سوار با او بفرستاد و چون علی حاجب آنجا رسید لشکر تعیبه کرد، میمنه بایکوتکین داد و میسره بغازی حاجب و خود اندر قلب و همبران تعیبه همی شدند تا در ری و چون خبر بامیرری شاهنشاه مجدالدوله ابوطالب (ورق ۱۲۹ آ) رستم بن فخرالدوله رسید پنداشت که امیر محمود بتن خویش آمده است پس ابوطالب با صد سوار از حشم و خویشان و نزدیکان خویش

کشتی محمودیان نزد يك کشتی جتان رسیدی شاخی بزدی و کشتی جتان را خورد بشکستی و غرقه گشتی و همین گونه حرب همی کردند تا کشتیهای جتان بشکست یا غرقه شد یا هزیمت شد و بر ساحل سیحون سوار و پیاده و فیل گرفته بود تا هر چه از آب برون شدی آن سوار و پیاده او را گرفتی و بشکستی و از آنجا بر ساحل سیحون همچنان همی رفتند تا بر بنه ایشان (ورق ۱۲۸ آ) رسیدند و بنه را غارت کردند و برده بسیار یافتند و از آنجا با ظفر و فیروزی روی بغزین نهادند. و چون سنه ثمان و اربعمائه باخر رسید مردمان نسا و باورد و فرا [وه] بدرگاه آمدند و از فساد ترکمانان بنالیدند و از دست درازی ایشان که اندر آن دیار همی کردند و امیر محمود نامه فرمود نوشتن سوی امیر طوس ابوالحرث ارسلان الجاذب رحمة الله و او را مثال داد تا آن ترکمانان را مالش دهد و دست ایشان از رعایا کوتاه کند و امیر طوس بر حکم فرمان بر ایشان تاختن برد و ترکمانان انبوه شده بودند، پیش او آمدند و حرب کردند و بسیار مردم بکشتند و بسیار را مجروح کردند و بچند دفعه امیر طوس بر ایشان تاختن برد، هیچ نتوانست کرد و آن تظلم و شکایت از درگاه محمود رحمة الله هیچ گونه بریده نگشت. پس نامه فرمود سوی امیر طوس و او را ملامت کرد و بعجز منسوب کرد، امیر طوس جواب نوشت که ترکمانان سخت قوی گشته اند و تدارك فساد ایشان جز برایت و رکاب خاصه توان کرد اگر خداوند بتن خویش نیاید بتلافی فساد ایشان قوی تر گردند و تدارك دشوارتر گردد. و چون امیر محمود این نامه را بخواند تنگدل شد و نیز قرار نکرد و لشکر بکشید و اندر سنه تسع عشر و اربعمائه از غزین حرکت کرد، سوی بست رفت و از آنجا سوی طوس کشید و امیر طوس

و جمال الملة و امير يوسف را عضدالدولة و مويدالملة و نامه نوشته بودند و اندر نامه گفته بود که هر کسی را که تو خواهی ولی عهد خویش کن و اختیار تو اتفاق ماست و بر آن غزاها که امیر محمود کرده بود قادر او را شکر بسیار کرد[ه] بود و او را بسیار ستوده و رسیدن این عهد و لوا و القاب ببلخ بود. و امیر محمود را رحمة الله از جهت جتان ملتان و بهاطیه ساحل سیحون غضبی عظیم اندر دل بود بدان بی ادبها که اندر راه سومات کرده بودند و خواست که مکافات آن بکند و ایشان را مالشی دهد. پس چون سنه (ورق ۱۲۷ ب) ثمان عشر و اربعمائه اندر آمد مرتبه دوازدهم (۱) لشکر جمع کرد و روی سوی ملتان نهاد و چون بملتان رسید بفرمود تا چهار صد و هزار (۲) کشتی نیک بساختند و بفرمود تا بر هر کشتی سه شاخ قوی آهنین ترکیب کردند یکی از پیش بر پیشانی کشتی و دو بر پهلوئی کشتی و هر شاخی بغایت قوی و تیز کرده چنانکه بر هر جای از آن شاخ بزدی اگر چه قوی چیز بودی آنرا بدریدی و بشکستی و ناچیز کردی و این هزار [و] چهار صد کشتی را بفرمود تا بر روی آب سیحون افکندند و اندر هر کشتی بیست مرد با تیر و کمان و قاروره و قف و سپر بنشانند و چون جتان خبر آمدن امیر محمود بشنیدند بنه را بگرفتند و بجزیره های دور دست بردند و خود جریده یامدند با سلاحها و چهار هزار کشتی براه کردند و بعضی گویند هشت هزار، اندر هر کشتی مردم انبوه بنشست با سلاح تمام و روی بحرب نهادند و چون اندر برابر یکدیگر آمدند تیراندازان لشکر اسلام تیر همی انداختند و قاطان آتش همی انداختند و چون

1 — Gardizi does not count the expeditions to Multan and Kashmir among those undertaken against India.

2 — A, B: چهار و هزار صد

پاره پاره کردند و بعضی ازو بر اشتر نهادند و بغزنین آوردند و تا بدین غایت بر در مسجد غزنین افکنده است و گنجی بود اندر زیر بتان، آن گنج را برداشت و مالی عظیم از آنجا بحاصل کرد چه بتان سیمین و جواهر ایشان و چه گنج از دیگر غنیمتها و از آنجا باز گشت و سبب آن بود که پرم دیو که بادشاه هندوان بود براه بود و امیر محمود گفت که نباید که این فتح بزرگوار را چشم رسد، از راه راست نیامد دلیل آن راه گرفت و بر راه منصوره و ساحل سیحون روی سوی ملتان نهاد و اندر آن راه بر لشکریان رنج بسیار رسید چه از وجه خشکی پیابان و چه از جتان سند و از هر نوعی و مردم بسیار از لشکریان اسلام اندر آن راه هلاک شدند [و] بیشتر از ستوران هلاک شدند تا بملتان رسیدند و از آنجا روی بغزنین نهادند (ورق ۱۲۷ آ) و امیر محمود رحمة الله بغزنین آمد با لشکر خویش اندر سنه سبع عشر و اربعمائه و هم اندرین سال رسولان آمدند از نزدیک قتا خان و ایغر خان (۱)، بسوی امیر محمود پیغامها میگو آوردند و خویشان را بخدمت عرضه کردند و التماس نمودند که خواهیم که میان ما وصلت باشد و امیر محمود ایشان را بفرمود تا نیکو فرود آوردند و پس پیغام ایشان را جواب داد که ما مسلمانیم و شما کافرانید و ما را نشاید خواهر و دختر خویش بشما دادن، اگر مسلمان شوید تدبیر آن کرده آید و رسولان را بر سیل خوبی باز گردانید. و اندر شوال سنه سبع عشر و اربعمائه فامة القادر بالله آمد با عهد و لوای خراسان و هندوستان و نیمروز و خوارزم، مر امیر محمود را و فرزندان و برادران او را لقبها نهاده، اما امیر محمود را کھف الدولة والاسلام و امیر مسعود را شهاب الدولة و جمال الملة و امیر محمد را جلال الدولة

هنوز بصلاح نیامده است. و امیر محمود رحمة الله از بلخ بغزنین آمد و تابستان آنجا پیود. و چون زمستان اندر آمد بر عرف و عادت خویش سوی هندوستان رفت بغزا و پیش او حکایت کردند که بر ساحل دریای محیط شهرست بزرگ و آن را سومات گویند و آن شهر مر هندوان (۱) را چنانست که مر مسلمانان را مکه و اندرو بت بسیار است از زر و سیم و منات را که بروزگار سید عالم صلی الله علیه و سلم از کعبه براه عدن گریزآیدند بدانجاست و آنرا بزرگرفته اند و گوهرها اندرو نشانده و مالی عظیم اندر خزینهای آن بتخانه نهاده اند اما راه او سخت پر خطر است و مخوف و با رنج بسیار و چون امیر محمود رحمة الله این خبر بشنید او را رغبت افتاد که بدان شهر شود و آن بتان را ناچیز کند و غزوی بکند و از هندوستان روی سوی سومات نهاد و چون نزدیک شهر رسید و آن را شمنان و برهمنان بدیدند همه پرسشش بتان مشغول گشتند و سالار آن شهر از شهر بیرون آمد و اندر (ورق ۱۲۶ ب) کشتی نشستند با عیال و بنه خویش و اندر دریا شدند و بر جزیره فرود آمد و همی بودند تا لشکر اسلام از آن دیار نرفتند ایشان از آن جزیره بیرون نیامدند و چون لشکر اسلام نزدیک شهر آمدند مردم شهر را در حصار گرفتند و بحرب به پیوستند و بسی روزگار نشد که حصار بکشادند و لشکر امیر محمود اندر افتادند و کشتی کردند هر چه منکرتر و بسیار کفار کشته شدند و امیر محمود رحمة الله بفرمود تا مؤذن بر سر دیهره (۲) شد و بانگ نماز داد و آن بتان را همه بشکستند و بسوختند و ناچیز کردند و آن سنگ منات را از بیخ برکنند و

رحمة الله مر حاجب بلكاتگين را بطلب ايشان بفرستاد، او برفت و حيلتها كرد تا زن و دختران و بنه علی تگين را بدست كرد و پيش امير محمود آورد و اين اندر سنه ست و عشر و اربعمائة بود.

ابتداء ترکان سلجوقی

و اندرين وقت كه امير محمود بماوراءالنهر بود فوجی مردم از سالاران و پيشروان تركستان پيش او آمدند و بناليدند از ستم امراء ايشان برايشان و از رنجهای كه بر ايشان همی بود، گفتند ما چهار هزار خانه ايم اگر فرمان باشد خداوند ما را پذيرد كه از آب گذاره شويم و اندر خراسان وطن سازيم، او را از ما راحت باشد و ولايت او را از ما فراخي باشد كه ما مردمان دشتي ايم و گوسفندان فراوان داريم و اندر لشكر او از ما انبوهی باشد. امير محمود رحمة الله عليه رغبت افتاد كه ايشان را از آب گذاره آرد، پس دل ايشان گرم كرد و ايشان را اميدهای نيكو نمود و مثال داد تا از آب گذاره آيند، و ايشان بحكم فرمان او چهار هزار خانه از مرد و زن و كودك و بنه و گوسفند و اشتر و اسب و ستوران بتمامی از آب گذاره آمدند و اندر يابان سرخس و يابان فرا[وه] و باورد فرود آمدند و خرگاهها بزدند و همانجا همی بودند. و چون امير محمود از آب گذاره آمد امير طوس ابوالحرث ارسالان الجاذب پيش او آمد، گفت اين تركمانان را اندر ولايت خویش چرا آوردی (ورق ۱۲۶ آ) اين خطا بود كه كردی، اکنون كه آوردی همه را بكش و يا بمن ده تا انگشتهای نر ايشان بيم تا تير تواتد انداخت. امير محمود را رحمة الله از آن عجب آمد گفت بی رحم مردی و سخت سطر دلی، پس امير طوس گفت اگر نكنی بسيار پشيمانی خوری و همچنان بود و تا بدین غایت

و جلاجل و هودجهای از دیباج منسوج و نسج و فرشهای
 گرانمایه از محفوریهء ارمنی و قالیهاء اویسی (ورق ۱۲۵ آ)
 و بوقلمون و دستهای نسج و منسوج و طبرهای معلم مور (۱)
 و تیغهای هندی و عود قماری و صندل مصفری (۲) و عنبر اشهب
 و گوران ماده و پوستهای پلنگ بربری و سگان شکاری و چرغان
 و عقاب شکوه داده بر کلنگ و آهو و فحیر و مر قدرخان را
 باعزاز و اکرام باز گردانید و او را لطف بسیار کرد و عذر خواست.
 و چون قدرخان بلشکرگاه خود رسید و آن چندان چیز از
 طرایف و متاع و سلاح و مال بدید متحیر گشت و ندانست
 که مکافات آن چگونه کند پس بفرمود خزینه دار را تا در خزینه
 بکشد و مال بسیار بیرون آورد و بنزدیک امیر محمود فرستاد
 با چیزهای که از ترکستان خیزد از اسپان نیک با تار و آلت زرین
 و غلامان ترك با کمر و کیش بزر و باز و شاهین و موهای
 سمور و سنجاب و قاقم و روباه و اداتها ساخت از پشت و دمیشه (۳)
 ختو و طریف و دیبای چینی و دارخاشاک چینی و آنچه بدین
 ماند و هر دو ملک از یکدیگر جدا شدند برضا و صلح و نیکوی.
 و چون علی تگین خبر یافت بگریخت و اندر یابان شد و
 امیر محمود صاحب خبران نصب کرد از جهت علی تگین را، پس
 خبر آوردند که اسرائیل بن سلجوق بجای پنهان شده است و
 یمین الدولة کسان فرستاد تا او را از آنجا بیرون آوردند و سوی
 غزنین فرستاد و از آنجا سوی هندوستان فرستاد او را، تا آخر
 عهد آنجا بود. پس خبر آوردند که عیال و بنه علی (ورق
 ۱۲۵ ب) تگین بر اثر او همی اندر یابان بخواهد شد، امیر محمود

آمدند و چون یکدیگر را بدیدند هر دو پیاده شدند. و امیر محمود رحمه الله یکتا گوهر پیش بها با دستارچه بخزینه دار داده بود فرمود تا در دست قدرخان داد، و قدرخان همچنین گوهری آورده بود از رعب و فزع که بدو رسید فراموش کرد و چون از پیش محمود باز (ورق ۱۲۴ ب) گشت یادش آمد، بدست کس خویش فرستاد و عذر خواست و باز گشت و چون روز دیگر بود امیر محمود رحمه الله بفرمود تا خیمه بزرگ از دیبای منسوج بزدند و کار بساختند میزبانی را و رسول فرستاد و مر قدرخان را مهمان خواند — صفت مجلس و مهمانی — و چون قدرخان بیامد بفرمود تا خوانی بیاراستند هر چه نیکوتر و امیر محمود رحمه الله با وی بهم در یک خوان نان خوردند و چون از خوان فارغ شدند بمجلس طرب آمدند و مجلس آراسته بود سخت بدیع از سپرغمهای غریب و میوه های لذیذ و جواهر گرانمایه و مجلس جامها زرین و بلور و آئینه های بدیع و نوادر چنانچه قدرخان اندر آن خیره ماند و زمانی نشستند و قدرخان شراب نخورد از آنچه ملوک ماوراء النهر را رسم نیست شراب خوردن خاصه آن (۱) ملکان ترکان ایشان [کذا] و زمانی سماع شنیدند و برخاستند پس امیر محمود رحمه الله بفرمود تا تزاری که بایست حاضر کردند از اداتها (۲) زرین و سیمین و گوهرهای گرانمایه و طرایفهای بغدادی و جامهای نیکو و سلاحهای پیش بها و اسپان گران بها با ستامهای زرین و بعضای مرصع بجواهر و ده ماده فیل با ستامهای زرین و بعضاهای مرصع بجواهر، اشتزان بردعی باهراها بزور و هودجهای (۳) اشتزان با کمرها و ماههای زرین و سیمین

۱ — A: خاصه که آن

۲ — Barthold: آواینها

۳ — A, B: و هودجهای از دیباج منسوج و نسج

بفرمود تا سرای پرده بزرگ بزدند چنانکه ده هزار سوار را اندر آن سرای پرده جای بود. و یکی سرای پرده دیگر خاصه او را از دیبای شستری لعل بزدند و ستاره او و خریشته از دیباج نسج. پس فرمود تا لشکر را تعبیه کردند میمنه و میسر و قلب و جناحین بساختند و فرمود تا زرادخانه اندر قفای هر تعبیه (ورق ۱۲۴ آ) بداشتند و فیلان با برگستوان و پالان بستانیدند [کذا] و پس فرمود تا بیکبار بوق و دبدبه و دهل و طبل بزدند و بر پشت فیلان تهنائی و آئینه فیلان و مهره سید و سنکه و شدف و محور (۱) بزدند و جهان از آواز ایشان کر خواست گشت. و مردمان مدهوش گردیدند (۲) و هر کس که از ترکستان و ماوراءالنهر اندر آن لشکرگاه حاضر بودند زهره شان بخواست کفید (۳).

ملاقات یوسف قدر خان با سلطان محمود رحمهما الله

چون قدر (۴) خان که سالار همه ترکستان بود و خان بزرگ او بود خبر یافت از گذاره شدن یمین الدولة از جیحون، از کاشغر برفت و قصد التقاء امیر محمود کرد که تا بیاید و با وی دیدار کند و عهد تازه کند. پس از کاشغر برفت، سوی سمرقند آمد و از آنجا پیشتر آمد بر سیل صلح و دوستی تا بیک فرسنگی سپاه امیر محمود رسید و آنجا فرود آمد و سرای پرده بفرمود تا بزدند و رسولان بفرستاد و امیر محمود را رحمة الله از آمدن خویش خبر داد و اشتیاق نمود بدیدار او. امیر محمود همچنان جواب نیکو داد و جای مسما کرد که آنجا دیدار کنند، پس امیر محمود رحمة الله با سواری چند و قدرخان با سواری چند آنجا

1 — Barthold, سچور

2 — A: کردند

3 — A: کفید گویند B: خواست گفتند; and Barthold, خواست گفتی

4 — Barthold, (G, M, S,) 273, n, 5,

و چون سنه خمس و عشر و اربعمائه اندر آمد امیر محمود رحمه الله قصد بلخ کرد که آنجا شود و زمستان بیاشد و چون بلخ رسید بهر وقت متظلمان علی نگین از جانب ماوراءالنهر بنزدیک وی همی آمدند و از علی نگین تظلم همیکردند که نارواییهای بسیار میکند و مردمان را همی بدرد دارد و بر رعایا و اهل صلاح از وی رنج است. و چون تظلم بسیار شد امیر محمود قصد کرد که آن جست [کذا] بکند و آن مسلمانان را از آن رنج و بلا برهاند و نیز آرزوش بود که از جیحون گذاره شود و آن دیار را مطالعه کند و اندر آن تدبیر ایستاد و گفت اگر بکشتی بگذریم باشد که خللی اوفتد (ورق ۱۲۳ ب) و چند گاه اندر آن بود تا آلت آن بساختند و آنچنان بود که فرمود تا زنجیرهای سطر ساختند و ماده هر یکی مقدار دو ارش و سه ارش و همه زنجیرها را اندر چرم گاو گرفت و کشتیها بیاوردند و اندر عرض جیحون بر یکدیگر بستند بدان زنجیرهای و ماده و بر قرینهای که اندر کشتیهای ترکیب کرده بودند و از سیستان لیفهای قوی آورده بودند چنانکه هر لیفی را اشتری برداشته بود و بدان لیفها کشتیها را نیز به بستند و تجویفهای کشتی را بحشو بیاگندند چنانکه سوار و پیاده و اشتر و استر و خر آسان بر آنجا بتوانست گذشت. و پس لشکر را برین پل گذاره کرد و خود گذاره شد و چون خبر یمین الدولة بماوراءالنهر رسید هزاهز (۱) اندر اهل آن دیار اوفتاد و ملوک آن دیار متحیر شدند، اول کسی امیر چغانیان بود که بخدمت او آمد با همه لشکر خویش و خود را عرضه کرد و خدمتی که توانست بکرد و پس خوارزمشاه حاجب التوتاش با همه لشکر خویش بنزدیک امیر محمود آمد. و پس امیر محمود

بر سنگ‌خاره بود که حفر کردن و بریدن را وجه نبود و تدبیر دیگر دست نداد، فرود نشست و چند روز بماند بر آنجا. چون تدا نگاه کرد و آن لشکر انبوه بدید که همه راهها بگرفته بودند (۱) رسولان اندر میان کرد تا اندر معنی صلح سخن گفتند و بر آن بنهادند که تدا جزیه بدهد و اندر عاجل هدیه برسم بفرستد و سیصد فیل خاربه بدهد. و تدا بدین صلح شادمانه گشت، در وقت سیصد فیل را بفرمود تا بی فیلبانان از قلعه بیرون رانند و امیر محمود رحمة الله بفرمود تا ترکان و لشکریان اندر اوفتادند و آن فیلبان را بگرفتند و برنشتند و اهل حصار نظاره همیکردند سخت عجب داشتند از آن دلیری ایشان. پس تدا شعری گفت امیر محمود را بلفت هندوی و بنزدیک او فرستاد. امیر محمود رحمة الله فرمود تا آن شعر را بر همه شعراء هندوان و پارسیان و تازیان عرضه کردند همه (ورق ۱۲۳ آ) پسندیدند و گفتند سخن ازین بلیغ‌تر و بلندتر نتوان گفت. و امیر محمود بدان افتخار کرد و فرمود تا منشوری نوشتند تدا را بامارت پانزده قلعه و بنزدیک او فرستادند گفت این صله آن شعر است که از بهر ما گفتی و با آن بسیار چیز فرستاد از طرایف و جواهر و خلعتها و تدا همچنان بسیار مال و جواهر فرستاد و امیر محمود رحمة الله با فتح و ظفر از آنجا باز گشت و بغزنین آمد. و اندر سنه اربع عشر و اربعمأة بفرمود تا لشکر را تمییه کردند بنجاه و چهار هزار سوار آمد که بدشت شابهار بعرض گاه حاضر آمدند بیرون از سوارانی که باطراف مملکت بودند و شخسان نواحی بودند و هزار و سیصد فیل با برگستوان و آلت تمام بشمار آمد که اندرین تمییه آمده بود. و ستور را از اشتر و اسب خود قیاس نبود.

و اکراه و بشمیر اسلام اندر کردن ایشان کرد و ایشان طاعماً أو مکرهاً آن پذیرفتند و اسلام اندر آن دیار آشکارا شد (ورق ۱۲۲ آ) و این فتح نور و قیرات اندر سنهٔ احدى عشر و اربعمائه بود. و چون سنهٔ اثنی عشر و اربعمائه اندر آمد قصد کشمیر کرد و حصار لوه رکوت را اندر پیچید و یکماه آنجا مقام کرد و از آنچه آن قلعه بغایت منیع و محکم بود نتوانست کشاده. و اندرین سال امیر نصر بن ناصرالدین رحمة الله فرمان یافته بود و امیر یوسف بن ناصرالدین رحمة الله با یمین الدولة رفته بود و چون لوه رکوت کشادن ممکن نگشت از آن دره بیرون آمد و بر جانب لوه ور و تاکیش (۱) برفت و لشکر پراگند تا اندر آن کوه پایها همی غزو کردند و چون بهار آمد روی سوی غزنین نهاد. و چون سنهٔ ثلاث عشر و اربعمائه اندر آمد امیر محمود رحمة الله قصد ولایت تدا کرد و چون بقلعهٔ گوالیار رسید آن قلعه را اندر پیچید و حصار کرد و لشکر را فرمود تا همه حوالی آن بگرفتند و از آنچه قلعه بس منیع و محکم بود و بر سنگخازه نهاده بود و از منیعی که بود حصار و تیرانداز را بر آن دست نبود و ممکن نگشت همی ستدن آن حصار و امیر محمود رحمة الله چهار شبانروز اندر آن بماند، پس سالار حصار کس فرستاد و صلح جست و سی و پنج فیل بداد تا لشکر یمین الدولة از آنجا باز گشتند و سوی کالنجر رفتند که قلعهٔ تدا بود. و تدا اندر آن قلعه بود با همهٔ حشم و حاشیت و خویشان و امیر (ورق ۱۲۲ ب) محمود رحمة الله بفرمود تا همهٔ گرها گرد قلعه لشکر او فرود آمدند و تدبیرها همیکرد از آنچه این قلعه بر جای سخت بلند و منیع بود چنانکه حیل را و مردی را بدو راه نبود. و نیز بنای حصار

رسول بلشکرگاه تندا آمد دیار ندید [کذا] همه آلت برجای بگذاشته و مردم رفته و ستور و فیل برده. رسول باز آمد و امیر محمود را خبر داد، فرمود تا کمینگاهها بجستند و پی لشکر نگاه کردند، همه رفته بودند. امیر یمین الدولة خدای را عز و جل شکر کرد و فرمود تا لشکرگاه تندا را غارت کردند و مال بسیار از هر جنس غارت شد و از آنجا سوی غزنین باز گشت با ظفر و فیروزی. و اندر راه بیشه پیش آمد، لشکر اندر بیشه (ورق ۱۲۱ب) شدند، پانصد و هشتاد فیل تندا را اندر آن بیشه یافتند، همه را برانندند و بلشکرگاه آوردند. پس خبر آوردند مر امیر یمین الدولة را که دو دره است یکی را قیرات گویند و دیگر را نور و جایهای محکم است و مردم آن کافر و بت پرست. و یمین الدولة قصد آن درها کرد با سپاه خویش [و] فرمود تا کارگران انبوه از آهنگران و درودگران و سنگ شکن با لشکر برفتند تا راهها را همی پیراستند و درختان همی بریدند و سنگ همی شکستند و چون آنجا رسیدند اول قصد قیرات کردند و قیرات جای منزه است و مردمانش شیرپرست (۱) و هوای او سردسیر و میوه فراوان. و چون شاه قیرات خبر یافت پیش آمد و طاعت نمود و زینهار خواست، امیر محمود رحمة الله او را پذیرفت و نیکوی کرد بجای او. و شاه قیرات مسلمان شد و بسیار مردم از قیرات مسلمان شدند به تبعیت آن شاه و استادان را پذیرفتند و آغازیدند شرایط آموختن و شریعت را ورزیدن. اما مردمان نود تمبرد کردند پس امیر محمود رحمة الله فرمود مر حاجب علی بن ایل ارسلان القریب را تا بنور شد و آن را فتح کرد و قلعه بنا کرد و مر علی بن قدر را حوق را کونوالی آن قلعه داد و فرمود بعنف

و لشکر بولایت خویش باز رسانند. و چون خبر آمدن محمود رحمة الله بدان دیار رسید جیال (۱) از کنگ گذاره آمد و سوی باری آمد و امیر یمین الدولة از آب گذاره شد و آن همه لشکرها را برهم رد، و جیال (۱) با هندوی چند بگریخت و نیز پیش محمود نیامدند پس قصد شهر باری کردند و شهر از مردم خالی یافتند، همه بتخانها را بسوختند و آنچه یافتند غارت کردند. و از آنجا لشکر سوی ولایت تدا کشید و از چند آب بزرگ گذاره شد و تدا خبر آمدن سپاه اسلام یافته بود مر حرب را مهیا گشته و لشکر بسیار بنزدیک خویش جمع کرده و چنین گویند که اندر لشکر او سی و شش هزار سوار بود و چهل و صد و پنجاهزار پیاده و ششصد و چهل فیل و هم اندر قیاس این سپاه سلاح (ورق ۱۲۱ آ) و خزینه و علف، و امیر محمود چون بنزدیک او رسید لشکر را بتعبیه فرود آورد و میمنه و میسره و قلب و جناحین و مقدمه و ساقه بساخت و طلایه فرستاد و فرود آمد بحزم و احتیاط. پس رسول فرستاد سوی قدا، او را پند داد و وعید نمود و بیدار کرد و پیغامها داد باعذار و انذار که مسلمان شو و ازین همه رنج و زیان ایمن باش. قدا جواب داد که مرا با تو جز حرب کاری نخواهد بود و چنین شنیدم از بعضی ثقات که امیر یمین الدولة رحمة الله آفرز بر بالای شد بنظاره سپاه تدا و نگاه کرد یک جهان خیمه و خرپشته و سرای پرده دید و سوار و پیاده و فیل، بشیمانی گونه اندر دل او آمد. پس استعانت خواست از ایزد تعالی تا او را ظفر دهد، و چون شب اندر آمد ایزد تعالی رعبی و فرعی اندر دل تدا افکند و لشکر برداشت و بگریخت و روز دیگر امیر محمود رحمة الله رسول فرستاد، چون

یکپاره یا قوت کحلی یافت بوزن چهار صد [و] پنجاه مثقال [کذا]
و هرگز هیچکس چنین گوهر ندیده بود و بتانی که از زر و
سیم بودند بی حد و بی اندازه بود يك بت زرین را امیر محمود
رحمة الله فرمود تا بشکستند و بسنجیدند نود و هشت هزار و سیصد
مثقال زر پخته بود و مانند این مال و جواهر بسیار بحاصل شد
از آنجا، و این فتح قنوج اندر هشتم شعبان بود (۱) سنه تسع
و اربعمائه. و چون رأی قنوج را بدست بیاوردند زود از آنجا باز
گشت و اندر راه قنوج که سوی غزنین همی آمد خزینه چند رأی
پیش او آمد با مالی عظیم و فیلی بود مرین چند رأی را نامدار
چنانکه بهمه هندوستان بدو مثل زدندی و امیر یمین الدولة نام آن
فیل شنیده بود و قصد کرده که آن فیل را بیاید خرید بهر مالی
که طمع دارد و اگر پنجاه فیل خواهد بدله آن يك فیل بدهد
و اتفاق نيك را این فیل اندر راه از پیش چند رأی بگریخت و
بی یلبان همی آمد تا سرایرده یمین الدولة و چون امیر محمود آن را
بدید ایزد (ورق ۱۲۰ ب) تعالی را شکر کرد و آن فیل را
خداداد نام نهاد و از آنجا با فتح و نصرت و غنایم بسیار سوی
غزنین مراجعت فرمود، و چنین گویند ثقات که آن سال شمار
کردند غنایم سفر قنوج را که امیر یمین الدولة آورده بود بیست و
اند بار هزار هزار درم و پنجاه و سه هزار برده و سیصد و پنجاه و اند
فیل بود. و چون تیرماه اندر آمد اندر سنه عشر و اربعمائه امیر
یمین الدولة رحمه الله قصد تدا (۲) کرد که او مر راجبال (۳) امیر
قنوج را کشته بود و نکوهش کرد که چرا از پیش سپاه محمودی
هزیمت شدی و مر تروجیال را پذیرفته بود که او را نصرت کند

1 — A: بود پس

2 — His name was Ganda. See *Epigraphica Indica*, I, 295-307.

3 — Rajyapal, cf. V. A. Smith: *Early History of India*. 383.

که سوی قنوج رود و آن ولایتی بود بسیار و آبادان و تونگر کافرند بسیار، پس از هفت آب مخاطره بگذشت چون بسرحد قنوج رسید بکوره نامی که امیر سرحد بود رسول فرستاد طاعت نمود و امان خواست، او را زینهار داد و از آنجا بقلعه برنه (۱) شد و امیر آن قلعه هردت بود، بگریخت و قوم خویش را بگذاشت (۲) و قوم هردت قلعه حصار کردند چون سپاه اسلام اندر رسیدند و اهل حصار آلت و ابهت ایشان بدیدند. کسان اندر میان کردند و هزار بار هزار درم و سی میل بدادند و خویشان را باز خریدند. و از آنجا بقلعه مهاون (۳) شدند و امیر آن قلعه کلچندر بود و این قلعه برکنار آب جون بود و چون کلچندر خبر آمدن امیر یمین الدولة بشنید بر پیلی نشست که بهترین همه پیلان او بود و خواست که از آب گذاره شود. امیر محمود رحمة الله خبر یافت، بفرمود تا راهها را برگرفتند، چون کلچندر خبر یافت کتاره بزد و خویشان را بکشت و سپاه یمین الدولة اندر آن حصار افتادند و صد و هشتاد و پنج فیل خیاره بگرفتند و چندان مال غنیمت یافتند که ویرا قیاسی نبود. و از آنجا سوی قلعه ماتوره [شد] (ورق ۱۲۰ آ) که شهری بزرگست و بتکده هندوانست و چنین گویند که مولد کشن بن باسديو که هندوان او را پیغمبر خود گویند، بدین ماتوره بوده است. و چون امیر محمود رحمة الله بدین ولایت ماتوره رسید هیچکس بحرب پیش او نیامد، بفرمود تا لشکر اندر آن ولایت افتادند و هر جای که بتکده بود همیکندند و همی سوختند و مال آن ولایت بتاراج همی بردند. و امیر محمود از آن بتخانها و خزاین آن دیار چندان مال یافت که اندازه آن پدید نبود و

۱ - ترنه: A -

۲ - 'Utbi, 305; and 'Unsuri, 141, say that Hardat embraced Islam.

۳ - Mahaban near Muttra

و بیاوردند و کشته و خسته را قیاس نبود و چون بهزار اسپ رسیدند لشکر خوارزم با تعبیه هر چه تمامتر همه با سلاحهای تمام آراسته و ساخته پیش لشکر یمین الدولة آمدند و صفها بکشیدند و میمنه و میسر و قلب و جناح راست کردند و حرب به پیوستند و پس روزگاری نشد که لشکر خوارزمیان هزیمت شدند و الپتگین بخاری که سپهسالار خوارزمیان بود دستگیر شد و سپاه یمین الدولة روی بخوارزم نهادند و شهر خوارزم را بگرفتند. اول کاری آن کرد یمین الدولة که بفرمود تا همه مجرمان را چون الپتگین بخاری (۱) و غیره بگرفتند و پیش او آوردند پس بفرمود تا مکافات هر یک بکردند، اهل قصاص را بقصاص رسانیدند و بعضی را بمالیدند و ادب کردند و بعضی را بند نهادند و باز داشتند. و امیر محمود رحمة الله مر حاجب بزرگ خویش التوتاش را بخوارزم شاهی نامزد کرد و خوارزم و گرگانج بدو داد و او را تا آخر عهد خویش خوارزم شاه کرد و اندر طاعت و بندگی امیر محمود رحمة الله و خاندان او بود. و فتح خوارزم پنجم صفر سنه ثمان و اربعمائه [بود]. و از آنجا باز گشت و ببلخ آمد، چند وقت آنجا مقام کرد و مر امیر مسعود را رحمة الله ببلخ خواند (۲) و چون پیش پدر آمد او را نیکوی گفت و ولایت هرات بدو داد و او را سوی هرات گسیل کرد و مر ابو سهل محمد بن الحسین الزوزنی (ورق ۱۱۹ ب) را کدخدای او داد و با او بهرات بفرستاد. و ولایت گوزگانان مر امیر محمد (۳) را رحمة الله داد و او را همچنان خلعت داد و نیکوی گفت و سوی گوزگانان گسیل کرد و ابوبکر قهستانیرا با او بفرستاد و چون سنه تسع و اربعمائه اندر آمد امیر محمود رحمة الله رای زد

1 — A, B: ابوالعباس; but see 'Utbi, 303: and Baihaqi, 852.

2 — A: خوانند

3 — A: محمود

آهین. پیش آن حصار لشکر را فرود آورد و جنگ به پیوست و چند گاه اندر آن بود، و چون وجه گرفت که آن حصار سست شود سرمای سخت اندر آمد و برف آمدن گرفت و جهان یخ بند شد چنانکه نیز دست از سرما کار نکرد و از راه کوهپاء (ورق ۱۱۸ ب) کشمیر مر آن اهل حصار را مدد رسید از کشمیر و قوت یافتند. چون امیر محمود رحمة الله حال بر آن جمله بدید اندیشه کرد که نماید که بر سپاه وی حیلتی رود و از آن پایان قلعه باز گشت و بصحرا بیرون آمد از آن کوه و درها، چون وقت بهار آمد بغزنین باز آمد. و هم اندر سنه ست و اربعمائه ثمانه ابوالعباس المأمون بن المأمون خوارم شاه رسید از خوارزم، خواهر یمین الدولة را بخواست. و امیر محمود اجابت کرد و خواهر خویش بدو داد، سوی خوارزم بردندش. پس اندر سنه سبع و اربعمائه قومی از فضولیان و اوباش بخوارزم گرد آمدند و شورش کردند و اندر آن میان مر خوارزم شاه را بکشتند که داماد یمین الدولة بود رحمة الله و خبر بامیر یمین الدولة رسید، از غزنین سوی بلخ رفت و از آنجا قصد خوارزم کرد و چون بجعفر بند رسید که سرحد خوارزم است لشکر را تعبیه کرد و مر محمد بن ابراهیم الطای را بر مقدمه سپاه بفرستاد و محمد الطای بجای فرود آمد با همه خیل خویش و چون بامداد بود مسلمانان بنماز و آبدست مشغول گشتند، پس خمار تاش سالار خوارزمیان با لشکر انبوه از بیابان برآمد و بر ایشان کوفت و قومی را از خیل محمد طای بکشت و چون این خبر بامیر محمود رحمة الله بر رسید تنگدل شد و فوجی از غلامان سرای را بفرستاد تا بر اثر خمار تاش برفتند و آن همه لشکر او را تار و (ورق ۱۱۹ آ) مار کردند (۱) و خمار تاش را دستگیر کردند

سنهٔ اربع و اربعمائة قصد قلعهٔ تندنه کرد با لشکر و چون برو جیپال شاه هندوستان خبر یافت مردان کاری بر آن قلعه بگماشت تا آن قلعه را نگاه دارند و خود را سوی درهٔ کشمیر کشد و برفت. و چون امیر محمود رحمة الله بندنه (۱) بگرفتند و حزاران سميع همی بریدند و ترکان (ورق ۱۱۸ آ) تیر بر سر دیوار همی انداختند و چون اهل حصار آن چنان حرب بدیدند در وقت زینهار خواستند و حصار بدادند و امیر محمود با تنی چند از خاصگان او در حصار رفتند و مالی و سلاحی که بود برداشتند و امیر محمود مر سارخ را بکوتوالی آن قلعه بگماشت (۲). و از آنجا روی سوی درهٔ کشمیر نهاد که برو جیپال آنجا بود و چون برو جیپال خبر یافت از آنجا نیز بگریخت و امیر محمود فرمان [داد] تا آن قلعه که اندر آن درهٔ (۳) کشمیر بود همه بگرفتند و غارت کردند و لشکر از آن قلعه بسیار غنایم و برده یافت و بسیار کافران باسلام آمدند. و اندرین سال فرمود هر جای که کشاده بود از دیار کفار مسجد های جامع ساختند و استادان را فرمود تا بهر جای بفرستادند تا مر هندوان را شرایط اسلام بیاموختند و خود با ظفر و فیروزی سوی غزنین آمد، و این فتح تندنه اندر سنهٔ خمس و اربعمائة بود. چون سنهٔ ست [و اربعمائة] اندر آمد قصد کشمیر کرد و از غزنین روی بر آن جانب نهاد چون بدرهٔ کشمیر رسید هوا سرد شد و زمستان اندر آمد و اندر درهٔ کشمیر حصاری بود بیس حصین و محکم و اندرو آب و مردم انبوه و آن حصار را لوهکوت (۴) خوانند یعنی (۵) حصار

1 — Lacuna in A, B.

2 — A, بگماشتند

3 — A, ده

4 — Kalhan, II, 293-300, Loharakotta; modern Loharin.

5 — A: بعضی

قصده تانیسر کرد و چون برو جیپال (۱) شاه هندوستان خبر یافت تافته گشت و رسول فرستاد سوی امیر محمود که اگر این عزم را بیفکونی و سوی تانیسر نشوی پنجاه فیل خیاره بدهم. امیر محمود رحمة الله بدان سخن التفات نکرد و برفت [چون] بدیره رام رسید، مردمان رام بر راه آمدند، اندر انبوهی بیشه و اندر کمین گاهها بنشستند و بسیار مسلمانان را تباہ کردند. و چون بتانیسر رسید شهر خالی کرده بودند. آنچه یافتند غارت کردند و بتان (ورق ۱۱۷ ب) بسیار بشکستند و آن بت جکر سوم را بغزین آوردند و بر درگاه بنهادند و خلق بسیار گرد آمد بنظاره آن. و اندر سنه ثلث و اربعمائه غرجستان را بکشاد و شار شاه غرجستان را پیاورد و بند کرد و بشهر مستنگ فرستاد. و چون سنه ثلث و اربعمائه باآخر رسید ابوالفوارس بن بهاءالدوله از کرمان به بست نزدیک امیر محمود رحمة الله آمد بزینهار از برادر (۲) خویش ابوشجاع [سلطان الدوله] و سه ماه بغزین بود، و امیر محمود درین معنی نامها نوشت و تنبیه نمود تا میان ایشان صلح افتاد و برادر او ضمان کرد نیز که با او دیگر لجاج و تعصب نکند، پس ابوالفوارس باز گشت و بکرمان رفت و بسر ولایت خویش بنشست اندر ایمنی و راحت. و هم اندرین سال رسول عزیز مصر آمد که او را تهارتی گفتندی و چون نزدیک خراسان رسید فقها و اهل علم گفتند که این رسول بدعوة عزیز مصری آید و بر مذهب باطنیانست چون محمود این خبر شنید نیز مر آن رسول را پیش خویش نگذاشت و بفرمود تا او را بحسن بن طاهر بن مسلم العلوی سپردند و حسن تهارتی را بدست خویش گردن بزد بشهر بست. و اندر

1 Trilocanapal, probably son of Anandpal.

2 — A: برادران

شد و آن قلعه را حصار کرد و سه روز حرب کرد تا اهل قلعه بزینهار آمدند و در باز کردند و امیر محمود با تنی چند از خاصگان خویش اندر قلعه شدند و آن یخزینهای زر و سیم و الماس و هر چیزی که از روزگار بهیم پاندو (۱) نهاده بودند برگرفت و چندان مال یافت اندر آن قلعه که حد و قیاس آن پدید نبود و از آنجا بغزین آمد و تخت زرین و سیمین بر در کوشک بنهاد و آن مال بصحرا بفرمود تا بریختند چنانکه همه حشم و رعیت بدیدند و این اندر سنه اربعمائه بود. و چون سنه احدی و اربعمائه اندر (ورق ۱۱۷ آ) آمد از غزین قصد ملتان کرد و آنجا رفت و باقی که از ولایت ملتان مانده بود بتمامی بگرفت و قرامطه که آنجا بودند بیشتر از ایشان بگرفت و بعضی را بکشت و بعضی را دست ببرید و نکال کرد و بعضی را بقلعه باز داشت تا همه (۲) اندر آن جایهاء بمردند. و اندرین سال داؤد بن نصر را بگرفت و بغزین آورد و از آنجا بقلعه غورك فرستاد و تا مرگ اندر آن قلعه بود (۳) و چنین خبر آوردند مر امیر محمود را که تانیس جای بزرگست و بتان بسیار اندرو و این تانیس بنزدیک هندوان همچنان است که مکه بنزدیک مسلمانان و سخت بزرگ دارند هندوان آن بقعت را و اندر آن شهر بتخانه سخت کهن است و اندر آن بتخانه بتی است که آن را جگر سوم گویند و چون امیر محمود رحمه الله این خبر را بشنید رغبتش اوفتاد که بشود و آن ولایت را بگیرد و آن بتخانه را ویران کند و مردی جزیل خویشش را بحاصل آرد، و اندر سنه اثنین و اربعمائه از غزین برفت و

۱ A: بیم پاندو

۲ - A: تاهم

۳ - A: داشتند بود

اندیشید که اگر برآویزند ترکان خان را بزد و باشد که این ظفر و فیروزی را حشم رسد. و چون سباشی نگین بنزدیک ایلک رسید سباشی نگین را ملامت کرد بسیار، سرهنگان گفتند که با آن فیلان و سلاح و آلت و مردان هیچکس مقاومت نتواند کرد. بعد از آن ایلک بهمه ماوراءالنهر کس فرستاد و لشکر خواست تا چهل هزار سوار کرد آمد و ایلک با آن لشکر از رود بگذشت و ببلخ آمد و امیر محمود رحمه الله آنجا رفت و بدشت کتر (۱) حرب کردند و چون لشکرها صف برکشیدند امیر محمود دو رکعت نماز گذارد و از خدای عز و جل فیروزی خواست و پس روی بحرب آورد و فرمود تا جمله فیلان را برانگیختند و حمله بردند. اندر ساعت ترکان هزیمت شدند و لشکر امیر محمود بسیاری ازیشان بکشتند و بسیاری (ورق ۱۱۶ ب) دستگیر کردند و آنچه بگریختند در آب غرق شدند و اسب و سلاح ایشان بستند. این فتح بروز یکشنبه بود بیست و دوم ماه ربیع الآخر سنه ثمان و تسعين و ثلثمائة. و چون امیر محمود ازین حرب فارغ شد خبر رسید که شوکال (۲) بنسبه شاه که به نیشاپور بدست ابو علی سیمجوری اسیر افتاده بود و مسلمان شده، اندرین وقت مرتد نشد. پس امیر محمود رحمه الله بروی تاختن آورد و او را بگرفت اندر کوههای کشنور (۳) و شوکال چهار صد هزار درم پذیرفت، امیر محمود آنرا بهکین خازن بخشید و او را بجس کرد، تا مرگ اندر آن جس بود. و از آنجا سوی هندوستان رفت اندر سنه تسع و تسعين و ثلثمائة و با امتدبال حرب کرد و امتدبال را هزیمت کرد و سی فیل بگرفت و بسیار غنایم یافت لشکر. و از آنجا بقلعت بهیم نگر (۴)

1 — A, B: کتر or کر; but cf. Farrukhi, f. 168 a.

2 — نواسه شاه called شوکال by 'Utbi.

3 — Probably کوههای کهنپوره, in the Salt Range in the Punjab.

4 — A: بهم نگر

هزار هزار درم بدهد از ولایت ملتان و برین قرار افتاد و امیر محمود باز کشت و این اندر سنه ست و تسعین [و ثلثمائیه] بود. پس خبر رسید امیر محمود را که ترکان از آب گذاره شدند و بخراسان آمدند و پیراگندند، پس بتعجیل از ملتان بغزنین آمد بهمدی نزدیک، و سبازی تگین ترك بهراه آمده بود و مستولی گشته و خیلی را به نیشاپور فرستاده بود تا آن ناحیت را ضبط کند، و ارسلان جاذب گماشته امیر محمود از نیشاپور باز گشته بود. و هنوز ترکان قرار نگرفته بودند که خبر آمد که امیر محمود از هندوستان باز آمد و ببلخ رفت. کسهای خان برفتند که بنزدیک خان شوند، راههای ایشان را گماشتگان امیر محمود گرفته بودند، ترکان متحیر ماندند و بنواحی مرو رود و سرخس و نسا و باورد همیگشتند و ارسلان جاذب از پس ایشان همیشد شهر بشهر و آنچه بدست آمدند همیگرفت و همی کشت. و امیر محمود مر التوتاش الحاجب را بمدد (ورق ۱۱۶ آ) او فرستاد، پس ترکان حیلہ کردند و بعضی بگذرگاه بشدند و گروهی مخاطره کردند و جیحون بگذشتند و بیشتر از ایشان هلاک شدند و مادون النهر ازیشان خالی شد و امیر محمود خبر یافت که لختی ازیشان بر کناره آب شده اند و سمر و نخواهند کشت بودند از ختن اینه زدند [کذا] (۱).

ترکانی که مانده بودند چون آن بانگ بشنیدند خویشتن را اندر آب انداختند از پیم و غرق شدند و غازی آخر سالار آنجا کشته اندر ماراد که حرب کرد [کذا] و امیر محمود رحمة الله قصد حرب ایشان کرد که سپاه ایشان از (۲) تاختن رفجه شده بودند

1 — Barthold (G. M., S.), 273, gives the following translation of this passage: Mahmud's soldiers "sang a Turkish song to a Khotanese melody."

2 — A, B: سپاه او را

حصار بگذشت بهاطیه شد و آنجا سه روز حرب کرد و بجراو احر.
 بهاطیه [کذا] لشکر ساخت [و] پیش حرب امیر محمود فرستاد
 و خود با تیی چند بر ساحل آن ساسند (۱) برفت و چون امیر
 محمود خبر یافت سواری چند برابر او فرستاد تا اندرو رسیدند و
 آن همه قوم که با وی بود بگرفتند (۲). چون بجراو آن حال
 بدید، کتاره بکشید و خویشتن را بکشت. ایشان سر او برداشتند
 و آن همه قوم او را دستگیر کردند و پیش امیر محمود [آوردند]،
 بسیار شادی کرد و بفرمود تا شمشیر اندر کفار نهاندند و بسیار
 بکشتند و دوپست و هشتاد فیل بگرفتند. و چون امیر محمود از
 بهاطیه بازگشت خبر رسید که مردمان سیستان عاصی شدند،
 روی سوی سیستان کرد و چون آنجا رسید همه پیشروان سگزیان
 اندر حصار اوک (۳) شدند و امیر محمود یگ روز حرب کرد،
 مهتر ایشان را بگرفت، همه سگزیان بطاعت آمدند و او سوی
 غزنین بازگشت با ظفر و فیروزی. و از غزنین قصد ملتان کرد و
 اندیشه کرد چون براه راست رود مبادا داؤد [بن] نصر را که
 امیر ملتان بود خبر باشد (ورق ۱۱۵ ب) و حزم آن بگیرد براه
 مخالف رفت. و اقتدبال بن اجیپال (۴) براه بود و امیر محمود را
 راه نداد پس امیر محمود رحمة الله دست لشکر مطلق کرد تا اندر
 ولایت اقتدبال او فتادند و همیگرفتند و کشتند و غارت کردند، و
 اقتدبال بگریخت و اندر کوههای کشمیر رفت و امیر محمود براه
 هندوستان بملتان رسید و هفت روز آن شهر را حصار کرد تا
 مردمان اندر میان آمدند و صلح کردند که هر سال بیست بار

1 — A: B, آسند

2 — A, B, بگرفتند

3 — 'Utbi, 169 and Yaqut, I, 210 call it ارک

4 — Anandpal, son of Jaipal.

و شاه هندوستان اجپال (۱) برابر امیر محمود لشکرگاه بزد و دوازده هزار سوار و سی هزار پیاده و سیصد فیل بحرب آورده بود. پس صفها بکشیدند و دست بحرب بردند، خدای عز و جل مسلمانان را نصرت داد و امیر محمود رحمة الله فیروزی یافت و اجپال مقهور گشت و کافران نابود شدند و مسلمانان اندر آن معرکه پنج هزار کافر را کشته بودند و اجپال را اسیر گرفتند با پانزده تن از پسر و برادر او [و] بسیار غنایم یافتند از مال و برده و ستور و چنین گویند که اندر کردن اجپال قلاعه [بود] مرصع بجواهر، اهل بصر آن را صد و هشتاد هزار دینار قیمت کردند و اندر گردنهای دیگر سرهنگان هندو همچنین قلادها (۲) یافتند قیمتی و این فتح روزا شنبه بود هشتم محرم سنه اتمی و تسعین و ثلثمائة. و از آنجا بومهند (۳) رفت و آن ولایت بسیاری بکشاد و چون بهار روی بنمود امیر محمود رحمة الله [به] غزنین باز آمد. و اندر محرم سنه ثلث و تسعین و ثلثمائة بسیستان رفت و خلف بن احمد اندر حصار طاق شد که آن قلعتی محکم بود و امیر محمود رحمة الله بحرب بیستاد و چون روزگار همیشد بفرمود تا پیلان دو باره حصار طاق بیفکنند. (ورق ۱۱۵ آ) خلف بترسید و زندهار خواست و بیرون آمد و همه کلید گنجها پیش امیر محمود نهاد و امیر محمود او را لطف کرد و نیکو گفت و از وی پرسید که کجا خواهی تا فرستمت، خلف گفت بگوزگانان، او را آنجا فرستاد و میرک امیر خلف بدیگ بود [کذا]. و چون امیر محمود بغزنین باز آمد قصد بهاطیه کرد (۴) و از راه والشتان و

1 — Jaipala of the Shahiyya dynasty.

2 — A, B: قلیدها

3 — A, B: بهند; but cf 'Utbi, 159.

4 — 'Utbi, gives this expedition after the rebellion in Sistan mentioned below.

سرخك از نزدك ابو ابراهيم برفت بنزدك خان شد و با وی
 متابعت کرد. پس نامه نوشت سوی [ابو] ابراهيم و اندر آن بسیار
 نیکوی گفت و او را ضمانتها کرد که آن همه (۱) دروغ بود که
 با خان ساخته بود. و چون خبر بخان رسید که سامانی بهزیمت شد
 همه گذرهای آب بگرفت و کسان بر گذرها بنشانند، و چون
 ابو ابراهيم این خبر شنید بگریخت با هشت تن و به بنگاه پسر
 تهنت (۲) شد از عرب اندر پیابان مرو و یکی بندار بود او را
 ماهروی (۳) گفتندی، فرمود تا راه ابو ابراهيم نگاه داشتند
 [و چون شب آمد او را بکشتند] (۴) اندر ربیع الآخر (۵) سنه
 خمس و تسعين و ثلثمائة و دولت آل سامان یکبارگی منقطع
 گشت و چون امیر محمود خبر کشتن ابو ابراهيم بشنید در وقت
 مر ارسلاں جاذب را بفرستاد تا بنگاه پسر نهیب غسارت کرد و
 ماهروی و پسر تهنت را بکشتند بزارترین حالی. و چون امیر محمود
 به نیشاپور آمد غلامان شورش کردند و در وقت امیر محمود خبر
 یافت، حزم آن بگرفت و خواست که ایشان را بگیرد و ادب کند،
 ایشان بترسیدند و بعضی گرفتار شدند و بعضی بگریختند و امیر
 محمود رحمه الله بر اثر گریختگان برفت، بعضی را بکشت و بعضی
 را اسیر بگرفت و بعضی بنزدك سامانی شدند. و اندرین وقت
 ابو القاسم سیمجوری نیز بگریخت (ورق ۱۱۴ ب) [و بنزدك]
 سامانی شد. و امیر محمود بهرات باز آمد پنجم رمضان سنه احدى
 و تسعين و ثلثمائة و از آنجا بغزنین رفت و از غزنین سوی هندوستان
 شد با لشکر عظیم و بشهر پشاور فرود آمد با ده هزار مرد غازی

۱ - A, B: و آن همه

۲ - ابن بهیج الاعرابی. 148. 'Utbi.

۳ - 'Utbi, 148: ماه روی بندار

۴ - Cf. 'Utbi, 148.

۵ - 'Utbi, ib. ربیع اولاد.

و از آنجا سوی ترکان غز و اندر میان غزان همی بود و ترکان
 عزیمت کردند تا با وی بحرب روند. یغو مهتر ایشان مسلمان شد
 و با ابوالبراهیم خویشی کرد و با ابوالبراهیم (ورق ۱۱۳ ب) با
 بکوهك [کذا] پیامدند و با سباشی نگین حرب کردند و سباشی
 نگین را بشکستند. و ایلک بسمرقند آمد بر آنکه تاختن بردند و
 هژده تن از سرهنگان بگرفتند و غزان و اسپران را بردند (۱).
 و ابو ابراهیم نامید گشت و با سیصد سوار و چهار صد پیاده
 بگذرگاه ورغان آمد و بگذشت که یخ بسته بود و از پس بطلب او
 آمدند و بخواستند گذشت از رود، یخ بشکست و همه فرو شدند.
 و [ابو] ابراهیم باموی درنگ کرد و مرس ققیب را بنزدیک امیر
 محمود رحمه الله فرستاد برسولی. و گفت فساد آل سامان از جهت من
 مستقیم نگردد مگر بعنایت تو، بنگر تا چه صواب بینی. آن کنم.
 چون مرس ققیب برفت ابوالبراهیم بمرو شد و چون بکشمین
 [رسید] از ابوجعفر خواهرزاده یاری خواست، اجابت نکرد و
 برسول استخفاف کرد و بیرون آمد و با ابوالبراهیم حرب کرد و
 او را هزیمت کرد، و او سوی باورد بشد. و چون مرس رسول
 بنزدیک امیر محمود رحمه الله رسید، او را بسیار نیکوی کرد و
 کرامتها کرد و با مال بسیار باز فرستاد و ضمان کرد بهرچه
 او را مراد آید [و] سوی ابوجعفر نامه نوشت تا او را هرچه
 بتواند خدمت کند و عذر خواهد. و ابوالبراهیم سوی بخارا
 رفت و از آنجا سوی سغد شد و پسر علمدار که سرعیاران
 سمرقند بود با سه هزار مرد و (۲) پیران سمرقند [باسه صد غلام]
 (ورق ۱۱۴ آ) بنزدیک او آمدند و خان بزرگ بحرب او آمد،
 خان را بشکستند اندر شعبان سنه اربع و تسعين و ثلثمائة. و پسر

1 — Lacuna. Cf. 'Utbi, 143.

2 — A, B: بود باشد که هزار مرد از. Cf. 'Utbi, 145.

و عام را بار داد اندر ذی القعدة سنهٔ تسع و ثمانین و ثلثمائة. پس از بلخ سوی هرات رفت اندر سنهٔ تسعين و ثلثمائة و از آنجا به سیستان شد و خلف بن احمد را اندر حصار اصبهید محاصره کرد و خلف کسان اندر میان کرد و بامیر محمود صلح کرد که صد هزار دینار بدهد و خطبه بروی (ورق ۱۱۳ آ) کند و چون ازین فارغ شد سوی غزنین رفت و از غزنین سوی هندوستان رفت و بسیار حصارها بستد و چون از هندوستان باز آمد خان کس فرستاد و با او خویشی پیوست و مواضع نهادند که ماوراءالنهر مر خان را باشد و مادون النهر مر امیر محمود را. (۱) به نیشاپور آمد اندر سالخ (۲) جمادی الاولی سنهٔ احدى و تسعين و ثلثمائة و ابوابراهم سامانی با امیر سپهسالار نصر بن فاصرالدين رحمهما الله حرب کرد و مر امیر نصر را هزیمت کرد و هندو بچه دستگیر شد و این روز چهارشنبه بود آخر ربیع الاول سنهٔ احدى و تسعين و ثلثمائة و کار ابوابراهم به نیشاپور بزرگ شد و امیر محمود رحمه الله قصد او کرد، ابوابراهم برفت و باسفراین شد و کرمان [کذا] و از آنجا بگرگان شد پس بار دیگر به نیشاپور آمد و امیر نصر از نیشاپور بیوزگان (۳) آمد، لشکر [ابو] ابراهیم بر اثر او پیامدند و امیر سپهسالار نصر مر ایشان را هزیمت کرد و رئیس سرخس مر ابوابراهم را بخواند تا با امیر نصر حرب کند و رئیس او را یاری کند. و آنجا رفتند و امیر نصر نیز آنجا شد و حرب کردند، ابوابراهم را بشکست و توزاش (۴) الحاجب و ابوالقاسم سیمجوری دستگیر شدند و ابوابراهم سوی باورد رفت

1 — Lacuna in A, B.

2 — A, B: بلخ

3 — A: تنورگان

4 — A: تورش; but cf. 'Uṭbi, 144

اطلال الله بقاءه و ادام سلطانه و ثبت ملكه و كب اعداء
 را اوفتاد كه بى هيچ تكلفى بادشاهى بدست او آمد. و چون قصد
 كرد، در وقت بارزو برسيد بى هيچ مانعى و مهلتى و اين چندين
 هزار خلق بى خون ريزش و بى طمعى و بى رنجى و روزگارى و
 بى حيلتى (ورق ۱۱۲ ب) و كيدى مطيع و منقاد او گشتند، كه
 هميشه دولت او ثابت باد و رايه او منصور باد و دشمن او مقيهور
 باد و دوست او مسرور باد و همه بلاها از ساحت او دور باد.
 پس من از جمله اخبار دولت اين خاندان را ادام الله ثباتها آنچه
 خوشتر و عجيبتر بود امتقاء كردم و اينجا بياوردم و هر چند كه
 بتوانستم مختصر كردم، بشرح مشغول گشتمى بسيار آمدمى. پس ازان
 اخبار انتخاب كردم و اينجا بياوردم باذن الله تعالى.

بادشاهى امير اجل سيد يمين الدوله و
 امين المله و كهف الاسلام ابوالقاسم
 محمود بن ناصر الدين و الدوله
 سبكتگين رحمه الله عليهم

چون امير محمود رحمه الله از فتح مرو فارغ شد و امير
 خراسان گشت و ببلخ آمد و هنوز ببلخ بود كه رسول القادر بالله
 از بغداد بنزدك او آمد با عهد خراسان و لوا و خلعت فاخر و
 تاج، و قادر او را لقب نهاد يمين الدوله و امين المله ابوالقاسم
 محمود ولى اميرالمؤمنين. پس چون آن عهد و لوا برسيد امير محمود
 بر تخت سلطنت نشست و خلعت پوشيد و تاج بر سر نهاد و خاص

بگذشت. ایلک اندر بخارا شد روز دوشنبه (۱) دهم ماه ذی القعدة سنة تسع و ثمانین و ثلثمائة و بسرای امارت فرود آمد. و ابوالفوارس عبدالملك پنهان شد، فرمود تا او را طلب کردند و بیاوردند، چادر اندر سر کشید و همبران حال باز از بخارا او را بر آوردند و بیش ایلک آوردند، فرمود تا او را بند بر نهادند و سوی اوزگند بردند و آنجا اندر حبس ایلک فرمان یافت. الله اعلى و اجمل چنین گوید کرد آورنده این کتاب ابوسعید عبدالحی بن الضحاک بن محمود گردیزی که چون از اخبار و تواریخ (ورق ۱۱۲ آ) انبیا و ملوک و کلانیان (۲) و ملوک عجم و خلفاء اسلام و امرای خراسان پیرداختیم آغاز کردیم بگفتن اخبار یمین الدولة رحمة الله علیه بر طریق ایجاز و اختصار، از آنچه از همه اخبار که خواندیم هیچ چیزی را آن حال نبود که اخبار او را، که آن چیزها دیگر باستماع شنیدیم و از کتب خواندیم و شاید بود که مصنفان و راویان اندر آن تصنیفها و اخبار کم و بیش آورده و گفته اند از بهر تعجب سخن را و عزیز کردن کتاب را، اما این اخبار را بیشتر از وی آن بودست که برای العین خویش بدیدیم که امیر محمود رحمة الله اندر هندوستان چه کردست و به نیم روز و بخراسان و بعراق چگونه قلعهها کشاده است و بر چه جمله بیابانها و کوهها و راهها مخوف گذاشته است و حرب آن چگونه کرده است و پادشاهان بزرگ را چگونه قهر کرده است که کسی آن ندیده است و نشنوده که چنین حرب و حيلة نه کار آدمیان باشد. و بخاصه این چنین اتفاقی که مرین خداوند عالم سلطان معظم عز الدولة و زین الملة سیف الله معز دین الله ابو منصور عبدالرشید بن یمین الدولة و امین الملة ابی القاسم محمود بن ناصر الدین و الدولة

قصد او کرد. بکتوزون و فایق یکی شدند و ابوالحرث را خلع کردند و میل کشیدند او را بر سرخس روز چهارشنبه دوازدهم ماه صفر سنه تسع و ثمانین و ثلثمائة.

ابوالفوارس عبد الملك بن نوح

پس بکتوزون و فایق و طبقه از حشم گرد آمدند مر برادر ابوالحرث عبد الملك بن نوح را بنشانند و مال بیعت ازو بخواستند، بداد. و اندرین وقت امیر محمود رحمة الله بمرو آمد بکینه خواستن ابوالحرث تا حرب کند، رسولان در میان شدند و صلح کردند بر آنکه هرات و بلخ امیر محمود را باشد با همه اموال آن، و امیر محمود رحمة الله (ورق ۱۱۱ ب) دو هزار دینار صدقه داد و باز گشت برین صلح و شکر کرد شکر خدای را عز و جل که خونی نیفتاد. پس اندر باز گشتن امیر محمود غلامان ملك بر بنه امیر محمود زدند و آن بتعلیم و تضریب دارا بن قابوس کردند. امیر سپهسالار نصر بن ناصر الدین که برادر امیر محمود بود رحمهم الله باز گشت [و] حرب کرد، بکتوزون هزیمت شد، پس بکتوزون بیخارا رفت بحالی بد. و فایق بمرد اندر شعبان سنه تسع و ثمانین و ثلثمائة و بکتوزون بماند با ندامت بسیار. پس ابوالحسن ايلك بن نصر برادر خان بدر بخارا آمد و بدل جز آن داشت که همی نمود از دوست داری عبد الملك بن نوح، و فرزندان نوح از شر او همی ترسیدند، بامداد بسلام او شدند، ایشان را فرو گرفتند و اسیر کرد [و] بند کرد و باوزگند فرستاد و مالهای ایشان بر گرفت و مدت ایشان بر سر آمد و روزگار دولت ایشان

و فرمود او را که بیخارا شود. چون (۱) امیر ابوالحرث این خبر بشنید باموی رفت چون فایق فرا رسید ابوالحرث را ملامت کرد از گذاشتن مملکت؛ پس ابوالحرث بکتوزون را سپهسالاری خراسان داد و فرستاد و خود سوی بخارا باز گشت و فایق يك منزل پیش آمد و اندر بخارا شدند. و اندرین وقت امیر محمود به نیشاپور بود و خبر مرگ پدر شنید و نیز شنید که برادرش اسمعیل بن ناصرالدین ترکات پدر برگرفت و ولایت غزنین^۱ بگرفت. پس امیر محمود روی بغزنین نهاد و بدر غزنین با برادر پیاویخت و حرب کرد و برادر را قهر کرد و اسیر گرفت و لشکرش را هزیمت کرد و شهر غزنین را بگرفت و ابوالقاسم سیمجوری ترکان (۲) (ورق ۱۱۱ آ) باد غلبه کرد[ه] بود پس طمع بکتوزون کرد و [به] نیشاپور آمد، بکتوزون پیش رفت و حرب کرد اندر ماه ربیع الاول سنه ثمان و ثمانین و ثلثمائة و ابوالقاسم را بشکست و مال او برگرفت. و ابوالمظفر برغشی را از وزارت باز کردند بیخارا و ابوالقاسم العباس بن محمد البرمکی (۳) را به نیابت بنشانند تا کسی پدید آید و [چون] ابوالقاسم کشته شد، ابوالحسین بن محمد بن علی الحمولی را بنشانند تا کسی پدید آید و [از] ابوالحسین (۴) کار پیش رفت، پس وزارت بابوالفضل محمد بن احمد الجیهانی دادند و این خامت و هیات [کذا] از ولایت بخارا وزارت بدو ختم شد. و چون امیر محمود دل از شغل غزنین فارغ کرد، کار بساخت و روی به نیشاپور نهاد. بکتوزون دانست که باوی برنیاید، سوی نسا و باورد رفت. و امیر ابوالحرث

۱ — A: چندان

۲ — Lacuna. The catchword on the previous page is وسارا

۳ — A: البرمکی و رارة ابوالمظفر برغشی را

۴ — A: و ابوالقاسم کار

و ثلثمائة ایشان هر چهار تن را بکشتند. و امیر رضی ابوالقاسم نوح بیمار شد و درگذشت روز آدینه سیزدهم رجب سنه سبع و ثمانین و ثلثمائة. و اندر شعبان این سال ابوالحسن [علی بن حسن] بن بویه نیز بمرد و امیر سبکتگین بیلخ نالان شد، قصد غزین کرد، اندر راه بمرد و این واقعه در شعبان سنه سبع و ثمانین و ثلثمائة [بود]. چون امیر رضی نوح بمرد او را رضی لقب کردند. (۱)

ابوالحارث منصور بن نوح

و امیر رضی نوح بن منصور مر پسر خویش را که منصور بود ولیعهد کرده بود. چون نوح بمرد منصور بجای او بنشست و هنوز بالغ (ورق ۱۱۰ ب) نشده بود. و وزیر او ابوالمظفر محمد بن ابراهیم البرغشی بود. و دیگر کارها همه فایق همیراند. القادر بالله ابوالعباس احمد بن اسحاق بن المقتدر بخلافت بنشست و عهد خراسان بابوالحرث فرستاد و عبدالله (۲) بن محمد بن عزیر مر ابو منصور محمد بن الحسین بن مت را گفت با من حالای [کذا] تا سپهسالاری مادون النهر بر تو اعتماد کرده آید و بایملک نیز استعانت کرد. ایلک یاری دادن با ایشان پیامند و بدز سمرقند فرود آمد و ابو منصور با اندک مردم پیش او باز آمد او را فرود آورد و تا سوارانش فرود آمدند بفرمود تا ابو منصور [و عبدالله بن محمد] بن عزیر را بند کردند (۳) و فایق را از سمرقند بخواند و بر مقدمه کرد

1 - لقب کردند - فوت امیر سبکتگین A, B: 1

2 - ابو منصور عبدالله: A: 2

3 - Cf. *Ufbi, 112. 3

شد و مستنکر حال به فیثاپور آمد از بهر زنی را و امیر محمود او را بگرفت و باز داشت و از بند بگریخت و روی بخوارزم نهاد، چون بهزار اسپ رسید اندر باغی فرود آمد. و کیلان ابو عبدالله خوارزمشاه پیامدند که نزل ابوعلی را راست کنند، گفتند فردا خوارزمشاه خود آید. چون مردمان بیضتند خوارزمیان اندر آمدند و ابوعلی را فرو گرفتند و بستند و بخوارزم بردند و باز داشتند. و میان اهل گرگانج و اهل خوارزم تعصبی بود قدیم و مأمون امیر گرگانج لشکری فرستاد بخوارزم، حرب کرده و ابو عبدالله خوارزمشاه را بگرفتند، و ابوعلی سیمجسوری را از حبس بیرون آوردند و همه را بگرگانج (ورق ۱۱۰ آ) بردند و خوارزمشاهی مر ابوعلی المأمون بن محمد را دادند. و مأمون مر ابوعلی را نیکو همی داشت و بسیار مال بدو بخشید و کار ابوعلی بهتر شد. رسول نوح آمد سوی ابوعلی و بسیار نیکوی گفت و وعدها نیکو کرد و او را بخواند بود [کذا]، ابوعلی بیخارا شد. عبدالله بن [محمد بن] عزیر و بکتوزون پیش باز آمدند، چون سرای نوح اندر شدند، ابوعلی را بگرفتند با هژده تن برادران و سرهنگان و همه را بند کردند و بپهنندز بردند اندر سنه ست و ثمانین و ثلثمائة. و چون امیر سبکتگین خبر ابوعلی بیافت، او را از امیر رضی نوح درخواست کرد، پس نوح مر ابوعلی را و غلامش ایلمنکو را و امیرک طوسی را و ابوالحسین پسر ابوعلی را نزد امیر سبکتگین فرستاد اندر شعبان سنه ست و ثمانین و ثلثمائة (۱). پس امیر سبکتگین این چهار تن را بقلعه گردیز فرستاد که آنجای حصین بود و باز داشت و اندر سنه سبع (۲) و ثمانین

1 — Cf. 'Utbī, 105.

2 — A. B: تسع; but cf. 'Utbī, 106.

و لشکر امیر سبکتگین^۱ اندر آمدند و اندر لشکرگاه ابوعلی افتادند و از همه خواستها غنیمت کردند، و ابوعلی و سپاه او برفتند و بشب اندر نیشاپور درآمدند. و امیر رضی نوح مر امیر سبکتگین را ناصرالدین والدولة نام کرد پس او ابوالقاسم محمود بن ناصرالدولة را سيف الدولة لقب کرد. و امیر محمود بامیر نوح بهرات باز ایستاد تا آن شغله که آنجا بود تمام کردند و از آنجا به نیشاپور باز آمدند. و چون ابوعلی سیمجوری مذلت و حقارت خویش بدید، بعدر آمد نیز عذرش نپذیرفتند و چون نومید شد سوی گرگان رفت. و اندر سنه خمس و ثمانین و تلمشایه صاحب ابو القاسم بن عباد بمرد بری. و امیر نوح بیخارا باز رفت و امیر سبکتگین بهرات و بوشنگ بود و امیر محمود به نیشاپور بود بضبط کردن اشغال آن ناحیت. و ابوعلی و فایق با لشکر گران پیامدند اندر سنه خمس و ثمانین (ورق ۱۰۹ ب) و تلمشایه. صاحب ابوالقاسم [کذا]. پس امیر محمود بهرات آمد نزدیک پدر و از هر جای مدد خواستند و ابونصر [احمد بن] ابو زید را برسولی نزدیک خلف بن احمد حاکم سیستان فرستادند. [خلف] پیامد با لشکر و امیر فریغون از کوزگانان [آمد]، همچنین ترکان صلح (۱) دانیز بخواندند. و خلف را ببوشنگ بگذاشتند و پسر او طاهر را با لشکر بردند و بطوس حرب کردند بده اندرخ، ابوعلی را هزیمت کردند و اسیران از دست او بیرون کردند و لشکرگاه او را غارت کردند. و ابوعلی از راه طسین (۲) بسوی ری رفت و علی بن الحسن بن بویه بجای او بسیار نیکوئی کرد، هر ماه پنجاه هزار درم او را مشاھرہ داد و هرگاه که او را بخوان خواندی اسبی با ساخت فرستادی و آن همه بدو گذاشتی. پس دل ابوعلی تنگ

ما را خواهد بود. دیگر روز سرعین هرات مردان فوح و سبکتگین بگرفتند (۱). چون ابوعلی و لشکر او چنان بدیدند پشیمان شدند و نیز سود نداشت و مر ابوعلی را صاحب خبری بود و امیر سبکتگین او را همی شناخت اما چون در ناگفتن او صلاحی دید هیچ پدید نکرد. روزی ثقۀ پیامد و امیر سبکتگین را بگفت داراء بن قابوس از حربگاه بزینهار خواهد آمد و من بروم تا وی بیاید، امیر سبکتگین شاد شد. پس آن جاسوس را حاضر کرد بر سیل شغلی فرمودن و پس با ندیمی از آن خویش همی گفت چنانکه آن جاسوس همی شنید که ابوالقاسم سیمجور و فایق و دارا همی بزینهار ما آیند و یکی ازیشان پذیرفته است که ابوعلی را بگیرد و بدست ما بسپارد، و این امیر عادل بکار دیگر مشغول گشت جاسوس ابوعلی را آگاهی داد. ابوعلی بددل گشت [و] رغبت صلح کرد پس از آنکه اجابت نکرده بود، چشم داشت که مگر کسی بیاید بصلح و هیچکس نیامد. و چون بامداد شد خذلان اندر لشکر ابوعلی پدید آمد، هیچ شك نکرد که هزیمت شوند. غلامان و رایات از هر (ورق ۱۰۹ آ) سوی پدید آمد و میلان مست بسیار و سوار و پیاده چندان که زمین پدید نبود و ابوعلی بر بالا ایستاده بود، نگاه کرد، دارا زینهار شد. او را آن سخن جاسوس درست آمد، ترس او بیشتر شد. پس بانگ طبل و بوق و دهل و دبدبه و گاو دم و صنج و آئینه فیلان و کرنا و سپید مهره بخاست و نعره مردان و بانگ اسپان چنانکه جهان تازیکی گرفت و باد بخاست و خاك و سنگ اندر روی. ابوعلی برفت با گروهی از غلامان و هر چه بود آنجا بگذاشت و این حرب اندر سنه اربع و ثمانین و ثلثمایه بود. و پس امیر خراسان

بداده شد. و او را گفت این ولایت از نوح (۱) ستدیم و بتو سپردیم و اینک بقهقار باشی برسد [کذا] و خان بمرد. و نوح مر عبدالله بن محمد بن عزیر (۲) را از ولایت قهی کرده بود بخوارزم، چون باموی رسید او را بخواند و کار خویش بدو سپرد و چند بار بابوعلی نامه نوشت او را بخواند و مال خواست و لشکر خواست، البته هیچ اجابت نکرد و تکبر بکرد و گردن کشید تا خدای عز و جل کار نوح نیکو کرد و آن شغل بی منت کس شفاعت کرد و بخارا باز آمد امیر ابو منصور سبکتگین از پس الپتگین الحاجب مستولی کشت بر غزنه و گردیز و پروان و کابل و بست و آن ولایتها که غلامان قرانگین داشتند و کار امیر سبکتگین بزرگ شد و نامور گردد [کذا] و چون جفا و استخفاف ابوعلی بر امیر رضی بسیار شد پس امیر نوح سوی امیر سبکتگین رحمةالله نامه نوشت و از ابوعلی [شکایت] کرد و او را بخواند، و امیر سبکتگین بکشت و فحش شد و هر عهدهی که بایست بکرد. و ابوعلی از مرو به نیشاپور آمد اندر رجب سنه ثلث و ثمانین و تلمایه و نامهای امیر سبکتگین رسید سوی وی بر وعده و وعید، هیچ سود نداشت و ابوعلی مصر بیستاد بر بی فرمانی و هر چند که پند بیشتر دادند تکبر زیاده کرد و چون از حد بشد نیز جای احتمال نماند. نوح از بخارا بمرو آمد و از مرو بهرات (ورق ۱۰۸ ب) آمد با لشکر خویش و امیر سبکتگین سالار بود و ابوعلی از نیشاپور بهرات آمد، بیرونه لشکرگاه زد با برادران و فایق و دیگر امیران و رسولان اندر میان شدند که (۳) صلح کنند. سرهنگان ابوعلی رضا ندادند و گفتند نوح و سبکتگین تعین دارند که غلبه

1 - A. B: از تو ستدیم

2 - A. B: بن عبدالعزیز

3 - A. B: صلح شدند و صلح

پس نوح بن (ورق ۱۰۷ ب) منصور سپهسالاری بابو علی داد و عهد و لوا و خلعت فرستاد و او را عمادالدوله لقب کرد اندر [سنه] احدی و ثمانین و ثلثمایه. و فایق بیخارا باز گشت بیفرمان و ایخ (۱) حاجب و بکتوزون با وی حرب کردند، او را هزیمت کردند، بلخ بشد و چغانیان ابوالحسن طاهر بن الفضل را دادند. امیر طاهر بن الفضل بیامد. و ابوالمظفر بنزدیک فایق شد و فایق او را نصرت کرد و با طاهر بن الفضل حرب کرد و طاهر اندران معرکه کشته شد. و چون ابو موسی هارون بن ایلک خان از ترکستان باسیجباب آمد، تاختن آورد و سرهنگان فایق را بخر جنگ، بگرفت و فایق بزینهار خان شد و با وی [به] بخارا آمد و نوح بن منصور متواری بود. فایق بلخ را از خان بخواست، بدو داد [و] خود باز گشت. و امیر ابوعلی را سپاه و سلاح و خزینه بسیار شد، دست اندر ولایت امیر خراسان کرد و همه مادون النهر بگرفت و بر اخراج و اجلاب و معاون و احداث و ضیاع سلطانی مستولی گشت و هر استخفافی که بتوانست بامیر نوح بکرد و خویشتن را امیرالامرا المؤید من السماء لقب کرد و خطبه منبرها بر نوح بداشت. و چون ایلک باسیجباب آمد ابوعلی سوی ایلک نامه نوشت و بدو میل کرد. ایلک بیخارا آمد و بجوی مولیان فرود آمد اندر ماه ربیع الاول سنه اثنی و ثمانین و ثلثمایه. و نوح همی نامه نوشت و رسول فرستاد بابوعلی که بیا که خان آمد. البته ابوعلی از آن نامه نیندیشید (ورق ۱۰۸ آ) و لشکر خواست از وی، هم فرستاد. و خان یکچند بیمار شد بعلت بواسیر و باز گشت و بوفت رفتن ولایت عبدالعزیز بن نوح بن نصر را سپرد و خلعت نیکو

پیامد شهر پرداختند و بنزدیک تاش شدند و سل لطم [کذا] او را
 بدیدند و امیر ابوالحسن اندر نیشاپور شد، تاش پیامد و شهر برو
 حصار کرد و علی بن حسن بن بویه تاش را مدد فرستاد (ورق
 ۱۰۷ آ) تا حرب کردند. و ابوالحسن شهر پرداخت و سوی
 قهستان رفت و [از] ابوالفوارس بن ابی شجاع مدد خواست.
 ابوالفوارس دو هزار مرد فرستاد و فایق نیز پیامد و [به] نیشاپور
 آمدند و تاش را هزیمت کردند. و این هزیمت هفتم شعبان بود
 سنه سبع و سبعین و ثلثمایه. و بسیار دیلم بگرفتند و منصور بن
 محمد بن عبدالرزاق اندر میان بود نیز گرفته شد، همه را بخراسان
 فرستادند و منصور را بر گاوی نشانده و بروز اندر بخارا آوردند.
 و تاش تا بگرگان شد، علی بن الحسن بن بویه او را نیکو پذیرفت
 و هدیهها بسیار داد و خود سوی ری برافت و گرگان با غله و مال
 بدو سپرد. و تاش بگرگان بمرد اندر سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه.
 و پس مر ابوعلی محمد بن عیسی الدامغانی را بوزیری بنشانده
 دهم ماه ربیع الآخر سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه، حشم ابو نصر
 [احمد بن محمد بن] ابوزید را به پسندیدند تا دیگر بار [وزارت]
 مر ابوعلی دامغانی را دادند و تا خان ببخارا آمد وزیر او بود و
 چون خان باز گشت او را ببرد، بسمرقند فرمان یافت غره رجب
 سنه اثنی و ثمانین و ثلثمایه. و امیر ابوالحسن روزی بیاغ خرمک
 شد و کنیزکی را دوست داشت با وی بجفت، بر شکم او خفته
 بود، جان بداد اندر ذی الحجه سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه. و
 اندرین وقت امیر ابوعلی بهرات بود و امیر ابوالقاسم نیشاپور
 نگاه داشت، دشمنان تضریمها کردند میان برادران، چون ابوالقاسم
 بدانست از نیشاپور بهرات آمد و خزینه و غلامان امیر ابوالحسین
 بنزدیک ابوعلی آورد بهرات اندر سنه تسع و سبعین و ثلثمایه.

آن بسازم. پس فایق گروهی از غلامان ملکی را بفریفت از آن غلامان خدای ناترس و هریکی را مالی بداد تا ایشان مر ابوالحسن عتبی را بکشتند و بنزدیک پدرش دفن کردند. و کارها مضطرب گشت و تاش را بحضرت باز خواندند و تاش قصد آن کرد که کین ابوالحسن عتبی باز خواهد، فرصت نیافت. پس ابوالحسن محمد بن محمد المزنی را بوزارت بنشانند (ورق ۱۰۶ ب) و کارها راست شد و امیر ابوعلی خلیفتی به نیشاپور از تاش بخواست، تاش برو داد و آن خطا بود که تاش کرد. و چون ابوالحسن عتبی بمرد کارش سست شد و فایق و ابوالحسن قصد او کردند و مردمان را برانگیختند تا تظلم تاش پیوسته کردند. و فایق و ابوعلی و ابو الحسن تدبیر کردند و ابوعلی عمال تاش را بگرفت و مالی عظیم ازیشان بستد. و ابوالحسن مزنی را باز داشتند، اندر حال بیمار شد و بمرد. و ابو محمد عبدالرحمن بن احمد الفارسی را بوزارت بنشانند. و غلبه ابوعلی و فایق بسیار شد، آخر بر آن قرار گرفت که نیشاپور تاش را و بلخ فایق را و هرات ابوعلی را و بادغیس و کنج رستاق (۱) و قهستان ابوالحسن را باشد. تاش به نیشاپور آمد و طاعنان او فرصت یافتند به بد گفتن و تحریص و تضریب و بد محضری همیکردند تا تاش را معزول کردند. و عبدالرحمن را از وزارت باز نشانند اندر ماه ربیع الاول سنه ست و سبعین و ثلثمائة (۲). و سپهسالاری خراسان بامیر ابوالحسن دادند و نسا و باورد تاش را دادند. چون تاش خبر عزل بشنید بسرخس بیستاد و سوی نسا نیز رفت. و ابوسعید شیبی و عبدالله بن محمد بن عبدالرزاق در نیشاپور بودند، چون امیر ابوالحسن

کنج و روستا: A, B — 1

2 — عبدالله بن عزیر was followed: by cf. 'Uṭbī, 47, 63.

در کار تاش غایت داشت که تاش از غلامان پدرش بود. و ابو
الحسین [عتبی] مر فایق و قابوس را و چند سرهنگ دیگر را سوی
گرگان فرستاد بحرب بویه و خود بن اه سپه [کذا] برفت و علی
بن الحسن بن بویه آن حرب را از برادر خویش بخواست و اول
بر علی [بن] کلمه زد و او را هزیمت کرد و خود باسترآباد بشد.
و اهل خراسان بغارت مشغول شدند، و تاش مر علی را باز خواند
و ابوشجاع فناخسرو از بهر برادر خویش [مؤیدالدوله] بویه
هفت هزار مرد مدد فرستاد چهار هزار از يك جانب و سه
هزار از دیگر جانب. چون مدد بویان در رسید لشکر تاش را
بر گرفتند و هزیمت کردند. و تاش بلشکرگاه خویش آمد فرمود
تا لشکرگاه را آتش زدند و خود برفت. چون لشکر بویه بن
الحسن قصد کردند که بر اثر هزیمتیان اندر خراسان آیند ایشان را
خبر رسید (ورق ۱۰۶ آ) که فناخسرو بمرد و لشکر بویه فرود
ایستادند و نیز سوی خراسان نیامدند و گرنی خراسان و تاش را
لاش کردند. و امیر ابوالحسن را از بخارا نامه رسید که دراعه
یوش و بخانه بنشین و او چنان کرد و لشکر به پسر خویش امیر
ابوعلی داد و او را بمدد حسین بن طاهر بسیستان فرستاد و امیر
خراسان بوشنگ او را داد و ابوعلی برفت. چون خبر بسیستان بامیر
خلف رسید غلامان بایتوزی و حرار انرا نامزد کرد با مقدار چهار
هزار سوار و چهار پیل تا بر امیر ابوعلی ناختن آوردند. او با
هزار سوار بود، شمشیر اندر نهادند و بسیار مردم بکشتند و آن
پیلان را بستند. چون این خبر ببخارا رسید ابوعلی را احماد
کردند و ولایت بادغیس نیز او را دادند و میان وی و از آن تاش
وصلت کردند. و امیر ابوالحسن کله ابوالحسن عتبی بفایق نوشته
بود و قصه آن سقط گفتن و استخفاف کردن. فایق گفت من حيله

رضی وزارت ابوالحسین عتبی را خواست داد نامه نوشت بامیر ابو الحسن بمشورت، امیر ابوالحسن جواب نوشت که ابوالحسین جوانست. چون این استخفاف امیر ابوالحسن را ابوالحسین بشنید کینه گرفت و مثالب امیر ابوالحسن بر زبان گرفت و بهر وقت می گفت که ابوالحسن عاجز است از وی کار نیاید و خراسان بدو ضایع است و همت او اندر مصادره و استخراج است، خویشی کردن با وی نموبهت [کذا] و چندان بگفت ازین نوع تا امیر رضی او را معزول کرد و نامه عزل بدو فرستاد. و ابوالحسین عتبی مر رسول را فرمود تا پیغام درملا بابوالحسن گذارد و باواز بلند. چون رسول به نیشاپور رسید امیر ابوالحسن اندر موکب ایستاده بود، رسول این پیغام بر حکم مثال وزیر بگذازد، امیر ابوالحسن تیره شد و خشم گرفت و گفت والی خراسان منم و سپهسالار ابو علی ست پسر من، والله که من ستاره بروز بدیشان نمایم، و طبل بزد و لشکر بیرون آورد. و چون خبر بابوالحسین عتبی رسید تنگدل شد و از آنچه گفته بود پشیمان شد و اندیشه همیکرد که امیر او را خشنود کند و این (ورق ۱۰۵ ب) گناه بر گردن من کند و مرا بند کند و باز دارد. و دیگر روز نامه منهی آمد که ابوالحسن از آن پشیمان شد راضی است بد آنچه فرماید از ولایت و عزل. و پس امیر ابوالحسن ثقات نیشاپور را بابو نصر احمد بن علی المیکالی بفرستاد تا عذر او بخواستند، ابوالحسین [عتبی] شاد شد. و امیر ابوالحسن مر احمد بن الحسن را که برسولی آمده بود پیش خواند و عذر خواست و برسیل خوبی باز گردانید. پس امیر رضی سپهسالاری بابوالعباس تاش الحاجب داد و امیر رضی فوج او را حسام الدولة لقب کرد و تاش به نیشاپور آمد نیمه شعبان سنه احدی و سبعین و ثلثمایه و یکسال آنجا بنشست. و ابوالحسین عتبی

الرضی ابوالقاسم نوح بن منصور

چون نوح بن منصور بخلاف بنشست هنوز بالغ نبود و بیست و یکسال و نه ماه ولایت داشت. و با امیر ابوالحسن و بابوالحرث محمد بن احمد بن فریقون خویشی کرد تا بدیشان پشت او قوی گشت و کارهای خویش بھایق الخاصه و تاش الحاجب سپرد. و چون بولایت بنشست ابو عبدالله بن حفص سالار غازیان بخارا را برسولی نزدیک امیر ابوالحسن فرستاد و او را ناصرالدولة لقب کرد و عهد و خلعت فرستاد او را بسپهسالاری و عمل معوفت و احداث نیشاپور و هرات و قهستان، و پیغام داد بر زبان عبدالله غازی که ما بجای تو اصطناع بیشتر از آن کردیم که تو چشم داشتی زیرا که اندر تو نشان وفا و دلیل رشد دیدیم، نگر تا ظن ما خطا نکنی و سه چیز بتو ارزانی داشتیم که اسلاف ما نداشته بودند یکی آنکه خویشی کردیم با تو، و آن دلیل راستی اعتقاد ما باشد اندر تو و موجب ازدیاد شرف و قدر تو و دیگر زیادت ولایت و آن دلیل بزرگ داشتن کار تو باشد و سه دیگر لقب نهادن مر ترا اندر مخاطبات و مکاتبات تا ترا رفعتی باشد میان اقران و امثال تو. چون این عهد و خلعت و پیغام (ورق ۱۰۵ آ) بنزدیک ابو الحسن رسید سخت شاد شد و رسول را نیکو فرود آورد و فرزندی هر چه کریمتر نامزد کرد و سیلت را، پس ابو عبدالله غازی را باز گردانید. و ابوالحسن عبدالله (۱) بن احمد عتبی را [بوزارت] بنشانند اندر ربیع الآخر سنه سبع و ستین و تلمشایه. و چون امیر

حصار از غور فتح کرد، و اندر سنهٔ تسع و ستین و ثلثمائیهٔ بیستان رفت بنصرت حسین بن علی بن طاهر التیمی که با خلف بن احمد همی حرب کرد، و امیر ابوالحسن اندر عقب وی نیز آنجا رفت و چندگاه حرب کردند و باز گشتند اندر سنهٔ ثلث و سبعین و ثلثمائیه. و الطایع لله امیرالمؤمنین بخلافت بنشست اندر سنهٔ اربع و سبعین و ثلثمائیه (۱). پس ابو جعفر عتبی مکاتیب کرد با ابوالفضل بن العمید، ابوالفضل شاد گشت و هردو وزیر اندر ایستادند و وحشتها که میان بویان و سامانیان بود برداشتند، و کارها بکشد و حربها برخاست و کارها نظام گرفت و آل بویه متابعت منصور بن نوح کردند و مزاحمت نکردند و فسادها از مملکت برخاست و مردان یارامیدند و هر سال دویست هزار دینار وظیفهٔ همی آوردند بیرون هدیه‌های دیگر از ری و کورجبال بخراسان، تا حسن [بن] بویه پیمان شد و مملکت بر فرزندان خویش بخشید و ابوشجاع فناخسرو حالی شد، همهٔ اسرار بابوشجاع بگفت و به ری بمرد (۲) پنجم محرم سنهٔ ست و ستین و ثلثمائیه — وزارت بیوسف بار دیگر — و ابو جعفر عتبی بخراسان کارهای نیکو کرد. یوسف وزیر را باز آوردند، بوزارت بنشانند اندر ذی القعدة سنهٔ ثلث و ستین و ثلثمائیه بمرد — وزارت ابو عبدالله جیهانی — پس ابو عبدالله احمد بن محمد الجیهانی را بنشانند اندر سنهٔ خمس و ستین (ورق ۱۰۴) و ثلثمائیه. و منصور بن نوح را همدین ساعت علتی اوفتاد و آن بیماری بر وی مستحکم گشت و از آن علت بمرد یازدهم شوال سنهٔ خمس و ستین و ثلثمائیه. او را سدید لقب کردند.

1 — The correct date is 363 A. H.

2 — A. B: و بر ری بمردم

فرستاد تا دیستون آنجا آمد و آن کار محکم کرد. و یستون را از مطیع خلعت رسید و لوا بولایت (ورق ۱۰۳ ب) طبرستان و گرگان و سالوس و رویان و او را ظهیرالدوله لقب کرده بود. و امیر ابوالحسن به نیشاپور باز آمد و نام عجز و سستی بر وی نهادند و سالار بن شیردل و شهریار بن زرین کمر بنزدیک امیر ابو الحسن آمده بودند و ایشان را نیکو همی داشت. پس دیستون باسترآباد مرد اندر رجب سنه سبع و ستین و ثلثمایه. و اثر سستی ابوالحسن بسلطنت (۱) ظاهر گشت و از اثر سستی او گرگان و قومس و سالوس و رویان [از دست] بشد. پس منصور بن فوح اشعث بن محمد الیشکری را [به] نما فرستاد تا از آنجا بگرگان رود. و نصر بن ملک را بگرگانجه فرستاد تا آنرا فتح کند. و اندر معنی ابوالحسن تدبیرها همیکرد و چون بابوالحسن [خبر] رسید بحیله مشغول گشت و بیخارا آمد و از نزدیکان منصور پای مردان ساخت تا آن غیرت از دل منصور بیرون کرد و آن مضرت را از خویشتن دفع کرد. و زیری میان ابوعلی بلعمی و [ابو] جعفر عتبی اوفتاده بود چند گاه، پس بوعلی بلعمی بمرد اندر جمادی الآخر سنه ثلث و ستین و ثلثمایه. و امیر ابوالحسن بس مکار و محتال بود، حیلتها بکار آورد، به نیشاپور باز آمد با سپهسالاری [و] ولایت مرو ویرا بود. سرهنگی از ولایت هرات که او را ابوعلی محمد بن العباس تولکی گفتندی عاصی شد و حصار تولک آبادان کرد و قومی بر وی گرد آمدند، پس امیر ابوالحسن مر ابو جعفر زبادی را نامزد کرد تا بحرب تولکی رفت و او را در حصار تولک یافت تا بزینهار آمد، (ورق ۱۰۴ آ) او را به نیشاپور آورد، و همین ابو جعفر زبادی بغور شد و چند

رسمهای بد را برانداخت. و فرمان آمد مر ابوالحسن را تا با
 [ابو] منصور عبدالرزاق حرب کند. چون امیر ابوالحسن بحرب
 او رفت و بمحکن [کذا] و خبوشان (۱) سپاه حسن [بن] بویه
 را اندر یافت و ابوالحسن اندر عقب او رسید و حرب (ورق ۱۰۳ آ)
 به پیوستند، و آن زهر اندر [ابو] منصور کار کرده بود و مضطر
 گشته بود چشمش نیز کار نکرد. لشکر ابوالحسن خیره گشتند
 و سپاه ابو منصور هزیمت شدند و ابو منصور اندر هزیمت
 سپاه را گفت من فرود آیم، گفتند وقت نیست. گفت من راحت
 خویش اندر آن می بینم، ویرا تنها بگذاشتند و برفتند و او فرود
 آمد، در وقت خیل احمد بن منصور بن قراتکین فرا رسید،
 غلامی سقلایی فراز آمد و سر ابو منصور عبدالرزاق برداشت و
 انگشتین او بستد و پیش مهتر خویش برد. و کار امیر ابوالحسن
 نظام گرفت و پنج سال اندر نیشاپور مقام کرد و جائی نرفت. پس
 نامه رسید از بخارا که بری شو [و] حرب کن. و وشمگیر دبیر
 خویش علی دامغانی را بفرستاد و خود بر اثر همی آمد. اندر راه
 بشکار رفت، خوکی وشمگیر را بیفکند و بشکست و همانجا بمرد.
 او را بگراگان آوردند نیمه ذی الحجه (۲) سنه ست و خمسين و
 ثلثمائة. و چون وشمگیر بمرد رفتن سوی ری سست گشت،
 حشم خراسان مال خواستند، [امیر ابوالحسن] منصور بن نوح را
 نامه کرد و مال خواست و او جواب کرد که مال حشم از بیستون
 بن وشمگیر باید ستد. چون بیستون این بشنید قصد طبرستان کرد
 و عذر نهاد که مال من آنجاست و اندر سر با حسن [بن] بویه
 تدبیر کرد و حسن [بن بویه] علی بن القاسم العارض را بآمل

1 — Near Nishápúr; cf. Yáqút, II, 400.

2 — Tajárib, II, 233; يوم المحرم سنة ۲۹۷

خاص، خویش را گفت همی بینید از پیش زخم تیغ و زندان و
 مصادره و از پس پشت کشتن و گرفتن و شمشیر، صواب آنست
 که سوی بلخ شویم. از آنجا بلخ آمد و از بلخ بر راه خلم بیرون
 آمد. و چون سدید خبر گریختن او یافت بیداح (۱) را پیش او
 فرستاد و بدره خلم او را اندر یافت، و غلامان الپتگین هفتصد
 غلام بودند و با دوازده هزار مرد کارزار کردند و بسیاری بکشتند،
 آخر بیداح بهزیست باز گشت بیخارا، و الپتگین سوی تخارستان
 آمد و از آنجا بغزنین آمد و چندگاه (ورق ۱۰۳ ب) آنجا بود
 و آخر عهد الپتگین بغزنین بود. و ابو منصور [بن] عبدالرزاق دانست
 که آن شغل بدو نگذارند و او را صرف کنند، بمر و باز آمد،
 سرهنگان مرو دروازاها به بستند بر روی او، و از آنجا بگذشت
 و دست لشکر کشاده کرد و غارت همیکرد و مالهای مردمان
 همی ستد و همچنان روی بنسا و باورد نهاد، و رئیس نسا بمرده
 بود ورثه او را بگرفت و مالی بستد و سوی حسن بن بویه نامه
 نوشت و از وی مطابقت خواست و او را بگرگان خواند و حسن
 [بن] بویه از آنجا برفت. و شمگیر هزار دینار زر یوخا طبیب را
 داد تا ابو منصور را زهر داد، و آن بیدادی و پیحرمی که [ابو]
 منصور کرده بود اندر وی رسید، و زهر اندرو کار کرد، و اندر
 آن هلاک شد. و بار دیگر سپهسالاری مر ابوالحسن محمد بن
 ابراهیم را دادند. اندر ذی الحجه سنه خمسین و ثلثمایه ابوالحسن
 پیامد و بسیار نیکوئی کرد با رعیت و عدل بگسترد و سیاستی نیکو
 بنهاد و رسمهای خوب آورد و همیشه با اهل علم نشست و از آن
 زشتیهائی که پیش از آن از وی رفته بود که مردمان از وی رنجها
 دیده بودند همه را استمالت کرد و آن خوی زشت را بنهاد و

السید ابوصالح منصور بن نوح

رشید و سدید پسران امیر حمید بن نوح بودند. چون رشید را آن حال بیفتاد ابوعلی بلعمی در حال نامه نوشت سوی الپتگین بدانچه رشید را افتاد و گفت کرا صواب باشد نشانند. الپتگین جواب نوشت که هم از فرزندان او یکی صواب تر بود نشانند. چون این جواب رفته بود باز نامه رسید که سامانیان و حشم بر آتند که منصور را باید نشانند. الپتگین چون نامه بخواند جمازه سواران از رود [گذشته بودند. پس الپتگین] سوی ابو منصور عبدالرزاق رسول فرستاد که احوال خراسان را ضبط کن و چون صحبتی که میان ما هر دو تن است بجا آر چنانکه اعتقاد من (ورق ۱۰۲ آ) اندر تو هست و هنوز رسول الپتگین بنزدیک ابو منصور بود که نامه آمد از بخارا بصرف الپتگین و تولیت ابو منصور و مر ابو منصور را فرموده بود که مگذار که الپتگین از آب گذاره آید، با وی حرب کن و سپهسالاری نیشاپور تراست و امیدهای دیگر کردندش. و الپتگین از نیشاپور بیرون آمد اندر ذی القعدة سنه خمسین و ثلثمایه و ابو منصور لشکر بیرون فرستاد بدر طایران و فوقان سوی جابه الپتگین گذشته بود، از بنه او مقداری یافتند، عیاران و سرهنگان آفرای غارت کردند و هر چه بود بردند. و ابو منصور بر اثر الپتگین بجابه آمد، الپتگین بلب رود رسیده بود. و نامهای بخارا سوی سرهنگان الپتگین رسید از امیر و از وزیر و از وکیلدر که الپتگین غاصب است، چون الپتگین چنان بدیدد آتش اندر لشکرگاه زد تا همه بسوخت، پس غلامان

و بمظالم بنشست و حکم میان خصمان خود کرد و انصاف رعایا از یکدیگر بستند. و ابو منصور مردی پاکیزه بود و رسم دان و نیکو عشرت و اندرو فعلهای نیکو فراوان بود. و الپتگین حاجب (۱) حضرت [کذا] یافت ابو منصور همی دانستی و الپتگین گفت اندر کار یوسف بن اسحاق بد محضری تا وزارت ازو باز ستدند و بابو [علی] محمد بن محمد بلعمی دادند، تا الپتگین از عبدالملك حال دگرگون دید، اندر عشرت بخدمت نکیر آمدی [کذا]. پس عبدالملك او را فرمود تا یلخ شود، الپتگین گفت (ورق ۱۰۱ ب) عامل نباشم بهیچ حال پس از آنکه حاجب الحجاب بودم. پس سپهسالاری خراسان او را دادند و ابو منصور را صرف کردند، او سوی طوس رفت و الپتگین به نیشاپور آمد بیستم ذی الحجه سنه تسع و اربعین و تلمایه و وزیر او ابو عبدالله محمد بن احمد الشیلی بود. و میان الپتگین و ابوعلی بلعمی عهد بود که هر دو نائب یکدیگر باشند و بلعمی هیچ کاری علم و مشورت الپتگین نکردی. الپتگین از بهر عبدالملك الرشید را هدیهها فرستاد و اندر آن اسپان بود و دیگر چیزها پیش آوردند پس از نماز دیگر، و عبدالملك همی چوگان زد اندر میدان و مقدار شراب خورده و از آن اسپان هدیه یگان یگان همی برنشست، یکی اسپ از زیر عبدالملك بجست و او را بینداخت و سر و گردن او خورد بشکست، او را مرده برداشتند و رشید لقب کردند.

حاجتهای ایشان تقصیر کردی تا از وی کینه گرفتند و بخارا باز آمدند و پیش عبدالملك گله کردند. پس بكر بن ملك اندر رمضان سنه خمس و اربعين و ثلثمائة بحضرت بخارا آمد بر آنكه او را خلعت دهند و شش هفت تن دیگر را از سالاران (۱) با وی تا بفرغانه باز گردند، و چون بكر بن ملك پیامد و رسم خدمت بجا آورد و بار خواست گشت هكس (۲) خزینه دار بر راست او بود و الپتگین حاجب بر چپ او بود، خواست كه بر نشیند، الپتگین حاجب او را بر زمین زد و شمشیر و حربه افندرو نهادند و او را بكشتند بر در سلطان و سر او بر گرفتند. و ابو منصور بن عزیر را بند کردند و ابو جعفر بن محمد الحسین را (ورق ۱۰۱ آ) بوزارت بنشاندند و ابوالحسن محمد بن ابراهیم را سالاری خراسان دادند و ابراهیم بن الپتگین الحاجب را بنزدیک ابوالحسن فرستادند با عهد و لواء سپهسالاری اندر سنه سبع و اربعين و ثلثمائة. و ابو جعفر عتبی مالها اثارث همیگرد و اندر عمارات خزینها استقصای بلیغ بجای همی آورد تا زبانها بر وی دراز گشت و وزارت از ابو جعفر باز ستدند و بابو منصور یوسف بن اسحق دادند اندر شهر (۳) سنه ثمان و اربعين و ثلثمائة. و امیر ابوالحسن بن ابراهیم به فیثاپور ستمها بسیار کرد و تعظم او بحضرت بخارا پیوسته گشت پس او را معزول کردند اندر جمادی الآخر سنه تسع و اربعين و ثلثمائة و سپهسالاری بابو منصور محمد بن عبدالرزاق دادند و ابو نصر منصور بن بایقرا را با عهد و لوائ و خلعت بنزدیک او فرستادند. و چون آنهید بنزدیک ابو منصور [بن] عبدالرزاق رسید ولایت مادون النهر نیکو ضبط کرد و رسمهای نیکو نهاد

1 — A. B: ساران

2 — Barthold: قتیقین

3 — A. B: شهر

و چون این خبر بخراسان رسیده بود خراسان بشوریده بود. بدین سبب حسن [بن] بویه مر ابوالفتح بن العمید را باصفهان فرستاد تا حرب کرد و پسر ماکان را بگیرد و بقلعه ارکان (۱) فرستاد و نیز کس او را ندید. و این فتح اصفهان اندر ماه ربیع الاول سنه اربع و اربعین و ثلثمائیه [بود] و حسن [بن] بویه قصد گرگان کرد و خبر بنزدیک بکر بن ملک آمد و حسن [بن] فیروزان بحد جاجرم آمد. چون عبدالملک بن نوح این خبرها بشنید لشکرها گرد کرد و سوی بکر بن ملک فرسیا بار او دارد (۲). حسن [بن] بویه و ابوعلی [احمد] بحرب بکر نه استاندند، سوی طبرستان بشدند و ابوالحسن محمد بن ابراهیم بن سیمجور را ابوسعید [بکر بن] ملک بخواند تا به نیشاپور (ورق ۱۰۰ ب) شحنة باشد و نامه حسن [بن] بویه و ابوعلی چغانیانی آمد سوی علی بن المرزبان و صلح جستند تا ابوسعید بکر بن ملک و حسن همی ضمان کرد که از ری و کور جبال هر سال دویست هزار دینار همیفرستد و هدیههای دیگر و مسرهما کند [کذا] و با وشمگیر مزاحمت نکند. بحديث طبرستان و علی بن المرزبان در میان شد و همبرین جمله صلح افتاد. و حسن مال صلح با هدیهها فرستاد و خونها بسته شد و عداوتها برخاست و کارهای خراسان راست شد و مطیع نامه نوشت بحسن [بن] بویه، و این صلح [و] مواضعت از وی نپسندید و گفت، آن عطا لشکر خراسانست هر سال از قرار سنه اربع و اربعین و ثلثمائیه. و ابوعلی فالان شد و بمرد اندر آخر رجب سنه اربع و اربعین و ثلثمائیه و تابوتش بچغانیان بردند. و بکر بن ملک حشم را خوار داشتی و اندر

1 — Tajárib, II, 160, خان and اللجان

2 — Probably بازادوار و فرستاد

کسان فرستاد و حال خویش باز نمود، آن غضب از دل امیر حمید برخاست. پس ابوعلی چغانی مر مشایخ و مدلان و اعیان نیشاپور را به بخارا فرستاد تا عذر ابوعلی باز نمایند و معلوم گرداند که او از آنچه امیر حمید ظن برد بی گناه است، و تا ثقات نیشاپور بخارا رسیدند امیر حمید بیمار شد و علت برو سخت شد و هم از آن علت فرمان یافت اندر ماه ربیع الآخر سنه ثلث و اربعین و ثلثمائة.

الرشید ابوالفوارس عبدالملک بن نوح

و مر نوح بن نصر را چهار پسر بود عبدالملک و احمد و نصر [و] عبدالعزیز. (ورق ۱۰۰ آ) ایشان را بترتیب بیعت کرده بود، و مهتر عبدالملک بود، او بولایت بنشست اندر ماه ربیع الآخر سنه ثلث و اربعین و ثلثمائة، و ابو منصور محمد بن عزیر [کذا] را بر تدبیر وزارت خویش نصب کرد و ابو سعید بکر بن ملک را سپاهسالاری داد. او به نیشاپور آمد اندر شعبان سنه ثلث و اربعین و ثلثمائة و سیرت نیکو نهاد و عدل کرد. پس خبر رسید که مطیع خراسان مر ابوعلی چغانیان را داد و بکر بن ملک بدین خبر تافقه گشت و با حشم بیرون آمد و بده ازادوار فرود آمد از روستای اگویان، و از آنجا با حشم تدبیر کرد مر حرب را. پس پیشروان لشکر گفتند، علف تنگ است و لشکر چیزی ندارد حرب نتواند کرد. پس بکر بن ملک سوی رشید عبدالملک بن نوح نامه نوشت بصورت این حال و از وی مال خواست، رشید مر اسمعیل بن طغیان را باز گردانید و مال واجب فرستاد،

بده وردی (۱) بود اندر کوه شد و حرب کردند تا او را از کوه بیرون آوردند، و سر او بریدند و سوی ابوعلی فرستاد اندر توبره و ابوعلی بشومان بود و ابوعلی فرمود تا آن سر را بهمه کس که بدو بگرویده بودند بنمودند، پس بیخارا فرستاد. و ابوالمظفر [عبدالله بن احمد] بیخارا همی بود تا روزی براسپ نشست و همی آمد خطا او را بینداخت و سرش بر سنگی آمد و مغزش بیرون آمد و بمرد، و امیر حمید تافته شد و فرمود تا او را کفن نیکو کردند و تابوت او چغافانیان فرستاد، و نصر شرابدار را بتغزیت بنزدیک ابوعلی فرستاد. و چون دو ماه از مرگ ابوالمظفر بگذشت منصور بن قراتکین (ورق ۹۹ ب) به نیشاپور بمرد و امیر حمید سه سالاری خراسان با ابوعلی چغافانی داد و عهد ولوا بنزدیک او فرستاد و مادون النهر همه او را داد و چغافیان و ترمذ پسر او را ابو منصور نصر بن احمد را داد. و ابوعلی به نیشاپور آمد اندر ذی الحجه سنه اربعین و ثلثمایه، و اندر سنه احدی و اربعین و ثلثمایه همه کارهای خراسان را نظام داد، و اندر سنه اتمی و اربعین و ثلثمایه بری شد و شهر [ری] [بن] حسن بن بویه حصار کرد. و شمگیر بن زیار از بهر حسن [بن] بویه را مدد فرستاد، هیچ چیز نتوانستند کردن. و اندرین وقت مرگ ستور افتاد بری و نیز ستور نماند مگر اندک، پس مردمان اندر میان شدند و صلح کردند بر آن جمله که [حسن بن] بویه هر سال دوپست هزار دینار بدهد و ابوعلی بازگرهد، و حسن [بن بویه] مر عباس بن داؤد را بنزدیک او فرستاد بگروگان این مال. و ابوعلی بازگشت به نیشاپور و امیر حمید را تهمت اوفتاد که مگر ابوعلی با حسن [بن] بویه میل کرد و ابوعلی

مر بجکم را که سرهنگ بزرگ او بود، او را نیز بفرستاد و لشکری انبوه و راه بر حشم بخارا بسته گشت و خبرهای حضرت ازیشان بریده شد، پس صلح جستند و مواضعت بنهادند که ابو علی پسر خویش ابوالمظفر عبدالله بن احمد را ببخارا بفرستد در سیل گروگان و همچنین کردند و این اندر جمادی الآخر سنه سبع و ثلثین و ثلثمایه بود. و چون ابوالمظفر ببخارا شد امیر حمید فرمود تا شهر آئین بستند و او را باعزاز و اکرام اندر شهر آوردند و بسرای فرود آوردن (۱) فرمود و بخوان خاصه بخواندش و خلعت خاص او را فرمود تا کلاه نهاد. و متنبی بیرون آمده بود از ناحیت چغانیان از ولایت باشداره (ورق ۹۹ آ) و روی [کذا] بدر آهین (۲)، نام او مهدی و پیغمبری دعوی کرد، اندر سنه اربعین و عشرين و ثلثمایه دعوت آشکار کرد و بسیار کس قصد او کردند و بدو بگرویدند. و این مهدی شمشیری حمایل داشتی و با هر کس که او را خلاف کردی با آن حرب کردی و مردی محتال بود و فیرفجهای بسیار دانست از هر گونه، چنانکه دست اندر حوض پر آب کردی و از آنجا مشت او پر از دینار شدی، و از خوان او قومی انبوه بخوردندی و هیچ قصاص نکردی، و از آب جام او قومی سیراب شدند و آن جام نهی نشدی، و قومی که خاصه او بودند هر روزی هر یکی از ایشان یکی خورما خوردی و او را آن کفایت بودی. و چون این خبر بنواحی بگسترد، بس کس از عامه جهال قصد او کردند. پس نامه رسید سوی ابو علی چغانی از بخارا که کار آن متنبی را ندارک کن، و ابوعلی مر اباطلحه جعفر بن مردانشاه را بفرستاد. و این مهدی

1 — A. B: آوردند

2 — Barthold: آهین کرد

پیش ابوعلی تا بامداد، و اسمعیل بن ابوالحسن را اسیر گرفتند و چندین تن دیگر را از قوم ابوعلی، و ابواسحاق زرکائی زینهار خواست و پیامد با قومی انبوه از دیلمان و ابوعلی بهزیمت بشد تا چغانیان و بابجور حاجب اندر معرکه کشته شد، و علی بن احمد بن عبدالله را اندر حدود سمرقند بگرفتند و احمد بن الحسین القتی را بنخشب بگرفتند و بر اشران نشانند و بروز اندر بخارا آوردند و هر يك را صد تازیانه زدند و بند نهادند و مصادره کردند، ابوالعباس محمد بن احمد اندران بمرد اما احمد بن الحسین خلاص یافت از پس عهد دراز. پس ابوعلی از امیر ختلان یاری خواست و خود لشکر جمع کرد [و] بترمذ آمد و جیحون بگذشت و ببلخ آمد و از آنجا سوی کوزگانان برفت [تا] بر آنجمله بسننگان بامیر ختلان رسد چون [به] خوارستان (ورق ۹۸ ب) رسید خبر آمد که لشکر بخارا بچغانیان آمد و در آهین را بسوختند و همه خان و مان ابوعلی ویران کردند، اندر وقت از راه میله از آب بگذشت و لشکر بهر سوی پراکنده کرد و راه بر لشکر بخارا بگرفت، و کار بر ایشان تنگ شد و راه علف بسته شد. و چون بده کمکانان رسید آنجا حرب کردند اندر ماه ربیع الاول سنه ست ثلثین و ثلثمایه و این ده بر دو فرسنگی چغانیان است. پس لشکر حمید بر ابوعلی غلبه کردند و [او] سوی شومان برفت بدوازده فرسنگی چغانیان. و حشم بخارا اندر چغانیان آمدند و شهر غارت کردند و کوشکهای و خانههای ابوعلی غارت کردند. پس مدد اندر رسید ابوعلی را از کیمچیان (۱) و امیر ژاشت جعفر بن شما ینقوا و لشکر ایلاق سگ روزه و لسکرد آمدند (۲)، و احمد بن جعفر امیر ختلان

و خواستند که آتش اندر شهر زقند، پس سران شهر ییرون آمدند و شفاعت کردند، بخدای عز و جل او را بترسانیدند تا فرود ایستاد. و چون دید که اعتقاد مردم شهر با او نه نیکوست، ابو جعفر را بنشانند و هر کسی را بر شغلی نصب کرد از شغل‌های دیوان و خود براه رخته حموی ییرون رفت و چنان نمود که سوی سمرقند شود و تا نخشب بشد، پس همه حشم و سرهنگان را باز گردانید و خود سوی چغانیان رفت. و چون ابوعلی برفت ابراهیم و ابو جعفر محمد بن نصر کس بنزدیک امیر نوح فرستادند و از وی امان خواستند، ایشان را امان داد و عذر ایشان پذیرفت و خود بیخارا باز آمد اندر ماه رمضان سنه خمس و ثلثین و ثلثمائیه. و هم اندرین سال مطیع بخلافت بنشست (۱). و امیر حمید سپه سالاری خراسان مر منصور بن قراتگین را داد و منصور از بخارا بمر و آمد و احمد بن محمد بن علی القزوینی بمر و بود، پیش منصور آمد و او را خدمت کرد و منصور از آنجا به نیشاپور آمد و ابوعلی (ورق ۹۸ آ) بچغانیان همی بود. پس خبر رسید ابوعلی را که امیر نوح لشکر جمع کرد و بر تو ناخن خواهد آورد. و ابوعلی حزم آن بگرفت و سوی بلخ آمد و چند گاه آنجا بود. پس از آنجا بلشکر سوی بخارا رفت و امیر حمید با همه سپاه خویش پیش او باز آمد، بحرچنگ یکدیگر رسیدند بتاریخ جمادی الاول سنه ست و ثلثین و ثلثمائیه و حرب کردند از پیش نماز دیگر تا وقت برآمدن [روز] و نوح و سرهنگان او سوی بخارا باز گشتند، و ابوالحرث بن ابوالقاسم و قمتکین (۲) خزینه دار و ابوعلی بن اسحاق و احمد برادر یارس آنجا بنشانند

1 — Muti, came to the caliphate in 334 A. H.

2 — Barthold. A. B: فیکن

و ثلثین و ثلثمائة. و حشم بمردی در (۱) آمدند و از محمد بن احمد (۲) الحاکم شکایت کردند و گفتند، تیمار لشکر ندارد و تعهد نکند و بیستگانی ندهد و کار بر تو [او] بشورید و ابوعلی را او عاصی کرد و دل حشم او پیاززد. و ابوعلی حملتی کرده بود و دل بسیار کس از حشم خوش گردانیده بود بر خویشتن. پس حشم گفتند اگر امیر دست او را از ما کوتاه کند و اگر نه، ما یکسو شویم از پیش او. امیر حمید فرمود تا حاکم را از آنجا که بود بکشیدند اندر روی و همی آوردند تا در سرای و همانجا فرمود تا بکشتندش اندر سنه خمس و ثلثین و ثلثمائة و این از پس کشتن پسر حمویه بدو ماه بود. و پس ابوعلی جفانی با ابراهیم عم امیر حمید و با حشم به نیشاپور آمد و ابراهیم بن سیمجور و منصور بن قراتگین و خیل او برفتند و بمر و شدند نزدیک نوح. و ابوعلی از نیشاپور بیرون آمد آخر ماه ربیع الاول سنه خمس و ثلثین و ثلثمائة و بسرخص آمد و از آنجا قصد مرو کرد. چون بدیه ایقان (۳) رسید نامه‌های بسیار کس رسید از پیوستگان و سرهنگان نوح و میل کرده بابوعلی و ابوعلی بده سنگ يك فرسنگی مرو فرود آمد (ورق ۹۷ ب) و نوح سوی بخارا رفت و ابوعلی اندر مرو آمد و چند وقت نبود پس سوی بخارا رفت و جیحون بگذاشت، و نوح بمرقند رفت و ابوعلی خطبه بر ابراهیم بن احمد کرد و چند گاه آنجا بود. پس مردمان بخارا قصد کردند که ابوعلی را با همه نزدیکان او فرو گیرند. چون خبر بدو رسید دیگر روز بیرون آمد و فرمود تا همه قوم او نیز بیرون آمدند و همه بر و قماش [کذا] برداشتند، بیرون آوردند

1 — A, B: چشم بمر و برادر

2 — A, B: محمد بن محمد

3 Probably ایقان of Yāqūt, I, 420, 743

احمد بن حمويه از جيجون بگذشت و به آموی آمد و پنهان
 همی بود. چون یکسال برآمد شمار کردند حاکم شست و اند
 بار هزار هزار درم بحشم داده بود و هیچکس خشنود نبود و
 خزینها خالی شد و حشمها بگله، اثر عجز و ضعف رای او پدید
 آمد. و اندر ذی الحجه سنه احدى و ثلثین و ثلثمایه زلزله خاست
 بناحیت نسا و بسیار دهها را ویران کرد و افزون از پنج هزار
 مردم زیر گل شد. و امیر حمید را از محمد بن طغی الماجت
 سخنهاى منکر شنوایندند، فرمود تا او و پسرش را بکشند. و
 چون امیر نوح بمر و آمد اندر سنه اثنین و ثلثین و ثلثمایه احمد
 بن حمويه خبر نداشت، مقاجات از خانه بیرون آمد، او را بگرفتند
 و پیش نوح آوردند. چون نوح او را بدید انکاری نکرد، الا
 نیکوئی گفت و امیدهای نیکو کرد و نیکو پرسیدش و او را
 مشاھرہ فرمود کردن از آنچه مرد کاری بوده. پس امیر احمد از مرو
 سوی نیشاپور رفت اندر رجب سنه ثلث و ثلثین و ثلثمایه و پنجاه
 روز آنجا مقام کرد و قوم از رعایا پیامدند و از بد خوئی ابوعلی
 [احمد] بنالیدند و از درازدستی خلیفگان او. پس امیر حمید
 او را معزول کرد و ابراهیم بن [ابوعمران] سیمجور را
 بجای او بنشاند و خود سوی بخارا باز گشت. و اندر سنه
 (ورق ۹۷ آ) اربع و ثلثین و ثلثمایه مستکفی بخلافت بنشست.
 پس حشم ری مرنوح را خلاف کردند و قصد عصیان کردند،
 چون خبر بامیر نوح رسید از آنجا بمر و آمد و حاکم تضریب کرد
 و گفت امیر نوح را که این همه احمد بن حمويه کند تا دل تو
 مشغول باشد و بسیار بگفت تا نوح بر وی متغیر گشت و فرمود تا
 احمد بن حمويه را پیش حاکم زیر چوب بکشند اندر سنه خمس

گرگان بازگشت اندر جمادی‌الآخر سنهٔ احدى و ثلثین [و ثلثمائة]
و هم اندرین ماه امیر سعید فرمان یافت. و چون او بمرد ازان
مدبران و دیران که کارپرداز (۱) او بودند کسی نماند و حدود
لروهی [کذا] میان لشکر او اندر افتاد. و شغل تدبیر از [ابوالفضل]
محمد بن عیدالله البلعمی سوی ابو علی محمد بن محمد الجیهانی
شد، و محمد بن حاتم المصعبی (۲) خلاف کرد و کارها بی نظام شد.

الحمید ابو محمد نوح بن نصر

و امیر حمید بخلاف بنشست در ولایت خراسان اندر شعبان
سنهٔ احدى و ثلثین و ثلثمائة و دوازده سال و سه ماه امیری کرد
و بماء ربیع‌الآخر سنهٔ ثلث و اربعین و ثلثمائة بمرد. و چون
بامیری بنشست وزارت و شغل تدبیر با ابوالفضل محمد بن احمد
الحاکم را داد که او را حاکم جلیل خوانند و بیستگانی حشم بر
دست او کرد و ابوالفضل [محمد] رسمهای نیکو نهاد. و ابوالعباس
احمد بن حمویه از امیر حمید ترسان بود که امیر سعید بروزگار
زندگانی ولیعهد مر اسمعیل بن نصر را کرده بود و احمد بن حمویه
صاحب تدبیر او بود و دشمنان میان اسمعیل و نوح، پسران نصر،
تضریبها کرده بودند و اسمعیل پیش از نصر بمرد و آن
خشم اندر دل حمید (ورق ۹۶ ب) مانده بود. احمد بن حمویه
همیت رسید. و امیر سعید او را گفته بود که اگر مرا حادثه باشد
نوح با تو نیکوی نکند (۳). و چون امیر حمید بامیری بنشست

1 — A, B; که برادر او

2 — A, B; الصبیح; but cf. ath-Tha' alibī, I, 196.

3 — A, B: کند

[که] سالار آن غلامان بود. و محمد بن المظفر [به] نیشاپور
 نالیده گشت و علت برو صعب شد پس امیر سعید مر ابو علی
 احمد بن محمد بن المظفر [را] به نیشاپور فرستاد
 و محمد را باز کرد و [ابو علی] احمد اندر محرم سنه ثمان و
 عشرين و ثلثمائة سوي گرگان شد و شهر بر ماکان حصار کرد و
 کار بر وی تنگ گشت، و همه قوم ماکان از ابو علی [احمد]
 زینهار خواستند که علف تنگ شده بود و ماکان سوي طبرستان
 بگریخت و ابو علی سوي قومش شد اندر سنه تسع و عشرين و
 ثلثمائة و از آنجا بری شد. و شمگیر بن زیار آنجا بود، از [و]
 ماکان استعانت خواست. او از طبرستان پیامد و بر درری حرب کردند.
 ابو علی ایشان را هزیمت کرد و از لشکر ایشان بسیار بکشتند
 و ماکان اندر معرکه کشته شد، سر او ببخارا فرستاد (۱) و از
 آنجا بصحبت عباس بن شقیق بیغداد فرستاد و ابو علی سر ماکان را
 با نهصد مرد دیلم معروف که اسیر گرفته بود اندر غزرها (۲) کرد
 و بر اشتران نهاد [و] ببخارا فرستاد (۱) و اندر زندان بخارا
 همی بودند تا و شمگیر ببخارا آمد بطاعت و ایشان را بخواست،
 بدو بخشید. پس المتقی بخلاف بنشست اندر سنه تسع و عشرين و
 ثلثمائة و عهد خراسان سوي امیر سعید فرستاد. (ورق ۹۶ آ)
 و [ابو علی] احمد بن محمد [بن] المظفر بری بود، و شمگیر بطبرستان
 بود و ساریه را حصار گرفته بود. و چون [ابو علی] احمد قصد
 او کرد حال بر وی تنگ شد و همه ولایت او بگرفت و زمستان
 اندر آمد و بارانها متواتر شد، پس صلح جستند و مواضعت بنهادند
 که و شمگیر سر از اطاعت نکشد و ابو علی احمد بن محمد سوي

1 — B omits words between (1). (1)

2 — A. B: غزرها

و پسران احمد را و هر چه مجبوس بود اندر قهندز همه را بیرون آوردند و بخارا گرفتند. و یحیی مر این ابوبکر طباخ را سرهنگی داد و بخویشتن نزدیک کرد. و چون خبر بسعید رسید (۱) از نیشاپور باز گشت و قصد بخارا کرد. یحیی مر ابوبکر طباخ را با خیل او بلب جیحون فرستاد تا راه نگاه دارد و نگذارد که گذاره شود، و پسر حسین بن علی المروزی را با او فرستاد و چون بلب جیحون رسیدند محمد بن عبدالله البلعمی [به] پسر حسین رقعہ نوشت، پسر حسین مر ابوبکر طباخ را بگرفت و بیست و امیر سعید از رود گذاره کرد و بخارا آمد و بفرمود تا ابوبکر را زیر تازیانه بکشتند و پس او را [به] تنور تافته نهادند و یکشب اندر تنور بداشتند، دیگر روز بر کشیدند هیچ اندام او نسوخته بود، همه مردمان از آن عجب داشتند. و برادران امیر سعید متفرق افتادند و یحیی بسمرقند شد و از آنجا ببلخ شد و از آنجا به نیشاپور رفت و از آنجا ببغداد شد و هم آنجا بمرد و تابوت او بسنجاب آوردند. و اندر سنهٔ عشرين و ثلثمائة القاهرة بالله بخلاف بنشست و امیر سعید سوی نیشاپور آمد و کارگران را نظام داد و چون از شغل کارگان فارغ شد سپاه سالاری خراسان بابوبکر محمد بن المظفر داد و چون ببخارا باز گشت (۲). پس الرازی بالله بخلاف بنشست و عهد خراسان سوی نصر (ورق ۹۵ ب) بن احمد فرستاد بصحبت عباس بن شقیق (۳). و اندرین وقت محمد بن المظفر [به] نیشاپور بود و مرداویز بری (۴) و مرداویز ازری سوی اصفهان خواست رفت، اندر راه بگربابه فرو رفت، غلامان او را اندر گربابه بکشتند اندر سنهٔ ثلث و عشرين و ثلثمائة بحکم ماکان (۵)

1 — A, B: رسید که از 2 — Lacuna. 3 — A, B: شقیق; but cf.

Tajárib, II, 7. 4 — A, B: بوی 5 — A, B: ماکانی

روزگار امیر سعید نیشاپور او را بود. پس عصیان پدید کرد
 بنیشاپور و نام سعید از خطبه بیفکند و قراتگین که امیر گرگان
 بود قصد او کرد. احمد [بن سهل] از نیشاپور برفت و بمروشد
 و حصار حصین را بنا کرد و آفرای حصار گرفت. و چون خبر بخارا
 برسد مر حمویه بن علی را بحرب او فرستاد. و چون بمرو در
 شدند حمویه مر سرهنگان لشکر خویش را فرمود تا با احمد بن
 سهل مکاتبه کردند و بدو (۱) میل نمودند. و چون نامها با احمد
 [بن سهل] رسید بدان مغرور گشت و حزم نگرفت و از مرو قصد
 حمویه کرد. و بحوران (۲) یکدیگر رسیدند بر کنار رود. اندر
 وقت لشکر احمد [بن سهل] را هزیمت کردند و احمد [بن سهل]
 تنها بماند. و حرب همیکردند تا ستورش طاقت داشت، و چون
 اسبش بیفتاد او پیاده شد، بسپاه حرب کرد. آخر بگرفتندش و بند
 کردند و بخارا فرستادند، و امیر سعید فرمود تا بزندان کردندش،
 و اندران زندان بمرد اندر ذی الحجه سنه سبع و ثلثمائة. و اندر
 سنه سبع عشر و ثلثمائة امیر سعید از بخارا سوی نیشاپور رفت و
 برادران خویش ابراهیم و یحیی و منصور را بقیهندز بخارا باز
 داشت، و فرمود تا اجراء ایشان را در آن همیدادند. و طبایخی بود
 نام او ابوبکر بن عمی الخبار که اجرای ایشان دادی و ابله گونه
 بود، و همیشه گفتی که امیر سعید را از من رفیع باید دید، و
 مردمان از حماقت او بختیدیدی. این ابوبکر میان برادران سعید و
 میان (ورق ۹۵ آ) فضولیان بخارا و لشکر واسطه (۳) بود.
 پس روزی مواضع نهادند و پیامدند، دربان قهندز را فرو گرفتند

۱ — A, B: کردند بدو و

۲ — Probably خوزان or خوجان or Yāqūt, III, 488, also cf. Ibnu 'l Athīr VIII, 89.

۳ — A, B: واسطه

خواند. و چون احمد [بن سهل] پیش عمرو آمد او را بگرفت و بزدان کرد بسیستان. و خواهر احمد [بن سهل] نام او حفصه احمد [بن سهل] را تنهد همیکردی. عمرو مر احمد [بن] سهل را بفرمود تا خواهر خویش را بغلام او دهد نام او سبکری، و احمد [بن سهل] را سوی مرو بفرستد. احمد [بن سهل] اجابت نکرد و بترسید که عمرو برو انتقام کند. پس حيله کرد و خواهر خویش را فرمود تا پیوسته بخدمت دختر عمرو (۱) همیشد. پس خواهر احمد [بن سهل] بدختر عمرو شفاعت کرد تا احمد [بن سهل] را بگرمایه شدن دستوری باشد که موی او دراز شده باشد. چون دستوری یافت بگرمایه شد و آهنگ کرد بر سر و ریش خویش و چون غلامی بیرون آمد با جعد و طره، و جامهٔ یگانه پوشید و برفت که از آن موکلان هیچکس او را نشناخت و اندر شهر سیستان لشکر (۲) شد. پس ابو جعفر صعلوک او را از عمرو بخواست، عمرو بیخشید تا آشکارا شد و شرط کرد با وی که کلاه تنهد و موزه نپوشد، و احمد [بن سهل] برین جمله ضمان کرد. پس اندر سر جمازها بساخت و از سیستان بیرون آمد و بمرو بشد و قومی جمع کرد و ابوجعفر غوری را که خلیفهٔ عمرو بود بگرفت و بیست و از اسمعیل بن احمد امان خواست و بیخارا برفت. اسماعیل او را کرامت کرد و بر دست احمد [بن سهل] کلرهای بزرگ رفت و فصحای نیک برآمد و احمد [بن] سهل مردی با رای بود و کربز و دانسته و زیرک. چون بنزدیک اسمعیل بن احمد او را قبول افتاد آنجا قرار کرد (ورق ۹۴ ب) و مردیها کرد تا هر روز عزیزتر گشت. و بروزگار امیر شهید هم بر آنجا همی بود و به

۱ — A, B: عمرو دختر

۲ — B: لشکر, Barthold suggests آشکار

عرض کرد و قصد نیشاپور (ورق ۹۳ ب) کرد. و از بخارا احمد بن سهل را بحرب او فرستادند. احمد بهرات آمد و آنرا بکشاد. و منصور بن علی (۱) برادر حسین امان خواست و پیش احمد [بن] سهل آمدند. پس احمد [بن سهل] سوی نیشاپور آمد اندر ماه ربیع الاول سنه ست و ثلثمائة و با حسین بن علی حرب کرد و حسین را اسیر کرد و [به] نیشاپور مقام کرد. و محمد بن اجهد [کذا] صاحب شرط بخارا بود و بمرو بود. او بنزدیک احمد بن سهل آمد با محمد بن المهلب بن زراه المروزی، و آنجا باز گشتند و ببخارا رفتند. و این احمد بن سهل از اسیلان عجم بود و نبیره یزدجرد شهریار بود و از جمله دهقانان حریح [کذا] بود [که] از دیه‌های بزرگ مرو است. و جد احمد کامکار نام بود، و بمرو گلی‌ست که برو باز خوانند گل کامکاری. گویند بغایت سرخ باشد. و این کامکاریان خدمت طاهریان کردند. و برادران احمد همه دیران و منجمان بودند، فضل و حسین و محمد. و پدر آن (۲) سهل بن هاشم اندر علم (۳) نجوم نیکو دانست. روزی او را پرسیدند که طالع پسران خویش چون بنگری تا عاقبت ایشان چگونه خواهد بود. گفت، چه نگرم که هر سه یکروز کشته خواهند شد اندر تعصب عرب، و همچنان بود. و احمد [بن سهل] چون بزرگ شد خون (۴) برادران طلب کرد، هزار مرد با او گرد آمدند. پس عمرو بن الیث بطلب او کسان فرستاد و او بترسید و کس که بر اثر او شدی حرب همیکردی و دست ندادی. پس عمرو بن الیث او را امان (ورق ۹۴ آ) داد بنزدیک خویش

1 — A, B: منصور ابو علی

2 — A, B: پسران

3 — A, B: نام

4 — A, B: چون

بخواست تا نسخت کردند و بنزدیک او آوردند، چون ولایت روم و ترکستان و هندوستان و چین و عراق و شام و مصر و زنج و زایل و کابل و سند و عرب. همه رسمهای جهان بنزدیک او آوردند و آن همه نسخها پیش بنهاد و اندر آن (ورق ۹۳ آ) نیک تأمل کرد و هر رسمی که نکوتر و پسندیده‌تر بود از آنجا برداشته و آنچه ناستوده‌تر بود بگذاشت و آن رسمهای نیکو را بگرفت و فرمود تا همه اهل درگاه و دیوان حضرت بخارا آن رسمهای را استعمال کردند. و برای و تدبیر جیهانی همه کار مملکت نظام گرفت. و چند تن از خوارجیان بیرون آمدند و پیش هر یک لشکر فرستاد، همه منصور و مظفر باز آمدند. و در هیچ کاری قصد نکرد الا مقصود او حاصل شد. و چون نصر بن احمد بامیری بنشست اول کسی که عم پدر او اسحاق بن احمد بامر قد عاصی شد و پسر او الیاس بن اسحاق پیش شغل لشکر بیستاد و لشکر سوی بخارا کشیدند. پس نصر مر حمویه بن علی را پیش او فرستاد و بحر جنک (۱) یکدیگر رسیدند و حرب کردند اندر ماه رمضان سنه احدى و ثلثمائة. پس روزگاری نشد که اسحاق را هزیمت کردند و سوی سمرقند باز گشت و حمویه بن علی بر عقب اسحاق برفت و کار بر وی تنگ بگرفت چنانکه بر عیش افراهم [کذا] منقض گشت و چون سخت مضطر گشت نامه نوشت و امان خواست. او را امان دادند تا بخارا آمد، او را نیکو همداشتند و آنجا بماند تا مرگ. و حسین بن علی چون سیستان بگرفته بود طمع داشته که سیستان او را بدهند، ندادند. و از آن متوحش گشت و منتظر همی بود فساد دولت احمد را. و چون احمد بمرد او بهر اء عاصی شد و چند وقت اندران عصیان بود. پس روزی لشکر

بودند، آن بقال نه نيك بود. و شیری بود که هر شب بر در احمد بن اسماعیل بودی تا هیچکس کرد نیارستی گشتن، آن شب آن شیر را نیاوردند و دیگر کسان از اصحاب بر در نیز نخفتند، پس اندر شب چندی ازین غلامان او اندر آمدند و گلوی او بپریدند و اینحال روز پنجشنبه بود بیست و یکم (۱) (ورق ۹۲ ب) جمادی الآخر سنه احدى و ثلثمائة. او را از آنجا بیخارا بردند و دفن کردند و قومی را از پس آن غلامان فرستادند، بعضی را ازیشان بگرفتند و بکشتند. و ابوالحسن نصر بن اسحاق الکاتب را تهمت کردند که با غلامان مطابق بود بکشتن امیر شهید، او را بگرفتند و بر دار کردند. و مر احمد بن اسمعیل را امیر شهید لقب کردند.

السعيد نصر بن احمد

پس نصر بن احمد السعيد بولایت خراسان بخلافت بنشست بیست و یکم جمادی الآخر سنه احدى و ثلثمائة. و او هشت ساله بود و سی سال و سه ماه امیر خراسان بود. چون امیر شهید را بکشتند، بیخارا مشایخ وحشم گرد آمدند و اتفاق بر پسر او کردند نصر بن احمد. پس او را سعد خادم بر گردن خویش نشانند و بیرون آمد تا بروی بیعت کردند. و صاحب تدبیرش ابو عبدالله محمد بن احمد الجیهانی بود، کارها را بوجه نیکو پیش گرفت و همیراند. و ابو عبدالله جیهانی مردی دانا بود و سخت هوشیار و جلد و فاضل و اندر همه چیزها بصارت داشت، و او را تألیفهای بسیار است اندر هر فنی و علمی. و چون او بوزارت بنشست بهمه ممالك جهان نامها نوشت و رسمهای همه درگاهها و همه دیوانها

و بزندان کردند و خطبه بر عمرو بن یعقوب کردند. چون احمد بن اسمعیل خبر یافت حسین بن علی را بار دیگر بسیستان فرستاد و حرب به پیوست، و نه ماه همی حرب کرد. پس این پیر که او را مولی صندلی گفتندی بر گوشه حصار آمد و گفت، بگوئید ابوالحسن عارض را که فرمان تو کردم و رباطی گرفتم، دیگر چه فرمای. پس عمرو بن یعقوب و پسر حفار (۱) از حسین [بن علی] زینهار خواستند، ایشان را زینهار داد و منصور (ورق ۹۲ آ) بن اسحاق را اطلاق کردند. و حسین [بن علی] پسر حفار را نزدیک کرد و نیکو همداشتی پس روزی پیش او آمدند، عمرو بن یعقوب و پسر حفار را بگرفت و بند بر نهاد. و حسین [بن علی] چنان دانست که احمد سیستان او را دهد، پس احمد [سیستان] سیمجور دویت دار را داد و حسین [بن علی] را فرمود تا باز گردد با آن زینهاریان. پس حسین مر عمرو بن یعقوب را و پسر حفار را اندر بخارا آورد اندر سنه ثلثاء. چنین گویند که احمد بن اسمعیل سخت مولع بود بر صید کردن، هنگامی سوی قرر (۲) بصید رفته بود، چون سوی بخارا رفت فرمود تا لشکرگاه را بسوختند. چون اندر راه برسید نامه ابوالعباس صلوك رسید که والی طبرستان بود که حسین بن علی بن عمرو بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهم که او را حسین اطروش گفتندی بیرون آمده است. چون نامه بخواند متحیر گشت و سخت تنگدل شد. پس سر سوی آسمان کرد و گفت، یا رب [اگر] اندر سابق قضاء تو و تقدیر آسمانی چنان رفته است که این پادشاهی از من بشود تو مرا جان بستان. و از آنجا سوی لشکرگاه آمد آتش زده

1 — A. حفارا

2 — Probably situated on the Oxus, see Narshakhi, 91.

خود باز گشت اندر سنهٔ سبع و تسعين و مائين و بهراه آمد و از آنجا مر حسين بن علی المروزی را سوی سيستان فرستاد و احمد بن سهل و محمد بن المظفر و ابراهيم و يحيى بن زيدويه و احمد بن عبدالله را با وی بفرستاد. ایشان معدل بن الليث را اندر حصار کردند و معدل مر ابوعلی بن علی بن الليث را بفرستاد تا به بست ورخود (۱) شود و مال جمع کند و سوی معدل فرستد. پس ابوعلی لشکری جمع کرد و خواسته برداشت و روی بسيستان آورد. احمد بن اسمعیل خبر یافت و از هرات تاخن آورد و آن لشکر را هزیمت کرد و ابوعلی را بگرفت و خواسته اش همه بستد و ابوعلی را سوی بغداد فرستاد. و حسين بن علی بسيستان (ورق ۹۱ ب) با معدل همی حرب کرد چون معدل خبر یافت که برادرش ابوعلی را بگرفتند، صلح کرد و سيستان بمنصور بن اسحاق داد و خود با حسين بن علی سوی بخارا رفت و مردی بود از جملهٔ حشم احمد بن اسمعیل نام او محمد بن هرمز معروف بمولی صید (۲) و مذهب خوارج داشت و مردی پیر بود و مجرب. روزی بعرض گاه آمد از جهت وظیفه خویش و با ابوالحسن علی بن محمد العارض الحاح کرد. عارض او را گفت ترا آن صواب تر که برباطی بنشینی که پیر شده و از توکاری نیاید. محمد بن هرمز را خشم آمد و از امیر دستوری خواست و بسيستان رفت و اندر ایستاد و همه مردم و اهل غوغای سيستان را از راه برد و بر منصور بن اسحاق بیرون آورد و مر عمرو بن یعقوب بن محمد بن عمرو بن الليث را بیعت کرد اندر سر. و پیشتر او ایشان محمد بن العباس بود معروف به پسر حصار. و منصور بن اسحاق را بگرفتند و بیستند

1 — Probably رخج.

2 — Called مولی صندی below.

و طبرستان ابوالعباس عبدالله بن محمد را و پسر را فرمود تا با عبدالله موافقت کند بهمه کارها و بهیچ چیزی او را خلاف نکند. پس از آن مر پسر خویش را معزول کرد از گریان بدان سبب که باخستان (۱) کار زار نکرد. باخستان را پسر نوح هزیمت کرد. پارس بزرگ مر احمد پسر خویش را داد و اسماعیل بن احمد بمرد شب چهارشنبه چهاردهم صفر سنه خمس و تسعین و مائین و او را ماضی لقب کردند.

الشهید ابونصر احمد بن اسماعیل

و چون اسماعیل بمرد مر پسر خویش احمد را ولیعهد کرد بر خراسان و مکفی عهد خراسان باحمد فرستاد بصحبت طاهر بن علی و لوای او بدست خویش بست و چون بیخارا رسید احمد بن اسماعیل او را نیکو فرود آورد (ورق ۹۱ آ) و با او نیکوی کرد و مال بسیار بخشید او را. اندر ذی القعدة سنه خمس و تسعین و مائین مکفی بمرد و مقتدر بخلافت بنشست و ولایت خراسان هم احمد بن اسماعیل نگاه داشت. و چون کار بخارا راست کرد خواست که سوی ری شود و آن ولایت را نیز ضبط کند و اشغال آنرا نظام دهد. ابراهیم بن زیدویه او را اشارت کرد که فخت بسمرقند شو و مر عم خویش اسحاق بن احمد را بگیر تا شغل خراسان بر تو نشورد که او اندر سر فضول دارد. احمد بن اسماعیل بسمرقند شد و اسحاق را بند کرد و بیخارا فرستاد. پس خود بری شد اندر سنه ست و تسعین و مائین و عهد مقتدر آنجا بدو رسید. پس احمد مر ابوجعفر صعلوک را بری خلیفه کرد و

اسماعیل لشکر بکشید و پیش عمرو آمد و آنرا کفایت کرد و عمرو را بقتداد فرستاد و این قصه گفته شده.

اسماعیل بن احمد بن اسد بن سامان

و چون ولایت خراسان مر اسماعیل را گشت و عهد و لواء معتضد برسید، اسماعیل بن احمد مر محمد بن هارون را بفرستاد تا گرگان و طبرستان بگرفت و محمد بن زید بن محمد را بگرفت و سوی اسماعیل فرستاد، و اسماعیل گرگان و طبرستان مر محمد بن هارون را داد. و چون یکجندی برآمد محمد بن هارون عاصی شد و اسماعیل قصد او کرد و بری شد و ادکونمش کشته شد، و محمد بن هارون با دو پسر دستگیر شدند. (۱) و این فتح هفدهم رجب بود سنه تسع و ثمانین و مائین. و اسماعیل باز گشت و به نیشاپور آمد و مر احمد بن سهل را بدان دیار بگذاشت. و اندرین وقت معتضد بمرد و مکتفی بخلافت بنشست و عهد خراسان (ورق ۹۰ ب) با اسماعیل فرستاد و از پس او پسر او را احمد. و عهد و لواء خراسان بصحبت محمد بن عبدالصمد فرستاد با عهد ولایت ری و قزوین و زنگان که با ولایت خراسان ضم کرده بود و چون محمد بن عبدالصمد به نیشاپور رسید او را کرامت کرد سیصد هزار درم صله داد و با هدیه‌ها بسیار او را باز گردانید. پس ولایت ری اسماعیل مر ابوصالح منصور بن اسحق را داد، و منصور [بن اسحق] احمد بن سهل را سرهنگی داد و حرس خویش برسم او کرد و فرمود تا تیمار همه حشم او بکشد چنانکه ددرسری بمنصور [بن اسحق] نیاید. و اسماعیل گرگان پسر خویش احمد را داد

مأمون بپرو بود خراسان برسم او بود. این سامان خدایه بنزدیک مأمون آمد و بر دست او مسلمان شد. و او را پسری بود نام او اسد، و مأمون مر این اسد را سخت نیکو داشتی. و او را چهار پسر بود نوح و احمد و یحیی و الیاس، و مأمون ایشان را نیکو داشتی، و بدو نزدیک بودند از آنچه مردمان اصیل بودند. و چون مأمون بغداد رفت و بخلاف بنشست و خراسان مرغسان بن عباد را داد، و مأمون او را اندر معنی ایشان وصیت کرد، پس غسان سمرقند مر نوح بن اسد را داد و فرغانه احمد بن اسد را و چاچ و سرشنه یحیی بن اسد را و هراة الیاس بن اسد را. چون طاهر بن الحسین بصره غسان بخراسان آمد ایشانرا همبران عملها نگاه داشت. و ازین همه پسران احمد بکار آمده تر بود و چون او بمرد او را دو پسر ماند نصر و اسماعیل، و بروزگار طاهریان سمرقند و بخارا ایشان داشتند، سمرقند نصر داشت و بخارا اسماعیل. و میان ایشان کار نیکو همیرفت تا بدگویان میان ایشان تخریص کردند و وحشت افکندند و آنرا مدد همی کردند تا آن وحشت مادت یافت و مستحکم گشت تا کار ایشان (ورق ۹۰ آ) بحرب رسید و لشکرها بکشیدند و بحرب یکدیگر رفتند، اندر سنه خمس و سبعین و مائین حرب کردند و اسماعیل بر نصر ظفر یافت، و نصر را دستگیر کردند و پیش اسماعیل آوردند. چون اسماعیل را چشم بر وی افتاد پیاده شد و پیش او آمد، بر دست او بوسه داد و از وی عذر خواست و او را بر سیل خوبی با همه حشم و حاشیت بسمرقند باز فرستاد. و از پس آن اسماعیل مر نصر را بر همه ماوراءالنهر خلیفه کرد و کار نیکو همیرفت. و چون عمرو بن الیث ماوراءالنهر از معتضد بخواست و اجابت یافت قصد اسماعیل کرد و

الاول سنه سبع و ثمانین و مائین. در وقت اسماعیل او را بمرقند فرستاد. و چون خبر بمقتضد رسید سخت شادمانه گشت و عبدالله بن الفتح را بخراسان فرستاد و عهد و لوا و تاج و خلعتیاء بسیار اندر سنه ثمان و ثمانین و مائین سوی اسماعیل بمرقند فرستاد و اسناس را بفرستاد تا عمرو را با او بفرستد. و چون عمرو را ببغداد بردند و پدش معتضد آمد، معتضد گفت، الحمد لله که شر تو کفایت شد و دلها از شغل تو فارغ گشت. و بفرمود تا او را بزندان باز داشتند و تا مرگ اندر زندان بود. و مرگ او اندر سنه تسع و ثمانین و مائین [بود].

ولایت و نسب سامانیان

و سبب ولایت سامانیان آن بود که سامان خداده بن حامتان که این همه را بدو باز خواهد مغ بود و دین زردشتی داشت و نسب او سامان خداده بن خامتا بن نوش بن طمغاسب بن شاول بن بهرام چوین بن بهرام حبیس بن کوزک بن اقیان بن کردار بن دیرکار بن جم بن چمر بن بستار بن حداد بن رفجهان بن فیر بن فراول بن سیم بن بهرام بن شاسب بن کوزک بن جرداد بن سفیرسب بن کرکین بن میلاد بن مرس بن مرزوان بن مهران بن فاذان بن کشراد بن سادساد بن بشداد بن احشین بن فروین بن ومام بن ارساطین بن دوسر منوچهر بن کوزک بن ایرج بن افریدون بن اقیان مک من مک بن سورکاو بن احشین (ورق ۸۹ ب) کاداین رسد کاو بن رمسکاو بن میفروش بن حمشید بن دلونکهان این اسکهد بن هوسنگ بن فرواک بن منشی بن کیومرث بادشاه نخستین که بر زمین بود. و اندر آن وقت که محمد الامین ببغداد خلیفه بود و

شکر آن بگذاردی. پس عهد ماوراءالنهر پیش او بنهاد. عمرو گفت این را چه خواهم کرد که این ولایت از دست اسمعیل بن احمد بیرون توان کرد (ورق ۸۸ ب) مگر بصد هزار شمشیر کشیده. جعفر گفت این تو خواستی اکنون تو بهتر دانی. عمرو آن عهد بگرفت و بوسه داد و بر سر نهاد و پیش خویش بنهاد. و جعفر بیرون شد. پس عمرو بن الیث محمد بن بشر و علی بن شروین و احمد دراز را براه آموی بر مقدمه پیش اسمعیل بن احمد فرستاد و اسماعیل بن احمد براه رزم رود بگذشت، و پیش ایشان آمد و حرب کرد. احمد دراز بزینهار اسماعیل بن احمد رفت و محمد بن بشر هزیمت شد و لشکر بطلب او رفتند. او اندر آن هزیمت کشته شد با هفت هزار مرد. و علی بن شروین را اسیر گرفتند. و این روز دوشنبه بود هژدهم شوال سنه ست و ثمانین و مائین. و چون علی بن شروین را اسیر گرفتند احمد دراز شفاعت کرد تا او را نکشتند و بیخارا بزندان باز داشتند تا مرگ. و اسماعیل بن احمد بیخارا رفت و لشکر سیستان سوی عمرو باز آمدند بهزیمت و به نیشاپور آمدند. چون عمرو ایشان را بدید متضرع گشت و بسیار تنگ دلی کرد. گفتند ای امیر ازین نیکوتر مائده بزرگ بخته‌اند و ما هنوز يك كلسه خوردیم هر که مرد است کو بشو باقی بخور. [کذا] عمرو خاموش گشت. پس عمرو بن الیث لشکر بساخت و سلاح بداد، و با آلت بسیار و ابهتی تمام روی بیاوراءالنهر نهاد از نیشاپور. چون ببلخ رسید با اسماعیل بن احمد برابر شد و حرب کردند و پس روزگاری نشد که عمرو بن الیث را بشکستند. و لشکر عمرو هزیمت شد و اندر آن عمرو بن الیث دستگیر شد و او را اسیر کردند و پیش اسماعیل بن احمد آوردند. هزیمت عمرو روز سه‌شنبه (ورق ۸۹ آ) بود نیمه ربیع

يك بدادی بر اندازه آنکس. (۱) و همیشه منہیان داشتی بر
 هر سالاری و سرهنگی و مهتری تا از احوال او همه واقف (ورق
 ۸۸ آ) بودی. و عمرو بس هوشیار و گریز و روشن رای بود.
 و سبب گشتن دولتش آن بود که چون عمرو سر رافع سوی
 معتضد فرستاد اندر سنه اربع و ثمانین و مائین در خواست از
 خلیفه تا عهد ماوراءالنهر بدو فرستد که آن برسم طاهر بن عبد
 الله بود. پس معتضد مر جعفر بن فعلافر الحاجب را سوی عمرو
 فرستاد و نسخت و هدیه‌ها جعفر بنزدیک عمرو آورد. چون عمرو
 بن الیث آن نسخت بخواند از آن همه هدیه‌ها تولیت ماوراءالنهر
 خوش آمدش. پس جعفر سوی پسر (۲) خلیفه مکفی علی بن
 المعتضد [رفت] و عبیدالله بن سلیمان و بدرالکبیر بخلافت بنشست.
 و ایشان بری بودند، در وقت عهد ماوراءالنهر نوشتند و سوی وی
 فرستادند بصحبت نصر المختاری که غلام ابوساج بود. و جعفر
 با عهد و هدیه‌ها پیش عمرو شد. و اندر آنجا هفت دست خلعت
 بود و بذنه بود منسوج بدر و مرصع بجواهر و مروارید و
 ناجی مرصع بیاقوت و جواهر و یازده اسپ بود از آنجمله ده اسپ
 بزین و ستام زرین و یکی را زین و لکام و ستام زرین و مرصع به
 یاقوت و مروارید و اسب نمد و چن [کذا] جناغ (۳) آن همه
 مرصع بجواهر و چهار دست و پای او نعل زرین بسته و صندوقه‌ها
 بسیار. پس این هدیه‌ها پیش عمرو بگذرانیدند و صندوقه‌ها
 اندر سرای عمرو بنهادند و جعفر آن خلعت‌ها یگان یگان اندر عمرو
 همی پوشید و هر دستی که پوشیدی دو رکعت نماز کردی و

1 — The above account seems to have been taken from as-Sallāmī's تاریخ ولایة خراسان cf. Ibn Khallikán, IV, 322.

2 — B: پسر خویش; cf. Ibn Khallikán, IV, 326.

3 — A, B: چن

بایست. پس عمرو روی سوی محمد بن بشر کرد و با وی عتاب کردن گرفت و گفت دانی که تو چه کردی بجای من چنان و چنین کردی. و از هر چیزی همی گفت و محمد مقصود عمرو بدانست گفت، ایدالله الامیر، هر چه مرا مال است اگر از سیل، و برده و اگر از مال صامت زیاده از پنجاه بدره دارم (۱) این جمله مال از من بستان (ورق ۸۷ ب) بیواسطه و مرا ازین عتاب و تهدید عفو کن. عمرو گفت، هرگز مردی ازین هوشیارتر ندیدم. محمد را گفت، برو و این مال را بخزینہ بسپار و بر تو هیچ حرج نیست. پس محمد بن بشر آن مال بخزینہ سپرد و از بسیار رنجها و زیانها و منتهای دوستان ایمن گشت. و رسم عمرو چنان بودی که چون سر سال بگذشتی، او را دو طبل بود یکی را مبارک گفتندی و دیگر را میمون، فرمودی تا هر دو طبل را بزدندی تا همه حشم خبر یافتندی که روز صلہ است. پس سهل بن حمدان عارض بنشستی و بدره درم پیش خویش فرو ریختی و شاگرد عارض دفتر پیش گرفتی و نخستین نام عمرو بن الیث بر آمدی. پس عمرو بن الیث از میان بر آمدی و عارض او را بنگریستی و حلیه و اسب او را و سلاح او را همه سره کردی و همه آلت او را نیکو نگاه کردی و بستودی و پسندیدی. پس سیصد درم بسختی و اندر کیسه کردی و بدو دادی، عمرو بستدی و اندر ساق موزه نهادی و گفتی که الحمد لله که ایزد تعالی مرا اطاعت امیر المؤمنین ارزانی داشت و مستحق ایادی او گردانید و باز گشتی. پس بر جای بلند شدی و بنشستی و سوی عارض نگاه همی کردی تا همه لشکر را هر یکی را تفحص همچنین کردی و اسب و افزار و آلت سوار و پیاده همه نیکو نگریستی و صلۀ هر

يك بدادی بر اندازه آنکس. (۱) و همیشه منہیان داشتی بر
 هر سالاری و سرهنگی و مہتری تا از احوال او همه واقف (وزق
 ۸۸ آ) بودی. و عمرو بس ہوشیار و گربز و روشن رای بود.
 و سبب گشتن دولتش آن بود کہ چون عمرو سر رافع سوی
 معتضد فرستاد اندر سنہ اربع و ثمانین و مائین در خواست از
 خلیفہ تا عہد ماوراءالنہر بدو فرستد کہ آن برسم طاهر بن عبد
 اللہ بود. پس معتضد مر جعفر بن فعلافر الحاجب را سوی عمرو
 فرستاد و نسخت و ہدیہ ہا جعفر بنزدیک عمرو آورد. چون عمرو
 بن الیث آن نسخت بخواند از آن همه ہدیہ ہا تولیت ماوراءالنہر
 خوش آمدش. پس جعفر سوی پسر (۲) خلیفہ مکتفی علی بن
 المعتضد [رفت] و عبیداللہ بن سلیمان و بدرالکبیر بخلافت بنشت.
 و ایشان بری بودند، در وقت عہد ماوراءالنہر نوشتند و سوی وی
 فرستادند بصحبت نصر المختاری کہ غلام ابوساج بود. و جعفر
 با عہد و ہدیہ ہا پیش عمرو شد. و اندر آنجا ہفت دست خلعت
 بود و بذئہ بود منسوج بدر و مرصع بجواہر و مروارید و
 تاجی مرصع بیاقوت و جواہر و یازدہ اسپ بود از آنجملہ دہ اسپ
 زرین و ستام زرین و یکی را زین و لکام و ستام زرین و مرصع بہ
 یاقوت و مروارید و اسب نمد و چن [کذا] جناغ (۳) آن ہمہ
 مرصع بجواہر و چہار دست و پای او نعل زرین بستہ و صندوقہا
 بسیار. پس این ہدیہ ہا پیش عمرو بگذرانیدند و صندوقہا
 اندر سرای عمرو بنہادند و جعفر آن خلعتہا یگان یگان اندر عمرو
 ہمی پوشید و ہر دستی کہ پوشیدی دو رکعت نماز کردی و

1 — The above account seems to have been taken from as-Sallāmi's تاریخ ولایہ خراسان cf. Ibn Khallikān, IV, 322.

2 — B: پسر خویش; cf. Ibn Khallikān, IV, 326.

3 — A, B: جناء

بایست. پس عمرو روی سوی محمد بن بشر کرد و با وی عتاب کردن گرفت و گفت دانی که تو چه کردی بجای من چنان و چنین کردی. و از هر چیزی همی گفت و محمد مقصود عمرو بدانست گفت، ایدالله الامیر، هر چه مرا مال است اگر از سیل، و برده و اگر از مال صامت زیاده از پنجاه بدره دارم (۱) این جمله مال از من بستان (ورق ۸۷ ب) بیواسطه و مرا ازین عتاب و تهدید عفو کن. عمرو گفت، هرگز مردی ازین هوشیارتر ندیدم. محمد را گفت، برو و این مال را بخزینه بسپار و بر تو هیچ حرج نیست. پس محمد بن بشر آن مال بخزینه سپرد و از بسیار رنجها و زیانها و منتهای دوستان ایمن گشت. و رسم عمرو چنان بودی که چون سر سال بگذشتی، اورادو طبل بود یکی را مبارک گفتندی و دیگری را میمون، فرمودی تا هر دو طبل را بزدندی تا همه حشم خبر یافتندی که روز صله است. پس سهل بن حمدان عارض بنشستی و بدره درم پیش خویش فرو ریختی و شاگرد عارض دفتر پیش گرفتی و نخستین نام عمرو بن الیث بر آمدی. پس عمرو بن الیث از میان بر آمدی و عارض او را بنگریستی و حلیه و اسب او را و سلاح او را همه سره کردی و همه آلت او را نیکو نگاه کردی و بستودی و پسندیدی. پس سیصد درم بسختی و اندر کیسه کردی و بدو دادی، عمرو بستدی و اندر ساق موزه نهادی و گفتی که الحمدلله که ایزد تعالی مرا اطاعت امیر المؤمنین ارزانی داشت و مستحق ایادی او گردانید و باز گشتی. پس بر جای بلند شدی و بنشستی و سوی عارض نگاه همی کردی تا همه لشکر را هر یکی را تفحص همچنین کردی و اسب و زین و افزار و آلت سوار و پیاده همه نیکو نگریستی و صله هر

فرستاده امیر المؤمنین بود و عهد و لوا او داشت. و اندر خجستانی
 وقیعت کردند که او مخالف بود مر سلطان را. و چون خجستانی
 خبر یافت، احمد بن منه را به نیشاپور خلیفت کرد و خود بهرات
 آمد بحرب عمرو بن الیث. و هراة بر عمرو حصار کرد اندر
 صفر سنه سبع و ستین و مائین و هیچ چیز نتوانست کرد. و از
 آنجا قصد سوی سیستان کرد. چون برمل سم رسید آن حصار را
 بر شادان و مسرور و اصرم حصار کرد. پس خجستانی را دل
 مشغول گشت و سوی نیشاپور باز گشت و قومی را بکشت. و چنین
 گویند که (ورق ۸۷ آ) عمرو بن الیث شغل امارت خراسان را
 هرچه نیکوتر و تمامتر ضبط کرد و سیاستی برستم (۱) نهاد چنانکه
 هیچکس بران گونه نگرفته بود. و چنین گویند که عمرو بن
 الیث را چهار خزینة بود، یکی خزینة سلاح و سه خزینة مال که
 همیشه باوی بودی. یکی خزینة مال صدقات و گزیده‌های و آنچه
 بدان ماند و خرج آن اندر وجه بیستگانی سپاه بودی. و دیگر
 خزینة مال خاص که از بهر غله و ضیاع جمع شدی و خرج آن
 اندر وجه نفقات و مطبخ و مانند آن بودی. و سه دیگر خزینة
 مال که دخل آن از احداث و مصادره‌های حشم که بدشمنان میل
 کردند جمع شدی و خرج آن اندر وجه صلتهای حشم و منبیهان
 و رسولان و آنچه بدین ماند صرف شدی. و عمرو بن الیث اندر
 کار حشم و لشکر سخت کوشا بود و هر سه ماه ایشان را صله
 فرمودی و بغایت هوشیار بود. و چون مصادره کردی بوقت
 کردی و عذرهای نهادی تا مالی از مردی بستدی. گویند روزی
 محمد بن بشر پیش عمرو آمد و اندر خزینة صلوات مال نموده بود
 و وعده صله حشم نزدیک آمده بود. و عمرو را همی مال می

را با هفتاد مرد بند آورد و محمد اندر آن اعتقال بماند تا یعقوب را موفق بدیر العاقول هزیمت کرد و محمد بن طاهر خلاص یافت اندر رجب سنه ثلث و ستین و مأین. پس یعقوب قصد فارس کرد و فارس و اهواز بگرفت. و قصد بغداد کرد و خواست که ببغداد رود، معتمد را از خلافت باز کند و موفق را بنشانند. و موفق این حال با معتمد بگفت. و یعقوب اندر سر نامهای سوی موفق همی نوشتی و موفق آن رقمها معتمد را همی عرضه کردی تا یعقوب بدیر العاقول رسید نزدیک بغداد بر منقد آب فرات. و لشکر آنجا فرود آمد. موفق فرمود تا آب دجله بروی بکشادند (ورق ۸۶ ب) و لشکر یعقوب بیشتر هلاک شدند و او هزیمت شد و باز گشت. و از آن تنگ او را زحیر گرفت و چون بجندیشاپور (۱) رسید از آن علت زحیر بمرد و او هرگز از خصمان هزیمت نشده بود و مکر هیچکس برو روا نشده بود. مرگش اندر روز شنبه چهاردهم شوال سنه خمسین و ستین و مأین بود.

عمرو بن الیث

پس معتمد و موفق خراسان و سیستان و فارس مر عمرو بن الیث را دادند. و عمرو از جندیشاپور (۱) سوی (۲) باز گشت. و از آنجا سوی هرات بیرون آمد. خجستانی (۳) به نیشاپور مقام کرد و جنکان (۴) قاری و یحیی بن محمد و یحیی الذهلی و همه مطوعه و فقهاء نیشاپور میل سوی عمرو داشتند که او

1 - A, B: جندیشاپور; but see Yāqūt, II, 130

2 - Lacuna in A, B.

3 - احمد بن عبدالله خجستانی, see Tabari, III, 1931.

4 - Ibnu'l-Athir, VII, 208, کیکان

و گفت عهد و لوای من این است. و یعقوب به نیشاپور آمد و بشادیاخ
 فرود آمد و محمد را بگرفت و پیش خویش آورد و بسیار نکوهید و
 خزینهای او همه بگرفت. و این گرفتن محمد دوم شوال بود سنه
 تسع و خمسين و مأین. و یعقوب مر ابراهیم بن احمد را بخواند
 و گفت که همه حشم پیش من آمدند تو چرا نیامدی. ابراهیم گفت،
 ایدالله الامیر. مرا با تو معرفتی نبود که پیش تو آمدمی و با
 نامه نوشتمی، و از امیر محمد گله مند نبودم که از وی اعراض
 کردمی، و خیانت کردن با خداوند خویش روا نداشتم که
 مکافات او از آن پدر او عذر کردن نبود [کذا]. یعقوب را
 خوش آمد، او را گرامی کرد و نزدیک ساخت و گفت کهتر چون
 تو باید داشت، و آنکسها که باستقبال او شده بودند همه را مصادره
 کرد و نعمتهای شان بستد. و سوی حسن بن زید بگسرگان
 نامه نوشت و عبدالله سگری را با برادران از وی بخواست. حسن
 بن زید جوابی (ورق ۸۶ آ) نوشت و ایشان را فرستاد. یعقوب
 قصد گسرگان کرد و حسن بن زید از پیش او هزیمت شد و بآمل
 رفت، و از آنجا براه رویان از عقبه کندشان پیرون شد. و چون
 یعقوب بلشکرگاه حسن رسید خالی یافت. لشکر را فرمود تا هرچه
 بتوانستند برداشتند و باقی را آتش زدند و همه بسوخت. و
 این اندر سنه ستین و مأین بود. و عبدالله و برادرانش سوی ری
 رفتند بنزدیک ضلالی، و یعقوب بضاللی نامه نوشت تا ایشان را
 فرستد و اگر نی با او همان معاملت کند که با محمد و حسن
 کرد. و اهل ری از آن نامه بترسیدند و ضاللی هر دو برادر
 بنزدیک یعقوب فرستاد. و یعقوب ایشان را به نیشاپور آورد. بشادیاخ
 ایشان را اندر دیوار بدوخت بمیخهای آهنین. و مال طاهریان
 برداشت و سوی سیستان بازگشت. و محمد بن طاهر

و او را بر مردمان بست خشم بود بسبب آنکه اندران وقت ایشان
 بروی ظفر کردند. و از آنجا سوی سیستان باز رفت. و اندر
 سنه سبع و خمسين و مائين بسوی هراة رفت، و در کړوخ مر عبد
 الرحمن خارجی را حصار کرد. و چون عبدالرحمن اندر آن
 حصار مقهور گشت بزینهار آمد با چندین از پیش روان چون مهدی
 [بن] محسن و محمد بن نوله و احمد بن موجب و طاهر بن حفص.
 و از آنجا پوشتنگ آمد و طاهر بن الحسین بن طاهر را بگرفت.
 و از آنجا بسیستان باز شد و عبدالله بن صالح سگری و سو
 برادر او فضل [کذا] را با یعقوب [بن] لیث حرب افتاد. و عبدالله
 مر یعقوب را شمشیری بزد و خسته کرد و هر سه برادر بدین سبب
 از سیستان برفتند و بزینهار محمد بن طاهر آمدند به نیشاپور.
 و یعقوب نامه نوشت و ایشان را باز خواست و محمد بن طاهر باز
 نداد، و یعقوب بطلب ایشان بخراسان آمد و رسولی بنزد محمد
 بن طاهر فرستاد. چون رسول یعقوب بیامد و بار خواست، حاجب
 محمد گفت، بار نیست که امیر خفته است. رسول گفت، کسی آمد
 کش از خواب بیدار کند. و رسول باز گشت و یعقوب قصد نیشاپور
 کرد و عبدالله سگری با (ورق ۸۵ ب) برادران بگراگان شدند
 و چور یعقوب بفرهاد (۱) رسید بسه منزلی نیشاپور سرهنگان و
 عمزادگان محمد همه پیش یعقوب آمدند و خدمت کردند جز
 ابراهیم بن احمد. و یعقوب با ایشان به نیشاپور آمد و محمد بن
 طاهر مر ابراهیم بن صالح المروزی را برسات نزدیک یعقوب
 فرستاد و گفت، اگر فرمان امیر المؤمنین آمدی عهد و منشور عرضه
 کن تا ولایت بتو سپارم و اگر نه باز گردد. چون رسول بنزدیک
 یعقوب رسید و پیغام بگذازد یعقوب شمشیر از زیر مصلی بیرون آورد

بودی و با مردمان خوردی، و نیز با آن هوشیار بود و مردانه، همه قریبان او را حرمت داشتی. و بهر شغلی که بقتادی میان هم‌شغلان (۱) خویش پیشرو او بودی. پس از روی‌گری بیاری شد، و از آنجا بدزدی افتاد و براه‌داری. و پس سرهنگی یافت، و خیل یافت، و همچنین بتدریج بامیری رسید. و نخستین سرهنگی بست یافت از نصر بن صالح (۲) و امیری بسیستان یافت. و چون سیستان او را شد نیز بر جای قرار نکرد، و گفت اگر من بیارام مرا دست باز ندارند. پس از سیستان به بست آمد و بست را بگرفت. و از آنجا به بنجواى (۳) و تکین آباد آمد و با رقیل حرب کرد، و حیلله ساخت، و رقیل را بکشت، و بنجواى بر خود (۴) بگرفت. و از آنجا بغزین آمد و زابلستان بگرفت و شارستان غزین را پیا افکند، و بگردیز آمد، و با ابومنصور افلح بن محمد بن خاقان که امیر گردیز بود حرب کرد، و بسیار کشش کرد تا مردمان اندر میان شدند، و ابومنصور گروگان بداد و ضمان کرد که هر سال ده هزار درم خراج به سیستان بفرستد. و از آنجا باز گشت، و سوی بلخ رفت، و بامیان بگرفت اندرسنه (ورق ۸۵ آ) ست و خمسین و مائین، و نوشاد (۵) بلخ را ویران کرد و بناهای که داؤد بن العباس بن هاشم بن ماهجور کرده بود همه را ویران کرد. از آنجا باز گشت و بکابل شد و شاه کابل را قهر کرد، و پروز را بگرفت (۶) و سوی بست شد و بر مردمان بست خراجها بر نهاد از هر نوعی.

1 — A. B: شگلان

2 — *Tārīkh-i-Sīstān*, The Kaveh vol. II, No. 2 (Berlin 1921) p. 14, نصر،

3 — A: بنجواى; B: بنجواى; but see Ibn Hawqal, 297.

4 — Probably رنج.

5 — *Yāqūt*, IV 823, نوشار.

6 — Probably و پسر او را بگرفت.

محمد بن طاهر

مستعین خراسان مر محمد بن طاهر را داد. و محمد بن طاهر غافل و بیعاقبت بود، سر فرو برد بشراب خوردن و بطرب و شادی مشغول گشت تا بسبب غفلت او طبرستان بشورید، و حسن بن زید العلوی بیرون آمد اندر سنهٔ احدی و خمسين و مائین. و سلیمان بن عبدالله بن طاهر امیر طبرستان بود. حسن [بن] زید با او حرب کرد، و سلیمان هزیمت شد و حسن طبرستان بگرفت. و مستعین را خلع کردند (۱) پس مهتدی بخلافت بنشست و پانزده ماه و شانزده روز خلافت کرد. (۲) پس خلع کردندش. و پس معتمد بخلافت بنشست اندر رجب سنهٔ ست و خمسين و مائین. و خراسان محمد بن طاهر داشت. و طبرستان و گرگان بشوریده بود. و پسران عم محمد بن طاهر از محمد حسد کردند و با یعقوب [بن] لیث یار شدند و او را دلیر کردند تا قصد خراسان کرد و محمد را بگرفت و خود بنشست در خراسان.

فتنهٔ یعقوب بن الیث

(ورق ۸۴ ب) و یعقوب بن الیث بن معذل مردی مجهول بود از روستای سیستان از ده قرین. و چون بشهر آمد روی گری اختیار کرد و همی آموخت، و ماهی پانزده درهم مزدور بود. و سبب رشد او آن بود که بدانچه یافتی و داشتی جوان مرد

1 -- There was another Caliph named المستعین between and مهتدی

مستعین

2 -- Should be پانزده ماه و شانزده روز. See Tabarī.

سوی عبدالله فرستاد. و عبدالله اندر خلافت واثق فرمان یافت در
سنه ثلاثین و مائین.

طاهر بن عبد الله

پس واثق خراسان مر طاهر بن عبدالله را داد، و کنیت
طاهر ابوالطیب بود. ابوالطیب اندرین وقت بطبرستان بود به
نیشاپور باز آمد، و مصعب (۱) بن عبدالله را خلیفه کرد. و واثق
بمرد اندر ذوالحجه سنه اثنی و ثلثین و مائین، و متوکل به
خلافت بنشست و عهد خراسان سوی طاهر فرستاد. و چون يك
چندی برآمد متوکل را بکشتند. و منتصر بخلافت بنشست و عهد
خراسان بطاهر فرستاد. و ابوالحسن شعرانی چنین گفت که طاهر
خادمی داشت سپید پوست و نیکو روی، بمن داد که این را بفروش.
و خادم بسیار زاری کرد و بگریست. من توقف کردم که بس
خوب خادمی بود، و بامیر رجوع کردم که این (ورق ۸۴ آ) خادم
را چرا میفروشی. گفت، شبی اندر سرای خفته بود و باد جامه
ازو باز افکند، من او را دیدم، بچشم خوب آمد، همی بترسم که
مبادا دیو مرا وسوسه کند. پس فرمود تا هدایا بساختند و او
را با هدیه‌ها دیگر بنزد يك متوکل بفرستادند. روزی رقعہ نوشتند
بدو، اندر رقعہ گفتند، اگر رای رشید او صواب بیند،
توقیع زد که نخواهم که مرا رشید خوانند که این نام بر کسی
نهند که خدای عز و جل او را سزاوار آن کرده باشد. و چون
منتصر بمرد، مستعین بخلافت بنشست و ولایت خراسان بر طاهر
نگاه داشت. و طاهر فرمان یافت اندر سنه ثمان و اربعین و مائین.

مازیار بن قارن بطبرستان عاصی شد و دین بابک خرم دین بگرفت، و جامه سرخ کرد. و عبدالله آنجا رفت، و با وی حرب کرد و مازیار را بگرفت اندر سنهٔ سبع و عشرين و مائین، و بنزدیک معتصم فرستاد و معتصم فرمود تا مازیار را پانصد تازیانه بزدند. و هم اندر روز از آن درد بمرد. و اندر سنهٔ اربع و عشرين و مائین بفرغانه زلزله افتاد و بسیار خانها ویران شد. و پیوسته اهل نیشاپور و خراسان نزد عبدالله همی آمدندی و خصومت کاریزها همی رفتی. و اندر کتب فقه و اخبار رسول صلی الله علیه و سلم اندر معنی کاریز و احکام چیزی نیامده بود. پس عبدالله همه فقهای خراسان را و بعضی از عراق را جمع کرد تا کتابی ساختند [در] احکام کاریزها. و آن کتاب را کتاب قی نام کردند تا احکام که اندر آن معنی کنند حسب آن کنند. و آن کتاب تا بدین غایت برجاست، و احکام قی وقتنا (۱) که در آن معنی رود بر موجب آن کتاب رود. و مر عبدالله بن طاهر را رسمهای نیکو بسیار است. یکی آنست که بهمه کارداران (ورق ۸۳ ب) نامه نوشت که حجت بر گرفتیم شمارا تا از خواب بیدار شوید و از خیره گی بیرون آئید و صلاح خویش بجوئید و با بزرگران ولایت مدارا کنید، و کشاورزی که ضعیف گردد او را قوت دهید، و بجای خویش باز آید که خدای عز و جل ما را از دستهای ایشان طعام کرده است و از زبانهای ایشان سلام کرده است، و میداد کردن بر ایشان حرام کرده است. و عبدالله بن طاهر گفتی که علم بارزانی و ناززانی بیاید داد که علم خویشتن دارتر از آنست که با ناززانیان قرار کند. و چون معتصم فرمان یافت واثق بخلافت بنشست، و عهد خراسان

و بسیار ستم‌ها کرد، و از راه شارع بعضی بگرفت و اندر سرای خویش آورد. و چون عبدالله به نیشاپور آمد، پرسید. احمد حاج که معذل بود، بگفت که وی از طریق شارع اندر سرای خویش آوردست. عبدالله بن طاهر او را معزول کرد و فرمود تا دیوار از راه مسلمانان برگرفت. و مأمون بروزگار او فرمان یافت، و معتصم بخلافت بنشست. و معتصم را بر عبدالله خشم بود و سبب آن بود که اندران وقت که عبدالله حاجب مأمون بود روزی معتصم با قومی از غلامان خویش بدر مأمون آمدی وقت. عبدالله گفت، این وقت سلام نیست با چندین غلام. معتصم او را گفت، ترا با چهار صد غلام شاید که برنشینی، مرا با این مایه مردم نشاید بر نشستن. عبدالله گفت، اگر من با چهار هزار غلام برنشیم طمع اندران نکنم که تو با چهار غلام کنی. معتصم باز گشت و خشم گرفت و چون مأمون خبر یافت هر دو را بخواند و آشتی داد. و چون معتصم بنشست عهد خراسان سوی عبدالله فرستاد. (۱) [و] کنیزکی فرستاد او را سخت نیکو، و مرآن کنیزک را دستارچه داد و گفت، چون عبدالله با تو نزدیکی کند این دستارچه بدو ده که خویشتن را پاک کند. چون کنیزک بخانه عبدالله رفت او را دوست (ورق ۸۳ آ) گرفت و آن راز باوی بگفت، و عبدالله حزم خویش بگرفت و خویشتن را از معتصم نگاه میداشت، و آن وحشت از دل او بیرون آورد. پس روزی عبدالله مر اسماعیل دیر خویش را گفت که من همی بچیج روم. اسماعیل گفت، یا امیر تو حازم‌تر از آنی که کاری کنی که از حزم دور بود. عبدالله گفت، راست گفתי اما من بدین ترا آزمودم. و بروزگار عبدالله

ساعت خروج او اختیار کرد و طالع بنهاد و [دو] ستارهٔ یمانی یکی سهیل و دیگر شعری یمانی اندر وسط السما یافت. بدین سبب او را ذوالیمینین نام کرد. و مأمون بسبب آن اختیار موافق که افتاد علم نجوم را دوست گرفت. و اندران ساعت که مر طاهر بن الحسین لوا بست فضل گفت، ای طاهر ترا لوای بستم که تا شست و پنج سال هیچکس نکشاید. و از بیرون آمد طاهر از مرو که پیش علی بن عیسی رفت، تا وقت شدن دولت طاهریان و گرفتن یعقوب بن الولیث محمد بن طاهر را شست و پنج سال [بود] و طلحه بن طاهر چون دل از کار حمزهٔ خارجی فارغ کرد و حمزه کشته شد هم اندر آن سال طلحه بمرد و محمد بن حمید الطاهری را خلیفه کرد. بر خراسان.

عبدالله بن طاهر

و چون مأمون خبر مرگ طلحه بشنید خراسان مر عبدالله بن طاهر را داد و عبدالله بن طاهر مر علی بن طاهر را بخلیفتی خویش بخراسان فرستاد و عبدالله بدینور بود، و لشکرها همیفرستاد بحرب بابل خرم دین، و خوارج تاختن کردند بدهی از نیشاپور، و مردم بسیار بکشتند. و چون آن خبر بمأمون رسید عبدالله بن طاهر را فرمود که به نیشاپور رود و آن حال تدارک کند. و علی بن هاشم را بدل عبدالله بدینور فرستاد، و عبدالله اندر رجب سنهٔ خمس و مائین اندر نیشاپور آمد، و خراسان اندر فتنهٔ خوارج بود. و عبدالله مر عزیز بن نوح را بر مقدمهٔ خویش بفرستاد (ورق ۸۲ ب) با ده هزار کس، تا خراسان از خوارج پاک کرد و بسیاری ازیشان بکشت، و محمد بن حمید الطاهری خلیفهٔ عبدالله بود به نیشاپور

بسم الله الرحمن الرحيم

(ورق ۸۱ ب)

طاهر بن الحسین

پس مأمون خراسان مر طاهر بن الحسین بن مصعب را داد
اندر شوال سنه خمس و مائین و طاهر خلیف خویش بفرستاد و
خود بحرب نصر بن شیب (۱) رفت و برقه با او حرب کرد.
پس عبدالله بن طاهر را مأمون بدل پدرش برقه فرستاد. و طاهر
بخراسان آمد اندر ماه ربیع الاخر سنه ست و مائین، و یک و نیم
سال حکومت کرد. بعد از آن در یکی از جمعها نام مأمون را در
خطبه ذکر نکرد و در شب همان روز بمرد. بمرد اندر جمادی
الآخر سنه سبع و مائی و پسر خویش طلحه بن طاهر را خلیف
کرد.

طلحه بن طاهر

و چون طاهر بمرد طلحه پسر او بولایت خراسان بنشست
و میان طلحه و حمزه خارجی حرباء فروان بود. پس حمزه اندر
سنه ثلث عشر و مائین کشته شد. و مر طاهر بن الحسین را مأمون
ذوالیمینین لقب کرده بود. اندرو سبب آن بود که چون طاهر را
(ورق ۸۲ آ) پیش علی بن عیسی همیفرستاد فضل بن سهل آن

فهرست

مطالب کتاب زین الاخبار از ورق ۱ لغایت ۸۱
[این قسمت از اصل کتاب درین جلد چاپ نمیشود]

- ورق ۱ ب ورق ۵ ب بیان احوال طهمورث - جمشید - نحاك - افریدون - زو.
 ورق ۵ ب طبقه دوم كه ایشان را كیان گویند.
 ورق ۱۰ آ طبقه سوم - ملوك طوایف.
 ورق ۱۱ ب طبقه چهارم - ملوك ساسانیان.
 ورق ۱۷ ب طبقه پنجم كه ایشان را اكاسره گویند.
 ورق ۲۲ آ باب هشتم اندر جدول تواریخ خلفاء و ملوك اسلام.
 ورق ۲۶ آ باب نهم اندر اخبار خلفاء ملوك اسلام.
 ورق ۲۷ ب [باب دهم] روزگار ولایت بنی امیه و جدول بنو عباس
 ورق ۳۰ آ باب یست و هفتم اندر معارف رومیان.
 ورق ۳۲ آ (The Ms. breaks off abruptly on f. 32a from which begins an account of بنی امیه)
 ورق ۳۲ ب خلافت و دولت بنی عباس بن عبدالمطلب.
 ورق ۵۳ آ (The Ms. breaks off abruptly here in the middle of the account of خلیفه القایم بامرالله, and then follows a brief account of خراسان from افریدون to the time of the Arab conquest.)
 ورق ۵۴ آ جدول امرای خراسان.
 ورق ۵۷ ب باب یازدهم اندر امرای خراسان.

فهرست مطالب این کتاب

مطابق ورق ۸۱ ب تا ورق ۱۴۰ ا از متن نسخه اصلی

صفحه

۵	طاهر بن الحسین
۸	طلحه بن طاهر
۶	عبدالله بن طاهر
۹	طاهر بن عبدالله
۱۰	محمد بن طاهر
۸	فتنه یعقوب بن الیث
۱۴	عمرو بن الیث
۱۹	ولایت و نسب سامانیان
۲۱	اسماعیل بن احمد بن اسد بن سامان
۲۲	الشهید ابو نصر احمد بن اسماعیل
۲۵	السعيد نصر بن احمد
۳۲	الحمید ابو محمد نوح بن نصر
۳۹	الرشید ابوالفوارس عبدالملک بن نوح
۴۳	السید ابو صالح منصور بن نوح
۴۸	الرضی ابوالقاسم نوح بن منصور
۵۸	ابوالخارث منصور بن نوح
۶۰	ابوالفوارس عبدالملک بن نوح
۶۲	امیر ابوالقاسم محمود بن سبکتگین
۹۲	امیر ابو احمد محمد بن یمین الدولة
۹۵	امیر ابو سعید مسعود بن یمین الدولة
۱۱۰	امیر ابوالفتح مودود بن مسعود بن محمود